

TUTKIMUS

Sari Tuuva-Hongisto, Ville Pöysä
ja Päivi Armila

Syrjäkylien nuoret – unohdetut kuntalaiset?

Syrjäkylien nuoret – unohdetut kuntalaiset?

Sari Tuuva-Hongisto, Ville Pöysä ja Päivi Armila

Syrjäkylien nuoret

– unohdetut kuntalaiset?

KAKS – KUNNALLISALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖ

Kieliasun tarkistus:
Sirpa Ovaskainen

Kunnallisalan kehittämissäätiön
Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 99
© Pole-Kuntatieto Oy ja kirjoittajat

Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2016
ISBN 978-952-7072-64-6
ISBN 978-952-7072-65-3
ISSN 1235-6956

Sisällys

ESIPUHE	7
TIIVISTELMÄ	9
1 JOHDANTO	12
2 TUTKIMUKSEN KYSYMYKSIÄ JA KENTTÄKOKEMUKSIA	15
2.1 Kysymyksiä	16
2.2 Etenevää eriarvoisuutta?	16
2.3 Nuoret syrjäkylissä: tutkimuksen aineisto ja sen metodologiset kehykset	18
3 SYRJÄINEN ASUINPAIKKA	22
3.1 Koti syrjässä	23
3.2 Syrjäkylä lähiympäristönä	29
3.3 Mitä syrjäisyys on?	31
3.4 Lopuksi: ”Mie oon monesti miettiny, että on hyvä assuu täällä syrjässä.”	33
4 KOULU JA ETÄÄNTYVÄT KOULUTUSMAHDOLLISUUDET	35
4.1 Koulu arjen kokemuksena: tuttu ja turvallinen	36
4.2 Pitkät koulumatkat	39
4.3 Loittonevat koulutusmahdollisuudet	46
4.4 Lopuksi: ”Miusta koulu on ihan mukavaa... kaverit ja silleen.”	49

5	NUORILLE MERKITYKSELLISET PALVELUT	51
5.1	Nuorisopalvelut: nuorten tilat	52
5.2	Tärkeät tilat taajamassa: terveyskeskus ja kirjasto	55
5.3	Kaupalliset palvelut lähellä ja verkossa	57
5.4	Lopuksi: ”No kyllä tänne yhen flipperin vois tuua.”	59
6	OMATOIMINEN VAPAA-AIKA	61
6.1	Vapaa-ajan kotikeskeisyys	62
6.2	Pihapiiri ja luonto	63
6.3	Harrastukset taajamassa	67
6.4	Kaupunki jossain kaukana	69
6.5	Lopuksi: ”Ainaha voi juosta.”	72
7	SOSIAALISET SUHTEET:	
	KAVERIT KILOMETRIEN PÄÄSSÄ	74
7.1	Kaverit koulussa ja verkossa	74
7.2	Sosiaalinen teknologia	78
7.3	Perheen arki: yhteinen projekti	80
7.4	Juuret paikassa ja suku lähellä	82
7.5	Lopuksi: ”Kaverit. Vanhemmat. Mitäs muuta. Kaikki semmoset. Et niin ku läheiset.”	84
8	MILTÄ NÄYTTÄÄ TULEVAISUUS?	86
8.1	Syrjäkylänuorten haaveet	87
8.2	Muuttaminen opintojen pariin	90
8.3	Pakko lähteä	93
8.4	Lopuksi: ”Se eläis jossain kivassa paikassa, jossain ei välttämättä kaupungissa mutta jossain kaupungin laitamillakin.”	96
9	LOPUKSI: ”TYHJÄN TIEN PARATIISIT”	98
	LÄHTEET	102
	LIITTEET	109

Esipuhe

”Unohdettu vähemmistö? Syrjäkylien nuoret ja kuntien hyvinvointipalvelut” -tutkimushanke on toteutettu Mikkelin ammattikorkeakoulussa toimivan nuorisotalon tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian ja Itä-Suomen yliopiston toimesta ja jatkaa yhteistyön perinnettä organisaatioiden välillä. Hankkeen yläotsikko ”Unohdettu vähemmistö” viittasi poleemisesti hankkeen suunnittelun aikaiseen tilanteeseen, jossa mielestämme syrjäseuduilla ja harvaan asutuilla alueilla asuvat nuoret oli unohdettu niin nuorisotutkimuksessa kuin kuntapolitiikassa ja hyvinvointipalveluiden suunnittelussa. Syrjäseuduista puhuttiin pääosin vanhusväestön asuinpaikkana, ja nuorisotutkimus keskittyi pitkään erityisesti kaupunki- ja kasvukeskuksissa asuviin nuoriin.

Tutkimussuunnitelma lähetettiin Kunnallisalan kehittämissäätiön helmikuun 2015 hakuun ja hanke toteutettiin 1.9.2015–31.8.2016 välisenä aikana. Tuona aikana syrjäseutunuoriin liittyvä keskustelu ja tutkimus ovat muuttuneet paljon. Syrjäseuduilla asuvista nuorista puhutaan kenties enemmän kuin koskaan. Heihin kiinnittyviä tutkimus- ja kehittämishankkeita on käynnistetty, ja heihin liittyvää tutkimusta esitellään runsaasti sekä kansallisissa että kansainvälisissä tutkimusseminaareissa. Aihetta käsitellään myös viranomaistilaisuuksissa ja eri medioissa. Tutkimushankkeen aikana on ryhdytty perustamaan myös syrjäseutunuoriin liittyvää tutkimusverkostoa

Nuorisotutkimusverkoston, Itä-Suomen yliopiston ja Mikkelin ammattikorkeakoulun välillä.

Hankkeemme pohjautui Päivi Armilan koordinoiman tutkimusryhmän työhön Itä-Suomen yliopistossa. Syrjäseuduilla asuviin nuoriin liittyvä tutkimus jatkaa ja tukee erinomaisesti myös aiempaa tutkimus- ja kehitystyötä Juveniassa sekä Mikkelin ammattikorkeakoulun aluekehitystehtävää maakunnassa, jota kuvaavat maaseutumaisuus, pitkät välimatkat, nuorten poismuutto ja palvelujen keskittäminen.

Tutkimuksessa haastateltiin 14–17-vuotiaita nuoria syrjäisissä kylissä Pohjois-Karjalassa, Kainuussa, Etelä-Savossa ja Etelä-Karjalassa. Halusimme tutkia hankkeessa, millaista nuorten elämä on seuduilla, joissa koulutusmahdollisuudet, palvelut ja järjestetyt vapaa-ajan toimet ovat kaukana tai niitä ei ole. Tämä tutkimusraportti kertoo nuorten omalla äänellä heidän arjestaan ja elämästään asuinympäristössä, joka tarjoaa nuukkojen mahdollisuuksien lisäksi paljon nuorille tärkeää ja merkityksellistä, josta he eivät haluaisi luopua.

Kiitokset Kunnallisanalan kehittämissätiölle, joka ensimmäisten joukossa huomasi tarpeen rahoittaa syrjäseutunuoriin liittyvää tutkimushanketta ja näki vahvan alue- ja kuntapoliittisen relevanssin. Hanke oli myös käynnistämässä laajempaa kiinnostusta syrjäseuduilla asuvien nuorten elinoloja kohtaan.

Tutkimustyöstä ja sen koordinoinnista on vastannut Sari Tuuva-Hongisto (Mamk/Juvenia) yhdessä Päivi Armilan ja Ville Pöysän (Itä-Suomen yliopisto) kanssa. Heille iso kiitos kaikesta tehdystä työstä.

Mikkelissä 18.8.2016

Jussi Ronkainen
YTT, tutkimusyksikön päällikkö
Nuorisotalon tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia
Mikkelin ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

”Unohdettu vähemmistö? Syrjäkylien nuoret ja kuntien hyvinvointipalvelut” -hankkeessa on tutkittu syrjäkylissä asuvien nuorten arkea ja kokemuksia hyvinvointipalveluista, koulutusmahdollisuuksista, hyvän elämän edellytyksistä, sosiaalisista suhteista ja tulevaisuuden unelmista. Hanke pyrki hahmottamaan, millaista on elää nuorena kuntalaisena siellä, missä palveluja ja osallistumisen mahdollisuuksia on niukasti.

Nuorille syrjäinen asuinpaikka on oman elämän keskus, jossa tärkeät arkiset asiat ovat lähellä. Tutkimus tuo esiin nuorten perhekeskeisen elämäntavan, jossa arkea eletään pitkälti kotipiirissä. Kodin ympärillä avautuva luonto on tärkeä mielekkään tekemisen ympäristö, jossa korostuu omatoimisuus. Oma toimisen tekemisen lisäksi erityisesti vapaa-ajan tarjontaa nuorille on vain vähän. Nuorten kokemuksissa tulee esiin myös puuttumisen ja niukkuuden kuvauksia; ympäriltä puuttuvat niin palvelut, harrastukset kuin kaveritkin. Periferia-diskurssi korostaa syrjäkylää paikkana, jossa ei ole mitään.

Syrjäkylissä asuville nuorille koulu on tärkeä elämää jäsentävä raami. Kouluun tullaan usein pitkien välimatkojen takaa, ja peruskouluvaiheessa kaikille nuorille syrjäisestä asuinpaikasta huolimatta on tarjolla koulukyyti. Koulut ovat usein tuttuja ja turvallisia sekä keskeisiä paikkoja tavata kaveriteita, joita ei välttämättä pitkien välimatkojen vuoksi tavata koulupäivän ulkopuolella lainkaan.

Koulutusmahdollisuudet ovat syrjäkylistä katsottuina aina kaukana, ja toisen asteen koulutukseen osallistuminen tarkoittaa usein kotoa pois muuttamista. Ammatillista koulutusta ei ole tarjolla lähellä, ja siksi monet nuorista valitsevat lukion, jotta voivat jatkaa samaa turvalliseksi koettua koulutietä peruskoulun päätyttyä. Koulumatkat muuttuvat tässä vaiheessa hankalammiksi, koska nuoret jäävät koulukyyditysten ulkopuolelle ja asuvat yleensä julkisten liikenneyhteyksien ulottumattomissa. Kouluun kuljetaan lähiverkostojen tuella; kyytejä järjestellään vanhempien, isovanhempien ja naapurien avulla. Myös asuntolat mahdollistavat nuorten kouluttautumista.

Nuorten syrjäisillä kotikylillä ei ole lainkaan palveluja. Lähimmät palvelut löytyvät taajamista, jotka saattavat sijaita 20–30 kilometrin päässä. Kokemukset palveluista ovatkin ohuita ja etäisiä. Nuorisospesifit palvelut, kuten nuorisotilat ja terveystalvelut tai kirjastot taajamissa, ovat nuorille kaukana, ja niihin pääsy vaatii aina kyydin. Ostoksia nuoret tekevät vanhempien kanssa kaupungeissa, ja verkkokaupat tai muut sähköiset palvelut paikkaavat palveluvajetta huomattavan harvoin. Nuoret eivät kuitenkaan pidä palvelujen puuttumista ongelmana.

Syrjäkylyissä nuorilla on vain vähän mahdollisuuksia osallistua ohjattuun harrastustoimintaan. Ohjatut harrastukset ovat aina taajamissa tai kaupungeissa, ja niihin osallistumisesta muodostuu usein koko perheen projekteja, koska nuorten kulkeminen on muiden tarjoamien kyytien varassa. Pääsääntöisesti nuoret viettävät vapaa-aikaa kotiympäristössä, jossa piha ja luonto tarjoavat heille mielekästä tekemistä. Vapaa-ajan kaverivajetta nuoret paikkaavat internetillä: digitaalisella yhteydellä ja verkkohengailulla. Verkkopelaamisella ja älypuhelimilla onkin heidän vapaa-ajassaan merkittävä rooli.

Kaverit ovat syrjäkylänuorille tärkeitä, vaikei heitä tavatakaan usein. Kavereiden luo saattaa olla kymmenien kilometrien matka, ja tämänkin välimatkan nuoret taittavat vanhempiensa avulla. Syrjäkylyissä asuvien nuorten elämä on korostuneen perhekeskeistä. Elämää eletään perheen kanssa, ja perhe muodostaa keskeisen resurssin myös sille, kuinka muita mahdollisuuksia on nuoren ulottuvilla (koulu, harrastukset, palvelut, kaverit). Myös suvulla ja ”juurilla” on tärkeä merkitys syrjäkylänuorille.

Syrjäkylänuorten tulevaisuutta leimaa lähtemisen pakko. Koulutus- ja työmahdollisuudet ovat kaukana. Tästä huolimatta nuoret haluavat hahmottaa

tulevaisuutensa mielellään pienellä paikkakunnalla, ja opintoja suunnitellaan useimmiten omassa kotimaakunnassa sijaitseviin oppilaitoksiin. Suunnitelmissaan nuoret sijoittavat tulevaisuutensa lähelle, eikä suuriin kaupunkeihin ole välitöntä hinkua.

N: *Meillä on siinä lähellä hiihtolatu, niin minä siellä käyn joskus hiihtämässä minun serkun kanssa, se on vaan paljon paljon vanhempi...ja minä kävelen siellä metikössä.*

H: *Kävelet sie koiran kanssa vai ihan?*

N: *Yksin minä yleensä metikössä, ja kyllä se koirakin joskus on siellä.*

H: *Uskallat sie kävellä semmosessa pimeessä metsässä, vai onks teillä valoja siellä kylällä?*

N: *Ei siellä mittään valoja oo (huvittuneena).*

H: *Eikö pelota pimmeessä?*

N: *No siis on se vähän pelottavaa, mut mulla on yleensä joku taskulamppu tai jottain.*

H: *Onks siellä petoja, susia, karhuja?*

N: *No siis pari syksyy sitten siin oli, susi liikku siinä ihan meiän pihan läpi meni juoksi siitä...sitten siinä on ilves ja ahma käyny ja karhu on ollu saunalla.*

H: *Oot sie nähny niitä?*

N: *No siis mä olin just se, joka huomasi, että se susi meni siitä, mut siis ilves ja ahma niin ne oli huomattu jälet sieltä.*

H: *Pääset sie sitten silleen, ett sie pääset suurin piirtein keittiön ovelta autoon, ett sun ei tarttee niitten susien ja karhujen läpi kävellä siellä?*

N: *No siis linja-autolle pittää mennää niinku semmonen...en mä tiää, ootahan, alle puol kilometriä...mut se on kummiskin silleen, siin on lähellä niinku rakennuksia ja näin, ja sit kun se susi oli silloin lähellä, niin mulla oli semmonen jättimäinen iso keppi, minkä kanssa mä kulin.*

1 Johdanto

Tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena ovat syrjäkylien nuoret. Syrjäkylissä asuvat nuoret ovat jääneet kunnallis- ja aluepoliittisessa tutkimuksessa vähälle huomiolle, ja syrjäseutuja ajatellaan usein vain vanhuuden elinympäristöinä. Tutkimuksen kohteina olevat nuoret elävät kylissä, jotka voi sijoittaa yhteiskunnalliseen kaksoisperiferiaan: monien ongelmien kattamille maantieteellisille reuna-alueille ja niiden vähäväkisiin paikkakuntiin.

Viimeaikaisten kuntaliitosten myötä monista on tullut kaupunkilaisia, joten tilastoissa nuoret usein tulevat luokitelluiksi keskisuurten kaupunkien asukkaiksi ja ympäröidyiksi oletuksilla kaupunkimaisesta palvelutarjonnasta. Käytännössä heidän elämänolosuhteensa ovat hyvin toisenlaiset. Suuret etäisyydet kunta- tai maakuntakeskuksiin, palveluihin ja vertaisiin ovat konkreettinen tekijä, joka tekee heidän elämästään erityistä.

Oikeusministeriön raportissa ”Toteutuvatko lasten ja nuorten osallistumisoikeudet Suomessa” (OM 6/2014) listataan nuoruuteen kiinnittyviä heikompiosaisuuden attribuutteja, joihin liitetään monenlaisia nuorten taustoihin liittyviä haasteita, mutta kuitenkin ilman huomioita syrjässä asumisen negatiivisista piirteistä. Sama huomiotta jääminen toistuu esimerkiksi tarkasteltaessa nuorten koulutusvalintojen, koulumenestyksen tai harrastuksiin kiinnittymisen rakenteellisia kytköksiä.

Sukupuolen ja sosioekonomisen aseman vaikutus tunnustetaan, mutta asuinpaikan ja nuorisopalvelujen välisen matkan pituutta ei ole huomioitu kuin harvoin (ks. Halonen 2016; Käyhkö 2016). Esimerkiksi ”Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2013” -julkaisussa on nostettu esiin harvaan asuttujen alueiden muuttuvat palvelutarpeet. Niitä katsotaan kuitenkin erityisesti vanhusväestön näkökulmasta, ja nuorten erityiskysymykset nousevat esiin ainoastaan peruskoulutuspalvelujen saatavuudessa. Julkaisussa painotetaan myös tarvetta uusille avauksille (Peruspalvelujen tila 2013). Tämä vaatii kuitenkin syrjäseutunuoruuden tutkimusta ja nuorten omien kokemusten ja toiveiden huomioimista.

Pitkät matkat työtä tarjoaviin yrityksiin ja organisaatioihin samoin kuin oppilaitoksiin ja yhteisiin vapaa-ajan tiloihin ovat omiaan tuottamaan koulutus-, palkkatyö- ja korporaatioyhteiskunnan keskeisiltä areenoilta syrjäytymistä. Syrjäytymisen uhkaa lisää se, että yhteiskunnan edellyttämille integraatio- ja osallisuusareenoille, kuten koulutukseen tai kollektiiviseen nuorisotoimintaan, osallistuminen vaatii syrjäseuduilla asuivilta erityisiä ponnisteluja, järjestelyjä tai resursseja. Tämän tutkimuksen laaja tavoite on tarkastella syrjäkylien nuorten asemaa erilaisiin kunnallisiin palveluihin oikeutettuina asukkaina, joiden pääsy niihin voi jo lähtökohtaisesti pitää ongelmallisena (Harinen 2012; Harinen 2013; Armila ym. 2016; Kiilakoski 2016).

Tutkimuksen empiirinen aineisto muodostuu 32:n syrjäkylissä asuvan nuoren haastatteluista. Aineisto on koottu itäisestä Suomesta: Pohjois-Karjalasta, Etelä-Karjalasta, Etelä-Savosta ja Kainuusta. Iältään nuoret ovat 14–17-vuotiaita. Syrjäkylä on tutkimushankkeessa määritelty asuinpaikkaksi, josta on useita kymmeniä kilometrejä nuorille suunnattuihin palveluihin (koulut, nuorisotilat, harrastuspaikat jne.) sekä lähimpään taajamaan.

Tutkimusta tehdessämme olemme kohdanneet sellaisia syrjäseudun nuoria, joiden ”arjen maantiede” (käsitteestä esim. Holloway & Hubbard 2001; ks. Harinen 2014; Armila 2016a) merkitsee pitkiä koulumatkoja, vapaa-ajan määrällistä ja laadullista niukkuutta sekä puutetta harrastustiloista ja -kavereista. Usein tutkimuspaikkakuntiamme luonnehtivat myös niukat tai kokonaan puuttuvat julkisen liikenteen palvelut.

Olemme seuloneet analyysin kohteiksi syrjäseutunuorten näkemyksiä ja kokemuksia heidän mahdollisuuksistaan tehdä asioita, joita nuoruudessa pidetään tärkeinä, sekä tavoittaa palveluja, joihin heillä on oikeus. Tarkastelemme nuorten kokemuksia heidän kotipaikoistaan, koulunkäynnistään, vapaa-ajastaan ja suhteistaan nuorille tärkeisiin palveluihin sekä näkemyksiä sosiaalisten verkostojen merkityksistä ja tulevaisuushaaveista.

2 Tutkimuksen kysymyksiä ja kenttäkokemuksia

Tässä luvussa avataan nuoriso- ja aluetutkimuksellista keskustelua ja kerrotaan lyhyesti tutkimuksen toteuttamisesta.

Vielä jokunen vuosi sitten nuorten asuinseutuun liittyviin kysymyksiin ei suomalaisessa nuorisotutkimuksessa katsottu kuin nopeasti vilkaisten (ks. Paju 2004), mutta viimeksi kuluneiden vuosien kuluessa – ja mitä ilmeisimmin kiihtyvän kasvukeskusideologian vanavedessä – tutkimuksen saralla on kiinnostuttu siitä, miten elämästä tehdään eletävää olosuhteissa, joita luonnehtivat erilaiset palvelutyhjiöt. Nuorisotutkimusverkoston julkaisema ”Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä” (Armila ym. 2016) luo kuvaa siitä, miten syrjäseutu nuorten elinympäristönä on muuttunut yhteiskuntamme historiallisissa kehitysvaiheissa, ja myös Nuorisotutkimusverkoston seurantatutkimushanke ”Nuoret ajassa” (2015–2025) sisältää syrjäseutunuoruutta tarkastelevan osahankkeen. 2016 on julkaistu myös Barentsin alueen nuoria käsittelevä teos (Kiilakoski 2016), ja käynnissä on myös pohjoisen arktisen alueen nuoria käsittelevä tutkimushanke (”Youth perspectives on their future in the Nordic Arctic”). Tutkimuksemme osallistuu jo vilkkaana käyvään keskusteluun syrjäseutujen nuorten mahdollisuuksista, ja sen keskeinen arvo on syrjäisissä kylissä asuvien nuorten elämismaailman ja kokemusmaailman avaaminen tarkan analyysin keinoin.

2.1 Kysymyksiä

Pohjoismaisessa hyvinvointikeskustelussa vahvana periaatteena ovat olleet tasaveroiset mahdollisuudet kansalaistoimintaan ja palvelujen saantiin. Jos tästä halutaan pitää kiinni, syrjäseutujen nuorten elämänmahdollisuuksien tukeminen on tärkeä nuoriso-, kunta- ja aluepoliittinen periaate. Koska tilastojen perusteella tiedämme syrjäisten kylien olevan eräänlaisia palvelutyhjiöitä (ks. esim. Leinonen 2010), nuorisopoliittiset ja käytännönläheiset tutkimuksella tavoitettavan tiedon intressit toivottavasti johtavat kysymyksiin: Miten palvelut voisivat olla myös syrjäkylien nuorten saavutettavissa? Miten syrjäseutujen nuorten arjen haasteita voidaan ratkaista niin, että heidän asemansa olisi yhdenvertainen muiden nuorten kanssa?

Suomalainen koulutusyhteiskunta luokittaa selviytyjensä ja syrjäytyjensä pitkälti koulutuksessa onnistumisen kriteerein (esim. Harinen & Halme 2012; Antikainen ym. 2013; Käyhkö 2016). Koulutuksesta poisjättäytyminen on tilastollisesti vahva elämänkulullisen syrjäytymiskehityksen ennustaja (esim. Kuronen 2010.) Koulutuksen osalta kysymmekin: Millaiset nuorten koulunkäyntimahdollisuudet pitkien välimatkojen alueilla ovat? Mitä nuorten koulunkäynti vaatii heiltä itseltään ja heidän lähipiiriltään silloin, kun julkiset liikenneyhteydet puuttuvat täysin?

Yhdessä vietetty vapaa-aika ja sen mahdollistamat vapaa-ajan palvelut ovat nuorille tärkeitä vertaissosiaalisuuden ja kasvamisen areenoita (esim. Harinen ym. 2009; Määttä & Tolonen 2011), ja sen vuoksi kysymme myös: Millaisia nuorten vapaa-ajan mahdollisuudet ovat olosuhteissa, joista puuttuvat yhteiset nuorisotilat ja joissa lähimpänä asuvan kaverin luo matkaa voi olla useita kymmeniä kilometrejä? Miten vapaa-aikaa eletään, kun ohjattua harrastustoimintaa on niukasti ja vapaa-aikaa vietetään pääosin kotipiirissä?

2.2 Etenevää eriarvoisuutta?

Vielä vuosituhannen vaihteessa suomalaisissa yhteiskuntapoliittisissa ohjelmissa laadittiin strategioita ja toimenpidesuosituksia harvaan asuttujen seutujen nuorten asujaimiston hyvinvoinnin ja kotiseuduillaan viihtymisen ja pysymisen varmistamiseksi. Esimerkiksi ohjelmassa ”Maaseudun syke

nuorten mieleen” (2000) listattiin peräti 43 toimenpide-ehdotusta ja seitsemän tutkimusaihetta syrjäseutuolosuhteiden korjaamiseksi ja elinvoimaistamiseksi. Viitisentoista vuotta myöhemmin näyttää siltä, että syrjäseutujen ajautumiselle yhä kauemmaksi ”yhteisestä hyvästä” on annettu periksi; käytännössä pysyttely koulutus- ja palkkatyöyhteiskunnan institutionaalisilla rattailla pakottaa kaikki kynnelle kykenevät liikkumaan kohti keskuksia, joihin koulut, työharjoittelupaikat ja työmarkkinat ovat suuruuden ekonomiaan perustuvassa talousjärjestelmässämme vähitellen liukuneet (Farrugia 2015; Hartikainen 2016).

Tilastotiedot valottavat syrjäseutujen autioitumista esimerkiksi oppilaitoskatokysymyksenä. Vuonna 1987 esimerkiksi Pohjois-Karjalan ammatillisten oppilaitosten määrä oli 23, mutta vuonna 2015 niiden lukumäärä oli enää seitsemän (Studentum). Lukioiden määrä ei ole vähentynyt samassa suhteessa (18 → 15), mikä on merkinnyt sitä, että joissakin tapauksissa lukiokoulutus on ollut syrjäkylänuorille helpompi ja lähemmäksi tuleva valinta kuin ammatillinen koulutus. Tästä huolimatta 2010-luvulla harvaan asutun syrjäseudun on jo kuvattu olevan ”huonon kehityksen kierteessä”: nuoret lähtevät pois, palvelut katoavat, uusia työpaikkoja syntyy vähemmän kuin niitä katoaa ja väestö ikääntyy (Ponnikas ym. 2011, 9).

Tästä huolimatta emme tiedä, miten reunojen nuoret itse kokevat asemansa. Syrjäkylissä nuoria on vähän, heidän tavoittamisensa tutkimukseen on vaikeaa, ja kuntaliitosten myötä monet syrjäseutujen nuoret ”häviävät” suurkuntien tilastoihin – vaikka erityisesti juuri uusien kuntaliitoskuntien olisi tärkeää tietää, mitä pitkiin välimatkoihin liittyviä erityistarpeita niiden reuna-alueiden nuorilla on.

Tilastot eivät kerro syrjäkylänuorista paljoakaan. Tiedämme, että ”harvaan asutulla maaseudulla” asuu kolme prosenttia suomalaisista nuorista (Suomi nuorten kasvu ympäristönä 2016), ja tutkimukset ovat osoittaneet, että maakunnissa yhdenvertaisuuteen liittyvät oletukset ovat heikentyneet (<https://tietoanuorista.fi/lausunto-lapsiasiavaltuutetun-vuosikirjaan-2016/>). Koko Suomessa nuorista 80 prosenttia asuu viiden kilometrin etäisyydellä perusopetuksesta, mutta monissa maakunnissa tilanne on tätä heikompi. Varsinkin toisen asteen kouluverkon harvenemisen myötä saavutettavuus on heikentynyt edelleen.

Nuorten yhteiskunnallista syrjäytymistä määritellään yleisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämisenä (esim. Myrskylä 2012), mutta myös vapaa-aika on nähty merkitykselliseksi yhteiskunnallisen ja yhteisöllisyyden osallisuuden, sosiaalisen vertaistoiminnan ja kasvamisen areenaksi (Harinen ym. 2009; Armila ym. 2016a). Vapaa-ajan ympäristöissä eletään todeksi paikallisia nuorisokulttuureita ja niissä etsitään ja löydetään identifioutumisen ja kuulumisen tiloja, joita pidetään merkityksellisinä nuorten subjektiivisesti koetun hyvinvoinnin kannalta. Nuoruus ei ole vain joksikin tuleamista vaan tässä-ja-nyt tärkeäksi koettua todellisuutta (esim. Baizerman & Magnuson 2001).

Syrjäseudulla yhteisestä toiminnasta syrjään jäämisessä on usein kyse pitkistä etäisyyksistä, ja maassamme on toteutettu erilaisten hankerahoitusten turvin toimivia osallistamisinterventioita, joiden kautta haja-asutusalueiden nuoria on pyritty saamaan osallisiksi yhteiseen ja mielekkääksi määriteltyn toimintaan ja sen kautta lisääntyvään elämänhallintaan (ks. esim. Harinen ym. 2010). Yleensä näitä hankkeita vaivaa kuitenkin väliaikaisuus: niistä ei oikein ole ollut pysyvän tarjontavajeen korjaajiksi (mt.).

Tutkimushankkeemme asettuu suomalaisen nuorisotutkimuksen ja -politiikan aikalaisyttimeen: kysymykseen vapaa-ajan osallistumismahdollisuuksien yhdenvertaisuudesta. Syrjäseutunuorten näkemysten tavoittaminen voi mahdollistaa heille suunnattujen pysyvien osallistumis- ja osallisuusrakenteiden kehittämisen – kiinnittyvät ne sitten nuorisovaltuusto-toimintaan, nuorisotilojen suunnitteluun ja sijoitteluun, liikuntaharrastusmahdollisuuksiin tai väljiin hengailemisen mahdollistaviin vapaa-ajan ympäristöihin seuduilla, joissa edes ABC ei toimi nuorille mahdollisena kokoontumistilana (ks. esim. Määttä & Tolonen 2011; Kivijärvi 2014). Tutkimuksemme onkin tehty tämän toiveen kannattelemana.

2.3 Nuoret syrjäkylissä: tutkimuksen aineisto ja sen metodologiset kehykset

Hankkeen tutkimusaineisto muodostuu 28 teemahaastattelusta (haastattelurunko on liitteessä 1), jotka on koottu syksyn 2015 kuluessa. Kaikkiaan haastatteluihin osallistui 32 nuorta, jotka asuvat itäisen Suomen syrjäisissä

kylissä. Haastatellut nuoret ovat 14–17-vuotiaita, ja heistä tyttöjä on 18 ja poikia 14. Nuorista 15 on yläkoululaisia, lukiolaisia on samoin 15 ja ammattikoululaisia kaksi. Kontakteja nuoriin haettiin aiempien kontaktien kautta sekä koulujen välityksellä. Haastattelujen tekemiseen pyydettiin tutkimuslupa sekä kohdealueiden sivistystoimista että nuorten vanhemmilta (ks. liitteet 2 ja 3).

Tutkimuksemme nuoret elävät elämänvaihetta, jossa tehdään tulevaisuutta koskevia päätöksiä ja puntaroidaan kouluvalintoja. Tämänikäiset nuoret asuvat useimmiten vielä kotona, joten heidät oli mahdollista tavoittaa ”syrjäkylien nuorina”. Ammatillisen koulutuksen valinnea haastatte- luissa on mukana vain kaksi osittain siitä syystä, että ammatillisten oppilaitosten vähentymisen myötä ammatillisen koulutuksen valinneet nuoret joutuvat muuttamaan kotoaan syrjäkylistä usein heti peruskoulun jälkeen (ks. esim. Käyhkö 2016).

Tutkimukseemme osallistuneiden nuorten perhetaustoja voi pitää perinteistä maaseutu-elämäntapaa heijastavina, ja heidän vanhempiansa ammatit ovat pääasiassa matalan koulutuksen ja ruumiillisen työn ammatteja. Myös pienyrittäjyys on tutkimuksemme kylissä suosittua (vrt. esim. Rantamäki-Lahtinen ym. 2008). Yrittämisestä yleisintä on maatilayrittäjyys, johon usein kuuluu myös muunlaisia yrittämisen muotoja (tietokonealan töitä kotoa käsin, oman terveydenhoitoyrityksen ylläpitoa, kalankasvatusta, puutarhayrittäjyyttä, teiden aurausta ja polttopuiden tekoa). Vanhempien ammateissa näkyy myös rajaseudun läheisyys: osa haastattelemiemme nuorten isistä työskentelee muun muassa tullissa tai rajavartiaina. Useat perheistä ovat maalle- tai paluumuuttajia, jotka ovat hakeutuneet maalle väljän tilan, sukutaustan ja elämänlaadun houkuttelemina.

Haastatteluja tehtiin eri paikkakunnilla itäisessä Suomessa: Etelä-Karjalassa (4), Etelä-Savossa (4), Pohjois-Karjalassa (14) ja Kainuussa (6). Tavoittemme oli saada mukaan nuoria sekä maantieteellisesti että hallinnollisesti erilaisilta paikkakunnilta: sekä pienten reunakuntien syrjäkylistä että kuntaliitosten myötä kaupunkiin liitetystä harvaan asutun maaseudun alueista, kaukaisista ”kaupunginosista”.

Tutkimuksemme metodologia on sovellus monipaikkaisesta etnografiasta (Marcus 1995), jossa tavoitteena ei niinkään ole keskittyä yksittäisen ryhmän

tai yhteisön jäseniin, vaan ilmiötä tai ideaa haravoidaan useissa kohteissa analysoiden sen useita ilmenemismuotoja ja -tapoja. Monipaikkaisten aineistojen tavoitteina on tuoda esiin erilaisia ymmärryksiä samasta ilmiöstä ja vahvistaa näin tulkintojen monipuolisuutta. Tutkimus on empiirinen avaus nuorten kokemuksiin ja tapoihin hahmottaa arkeaan. Myös aineiston analysoinnissa ja raportoinnissa on nojattu empiirisen, aineistolähtöisen etnografian konventioihin. Tutkimustulosten yleistettävyydessä kiinnitytään kulttuuritutkimukselliseen tapaustutkimuslogiikkaan, jossa tutkimusaineistosta koostettujen päätelmien yleistettävyys ei perustu matemaattisiin todennäköisyyslaskelmiin vaan teoriaan siitä, että yksittäisten ihmisten elämät ja kokemukset kertovat aina jostakin jaetusta ja yleisestä – kulttuurista, merkity maailmasta ja elämäntavasta, jossa elämää eletään (Alasuutari 2011).

Tutkimuksessa Pohjois-Karjalan ja Kainuun syrjäkylät edustavat tietynlaista kaksoisperiferiaa (käsitteestä ks. Hartikainen 2016), monien ongelmallisina pidettyjen asioiden kattamaa maantieteellistä reuna-aluetta. Tutkimuksen eteläsavolaiset ja eteläkarjalaiset syrjäkylät puolestaan ovat keskuksista kaukana olevia kyliä ja kaupunkien liitosalueita, paikkakuntia, jollaisia löytyy nykyään lähes mistä päin Suomea tahansa. Kaikille tutkimuksemme kylille yhteistä ovat pitkät välimatkat lähimpään taajamaan, kuntakeskukseen tai lähimpään kaupunkiin. Myös kunnan tarjoamat lähipalvelut ovat vähäisiä: joissakin kylissä saattaa olla toimiva alakoulu tai päiväkotiki, mutta useimpien tutkimuksemme nuorten kotikylästä heidän ikäisilleen suunnatut palvelut puuttuvat kokonaan.

Haastatteluissa nuorten kanssa keskusteltiin siitä, millaista nuorten elämä syrjäkylissä on. Keskustelujen teemat liikkuivat harrastuksista ja vapaa-ajasta, koulutusmahdollisuuksista ja kavereista internetin käyttöön ja palvelutarpeisiin. Haastattelut kestivät tapauksesta riippuen noin puolesta tunnista tuntiin. Vaikka tutkimuksemme pontimena on ollut saavuttaa ymmärrystä syrjäkylänuoruuden erityisongelmista, haastatteluaineistoamme leimaavat kuitenkin positiivisuus ja asioiden ”parhain päin kertominen”. Haastatteluissa nuoret tuottivat selkeästi vastapuhetta sille, että heidän kotiseudustaan keskusteltaisiin vain asioiden puuttumisen kehyksessä. Osaltaan tutkimusaineistomme positiivisuus palautuu myös konkreettisiin, myönteisiin elämänsenteisiin.

Haastatteluihimme osallistui useita nuoria, joille syrjäkylässä asuminen ei vaikuta aiheuttavan yhteisiltä osallistumisen ja osallisuuden kentiltä putoamista – joskin mukana pysyttely vaatii heiltä ja heidän perheiltään monenlaista arkisten asioiden yhteensovittelua. Kohtasimme pääasiassa pärjääviä, osaavia ja tekeviä nuoria, mikä voi liittyä myös siihen, että osallistuminen keskustelemaan tutkimushaastatteluun edellyttää kykyä ja halua pohdita ja kuvata omaa elämää. Jos nuorella menee huonosti, hän ei välttämättä ole halukas kertomaan elämästään tuntemattomalle tutkimuksen tekijälle.

Kokoamamme aineisto on sisällöllisesti rikas ja elämänmakuinen. Olemme analysoineet nuorten haastatteluja avoimesti ja aineistolähtöisesti, mutta tutkimuskysymystemme muodostaman raamin sisällä. Analyysin tulokset esitetään seuraavissa pääluvuissa, jotka alkavat nuorten kuvauksilla syrjäisestä asuinpaikoistaan. Neljännen pääluvun aiheena ovat tutkimuksemme nuorten koulutusmahdollisuudet. Seuraavassa pääluvussa tarkastelemme kokemuksia syrjäkyläisten jatkuvasti vähenevistä palveluista, ja kuudennessa luvussa kerrotaan syrjäkylillä asuvien nuorten niukasta vapaa-ajasta ja vähäisistä harrastusmahdollisuuksista. Sosiaalisia suhteita hahmotetaan luvussa seitsemän, ja luvussa kahdeksan suunnataan katse tulevaisuuteen. Tutkimuksemme viimeisessä luvussa esitetään tiivistetysti analyysimme keskeisimmät havainnot, vastataan tutkimuskysymyksiin ja pohditaan nuorten oikeuksien toteutumista syrjäkyläarjen raamittamissa rajoituksissa. Tutkimuksessa esiintyvät erisnimet (lukuun ottamatta joidenkin kaupunkien nimiä) on muutettu, ja suorat aineistositaatit on erotettu muusta tekstistä kursiiivilla.

3 Syrjäinen asuinpaikka

Tässä pääluvussa tarkastelemme tutkimuksen aineiston kautta avautuvaa nuorten ihmisten elämismaailmaa. Otamme ensimmäiseksi tarkastelu-kohteeksi tutkimustamme virittäneen ydinteeman: syrjäisen asuinpaikan. Tutkimuksemme nuoret asuvat syrjäkylissä, useimmiten harvaan asutulla maaseudulla. Maaseutua on tavallisesti luokiteltu kuntapohjaisesti kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun (esim. Helminen ym. 2014).

Kaupunkien läheisen maaseudun kehitystä on pidetty monilla mittareilla arvioituna hyvänä, ja se usein hyötyykin keskuksen läheisyydestä ollessaan osa kaupunkien työssäkäyntialuetta. Ydinmaaseutu puolestaan tarkoittaa vahvaa alkutuotantoaluetta, jolla sijaitsee erilaisia teollisuuden ja alkutuotannon keskittymiä. Aluetta luonnehtivat myös erilaiset keskuksat, kirkonkylät ja suhteellisen tiheä pienten taajamien verkosto. Näitä edellä mainittuja seututyyppjä on erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa.

Tilastoaineistojen valossa heikoimmat elinolot ovat harvaan asutulla maaseudulla, jolle on ominaista negatiivisen kehityksen kierre: asutusrakenne harvenee, väestö vähenee ja ikäännyy, tulotaso on alhainen ja työttömyysluvut korkeita. Taajamia on harvassa, ja niiden välillä saattaa olla laajoja asuttomia alueita. Monet Itä- ja Pohjois-Suomen kunnat luetaan harvaan asutun maaseudun kunniksi. Harvaan asuttu maaseutu kattaa yli puolet

Suomen pinta-alasta, vaikka alueella asuu vain kuusi prosenttia suomalaisista, runsaat 300 000 asukasta. (Ponnikas ym. 2014, 10–11; Lehtola & Tedre 2014.) Nuorista puolestaan harvaan asutulla maaseudulla elää vain kolme prosenttia (Suomi nuorten kasvuympäristönä 2016). Syrjäisiä kyliä on paitsi harvaan asutulla maaseudulla, nykyisin kuntaliitosten myötä myös entistä enemmän pinta-alaltaan suurten kaupunkien kaukaisilla reuna-alueilla.

Tämän tutkimuksen nuoret asuvat taajamien ulkopuolella kylissä, jotka eivät sijaitse minkään keskuksen välittömässä läheisyydessä. Heidän elämänsä leimaavat pitkät välimatkat ja palvelujen puuttuminen. Syrjäkylät näyttävätkin ulkopuolisen silmissä ankeina paikkoina elää nuoruutta. Palvelut ja koulutusmahdollisuudet puuttuvat, väestö on vähentynyt ja vanhentunut. Nuoret ovat syrjäseutujen autoton väestönosa, ja liikkumisen vaikeus ja julkisen liikenteen puute luovat omat raaminsa elämänlaadulle syrjäkylissä – onhan auton välttämättömyys maalla asumisen kannalta todettu tutkimuksissa useasti (Lehtola & Tedre 2014), samoin kuin julkisen liikenteen tärkeys erityisesti nuorten ihmisten liikkumisen mahdollistajana (Barker ym. 2014).

Tutkimushaastattelujemme tavoitteena oli tuoda esiin nuorten omia tulkintoja syrjäkylässä elämisen arjesta. Nuorten ääni sekä sen kautta avautuvat arjen tulkinnat liittyvät tutkimuksen etnografiseen otteeseen sekä ajatukseen paikan merkityksestä elämismaailman ja kokemusten muovaajana. Tässä luvussa kysymme, millaiseksi nuoret kokevat elämänsä syrjäkylällä ja miten he kuvaavat asuinympäristöään. Nuorten meille tarjoamat kuvaukset syrjäseutuelämästä värittyvät sekä positiivisilla painotuksilla että negatiivisilla kurjuuden kuvauksilla riippuen siitä, mistä näkökulmasta aihetta keskustelussa milloinkin lähestyttiin.

3.1 Koti syrjässä

Mie tykkään siitä paikasta, missä mie asun, mie saan olla vappaa siellä ja ajatella miten mie halluun ja mie oon aina ollu silleen aika vahva persoona ja sitten silleen niinku että...mie saan siellä luonnossa olla semmonen ku mie halluun ja silleen että, se on jotenkin silleen vappauttavvaa...tavallaan niinku assuu semmosessa paikassa, missä ei oo hirveesti kettään...niinku toisaalta ei oo tottunu siihen, että asuis niinku sillä tavalla ihmisten ilmoilla.

Vaikka tilastot puhuvat karua kieltä syrjäkyläelämän varjopuolista (ks. esim. Peruspalvelujen tila 2011), haastattelemamme nuoret puhuivat useaan otteeseen asuinympäristöstään positiiviseen sävyyn ja emotionaalisella lämmöllä. Puhuessaan asuinpaikoistaan nuoret puhuivat myös kodeistaan, perheistään ja arjestaan. Nuorille syrjäkylä on koti: paikka itselle, perheelle ja arkisille tekemisille. Haastattelussa meille kuvattu elämä piirtyy koti- ja perhekeskeisenä suhteena kotiseutuun. Tässä kuvassa koti ei sijaitse syrjässä, vaan se on oman elämän keskus, jossa ovat läsnä tärkeät asiat, arjen perusta.

Siis justiinsa tuntuu niinku mie haluisin olla semmosessa vähän rauhallisemmassa ympäristössä, ett jos mie joutusin jossakin kaupungissa asumaan, niin ei ois miun paikka...ett just tuntuu että, just haluu olla semmosessa pienemmässä ympäristössä, ei minuu haittais vaikka suunnilleen ois...no ei nyt ihan metän keskellä mutta niinku siinä on kumminkin ihan niinku tie yms siinä lähellä, mutta siinä on matkaa siihen tiehen, että auton ääniä ei kuulu, kun on kotona, ett se on yks prioriteetti, että saa olla rauhassa.

N: Mie täällä just pidän siitä, ett ei oo semmosta, koko ajan semmosta liikennehälinää tai jotain tämmöstä valoja päällä, ett saan olla niinku ihan hiljaisuudessa, pimeässä jos haluaa, mut toisaalta on muutama kavari lähellä, ett voi vaikka olla vähän sosiaalinenkin välillä (huvittuneena) jos haluaa.

H: Eiks se talvella sitten ikinä pelota, ku on pimeetä ja kylmää ja? Vai onks se silti semmonen kiva juttu?

N: No on se, kyllä mie oon ihan semmonen, ett mie tykkään olla semmosessa kylmässä ja pimeessä (huvittuneena), en tiedä muiden mielestä saattaa vähän vaikuttaa oudolta, varsinkin jos on kaupunkilainen, mutta mie oon niinku ihan pienestä pitäen pitäny tämmösestä.

H: Onks sillä luonnolla sitten joku erityinen merkitys siinä ympärillä?

N: No varmaan joo, ku assuu silleen melkeinpä keskellä mehtää ja siinä lähellä on lampi, jossa voi sitten käyä halutessaan uimassa tai luistelemassa tai mitä haluukaan tehdä, niin on se aika tärkeetä miulle sitten, ett on jottain niinku...koskematonta luontoa jossain siinä lähellä.

Edellä olevista haastattelusitaateista voi havaita, kuinka perheen ja kotikeskeisyyden lisäksi nuorille tärkeinä asioina kodin ympäristössä ovat luonto ja rauha – kenties vahvoina tuttuuden ja levollisuuden määrityksinä tai hyvän asuinpaikan koettuina elementteinä, kenties myös stereotyyppisinä kaupunkivastaisuuden representaatioina. Nuorten positiivisina korostamien hiljaisuuden ja pimeyden voi myös nähdä peilauksina kaupunkien meluun ja valoon, joita nykyisissä keskusteluissa on määritelty jopa saasteiksi (ks. esim. Lyytimäki & Rinne 2013).

Luonnonrauha toistuu nuorten arvostuksissa, ja siitä viehättyminen toimii myös argumenttina itsen erityisyyden, ”massasta erottautumisen” määrittelyissä. Haastatteluissa nuoret paitsi tekivät identiteettieroja kaupunkilaisnuoriin, myös jatkuvasti vertasivat ja peilasivat omaa elinympäristöään kaupunkiin. Tässä vertailussa oma ympäristö esitettiin hyvänä ja itselle parhaimpana vaihtoehtona. Kaupunkimaista ympäristöä liikenteineen, meluineen ja valoineen pidetään vieraana ja ei-toivottuna. Kertoessaan elämästään nuoret toistelivat paljon kulttuurista, suomalaiseen maaseutuasumiseen liitettyä puhetta, jossa hyvän asuinympäristön mielikuvat kumpuavat nimenomaan luonnonläheisyydestä ja rauhasta (ks. esim. Hartikainen 2016). Myös mielikuvat turvallisuudesta ja puhtaudesta liittyvät suomalaisille tuttuun maaseutukuvastoon. Samat mielikuvat ovat pohjana myös perinteisille näkemyksille ihanteellisesta kasvuympäristöstä, jollaisena maaseutua pidetään erityisesti lapsille. (Kaivola & Rikkinen 2003, 138.)

Harvaan asuttu syrjäseutu avautuu tutkimuksemme nuorten elämismää-
ilmassa avarana ja väljänä, omaehtoista toimintaa ruokkivana maisemana
(vrt. Tani 2011), jossa on tilaa liikkua ja tehdä.

N: On tää aika tärkeä on, tää on nii hyvä paikka miulle.

H: Mikä täst tekee hyvän paikan?

N: Jaa no just se, et tääl on niin paljon tilaa, niinku lenkkeillä esim, ja täällä on niin paljon mettää ja järvi lähellä ja on vaan niin iso asuinalue meillä.

Haastattemillemme nuorille avara tila merkitsee rakentamatonta (”koskematonta”) seutua, useimmiten välittömästi kodin pihapiiristä aukeavaa luontoa. Luonnon tarjoama tila avaa heille monia tekemisen mahdollisuuksia.

Nuorille luonto on myös sitä, mitä he kertoivat kaipaavansa tai tarvitse- vansa ympärilleen. Lähiympäristö ja luonto toimivat sopivana resurssina ja mahdollistavat juuri niitä tekemisiä, jotka ovat muodostuneet heille tutuiksi tekemisen ja olemisen tavoiksi. Tässä positiivisesti virittyneessä kuvakulmas- sa nuorten lähiympäristöä ei esitetty tyhjänä ja ”kuolleen maaseutuna” (ks. Farrugia 2015) vaan omia tärkeitä paikkoja raamittavana alueena.

Syrjäkylänuoren ei useinkaan tarvitse lähteä pois kotinsa pihapiiristä päästäkseen avaraan tilaan, jossa tehdä jotain mielekkääksi koettua. Monet tutkimuksemme nuorista asuvat isoissa taloissa, joita ympäröivät väljät piha-alueet, ”tee-se-itse-toimintaympäristö” ja usein myös järvimaisema, jossa on tilaa kavereille.

No varmaan kun siellä on niin rauhallista, et siitä ei autojakaan mene kovin usein ohi. Ja no, siel on niin, siellä ku on vielä noita, kaikkee hyviä paikkoja, et kun esimerkiksi kun kavereita tulee, niin sitten siellä on paljon semmosia paikkoja, missä voi viettää aikaa. No, voi olla jossain ulkona tai sitten jossain, kyllähän kavereitten kanssa voi olla jossain vaikka harrastamassa, kun siellä on niin paljon tota aluetta ja erittäin paljon metsää vielä siinä mejjän tontilla.

Monelle syrjäkylässä asuvalle metsä tarkoittaa vapautta tehdä asioita, ja metsässä oleminen koirien kanssa, metsästys tai kalastus on syrjäseuduilla asuville tuttua (ks. esim. Uusitalo 2012). Myös tämän tutkimuksen nuorten kuvauksissa lähimetsä kasvaa jokseenkin keskeiseksi elämänlaadun osoittimeksi. Heidän arjen tarinoissaan metsässä vietetään aikaa ”ihan muuten vaan”, harrastetaan, metsästetään tai kuljeskellaan. Metsässä saatetaan myös tehdä töitä: esimerkiksi autella vanhempia tai isovanhempia metsänhoidossa. Metsä tarjoaa tilaa myös ”ei-luontolähtöiselle” harrastamiselle, esimerkiksi motocrossille tai kuulapeliin pelaamiselle (vrt. Armila ym. 2016b).

Kun keskustelimme haastatteluissa syrjäseudulla asumisesta yleensä, nuoret kuvasivat asuinpaikkaansa traditionaalisen maaseutuidyllin attribuu- tein korostaen sen hyviä puolia. Näissä kuvauksissa meille esiteltiin romanti- tisia ja nostalgisia maaseutumielikuvia noudattelevaa ihannetilaa: taloja järven rannalla ja rauhallista elämänmenoa. Vaikka kaupungistumiskehitys

onkin aikamme trendi, urbaanin elämänmuodon korostumisen ohessa myös maaseutuasumisesta haetaan positiivisia ulottuvuuksia liittäen siihen ajatuksia tilasta, rauhasta ja luonnonläheisestä ympäristöstä – ja näyttää siltä, että myös nuoret osallistuvat näihin diskursseihin (ks. esim. Nieminen-Sundell 2011, 17; Hämeenaho 2014, 34).

Nostalgisoiva käsitys rauhasta ja punaisten mökkien idyllistä rakentaa kuvaa elämästä, joka on irrallaan kaupunkimaisen elämäntavan paineista. Maalaiselämäntapaan kuuluu myös ajatus konkreettisesti ja kulttuurisesti muuttumattomasta vuosien janasta. Syrjäseudulla paikallisuus määrittyy usein traditionaaliseksi, pysyväksi ja yhteisölliseksi elämiseksi, johon sisältyy suhteellisen vähän kontakteja ulkopuoliseen maailmaan. Kulttuurisesti syrjäkyliin liittyy leima eräänlaisina perinteiden reservaatteina, jatkuvuuk-sina ja historiana, joka on irrallaan modernin maailman paineista. (Hannerz 1996, 19; Uusitalo 2012; Hartikainen 2016.) Tähän pysyvyyteen kiinnittyy elämäntavallisia oletuksia samassa paikassa asumisesta ja siihen juurtumise-sta. Kotipaikkaan ja sen maaperään kiintyminen ei ole vain ikäihmisten emootio; myös haastattelemamme nuoret toivat esiin kokemuksen samaan paikkaan kiinnittyneestä sukupolviketjusta, jonka uusimpia lenkkejä he itse ovat (esim. Farrugia 2015; Armila ym. 2016b).

Kotipaikka on jotain enemmän ja vanhempaa kuin vain perheen koti, kun sen merkitykset laajenevat sukuhistorialliseen ulottuvuuteen. Koti-paikkaan kuulutaan ja sinne on juurruttu (myös esim. Relph 1976). Haas-tattelemistamme nuorista noin kolmannes asuu vanhempiansa kotipaikal-la, ja suurimmalla osalla nuorista asuu sukua tai isovanhempia samalla paikkakunnalla. Tutkimuksemme nuorten joukossa on myös muutama maallemuuttaja, mutta heilläkin on usein jonkinlainen sidos nykyiseen kotipaikkaansa, esimerkiksi toisen vanhemman suku asuu lähipaikka-kunnilla.

Pienenä asuttii semmoses kakskerroksisessa talossa, se on sillee niin ku meidän kotipaikka. Mut oltiin tosi paljo mummolassa kesäsi, ja ku meill on tosi paljon serkkuja ja tälleen näin, ni se oli niin ku kesällä melkei toinen koti tai sillee, ja sit oltii vissii seittemä, kun noi porukat eros, ni sit muutettii kirkolle Karhulahteen iskän kans ja sit asuttii siel vanhas paikas. Ni nykyään asutaan

sitte just siel Karhutiellä äitin kanssa ja iskän kans asutaan siel vanh, vanhas mummolas, ku isovanhemmat muutti kirkolle. Et vähän ku iso talo oli niille, ni me asutaa nyt siellä, ni on se iha tuttu paikka ja mukava paikka ja. Kaikilla omat huoneet, nii mitäs siinä valittaa (nauraen). Kyl mä oon tykänny ihan tuolla. Ja kuitenkin Karhulahdella osais kuvitella, et kaupungissa ois kasvanu. Kuitenki. Et on tuol semmonen oma rauha ja, kaikki on sit tuttuja silleen mitä nyt, ketä siel nyt on, Karhulahdella, ku se on sen verra pien paikka ni.

Yhteiskuntamaantieteilijät ovat pohtineet paikkoihin liittyviä kokemuksia ja paikkoihin kiinnittymistä. Paikkojen erilainen kokeminen ja paikkaan kiintyminen ovat inhimillisiä piirteitä ja osa ihmisten elämänhistoriaa (Lehtola 2001, 51). Lapsuuden- ja nuoruudenaikaisten paikkakokemusten onkin havaittu olevan huomattavasti merkityksellisempiä kuin myöhemmissä elämänvaiheissa karttuneiden kokemusten. Koetuissa ja eletyissä sijainneissa ympäristö on tuttu ja oma: omiin paikkoihin kuulutaan ja niissä koetaan turvallisuutta ja onnellisuutta. (Haarni ym. 1997; Kaivola & Rikkinen 2003, 25.) Tutkimuksemme nuorille tällainen paikan ”omuus” syntyy esimerkiksi siitä, että niissä on asuttu kauan. Tämän pysyvyyden myötä paikkakunnan muu asujaimisto on tullut tutuksi ja ennakoitavaksi.

H: Mistä sie luulet, et mistä se johtuu, mikä näissä pienissä paikoissa on niinku paremmin?

N: En mie tiijä, mie oon asunu koko ikäni pienessä paikassa ja mie tykkään yhteisöllisyydestä, et miusta täällä on kunnassa aika vähän ihmisiä, ketä ei tuntis etes kasvoilta.

Pienellä paikalla kaikki tuntevat tai ainakin tunnistavat toisensa. Yhteisöllisyys, kylien omaehtoisuus ja yhdessä tekeminen ovat haastattelemiemme nuorten asuinympäristöille leimallista sosiaalisuuden dynamiikkaa. Lähipiirin ja verkostojen apu on toisaalta myös syrjässä elämisen arkisujuvuuden edellytys, sillä lähipiirin avulla korvataan monia puuttuvia palveluja. (Ks. esim. Hämeenaho 2014, 167.) Monissa kylissä on esimerkiksi kylätoimintaa, mutta syrjäkylien tiiviin yhteisöllisyyden on nähty myös hiipuvan, kun yhdistystoiminta ja kyläläisten kokoontumiset ovat vähentyneet

väen vanhentuuessa ja vähentyessä. Syrjäkylissäkin elämä on privatisoitunut, mikä on edelleen korostanut harvan asutuksen luomaa konkreettista ja kokemuksellista väljyyttä. (Uusitalo 2012.) Tämä kehityskulku on tuttua myös tutkimukseemme osallistuneille nuorille.

H: *Mitä hyviä puolia sil kotipaikal on?*

N: *No siel on sillee aika rauhallista. Et ei siel sit hirveest tapahu mitää. Sit jos tapahtuu, ni kaikki kuolee siihe. Se on rauhallinen ja on, siin on hyvät puolensa, et kaikki tuntee toisensa mut toisaalt taas huonot. Sit tietysti, no just se yhteisöllisyys. Se, jos tehää jotai, ni voidaa tehä se niin ku yhdessä ja sillai. No jos miettii palveluita, ni ei niist voi hirveest sanoo mitää, ku tuntu, et tän kaupunkiin liittymisen myötä kaikki vähän niin ku lähtee.*

3.2 Syrjäkylä lähiympäristönä

Romantisoivan maaseutuidylliä kuvaavan tulkinnan rinnalla syrjäisestä maaseudusta puhutaan myös periferiana, niin yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa (ks. Hartikainen 2016) kuin haastattelemiemme nuorten arjen kertomuksissakin. Nuoret kuvasivat lähiympäristöään myös karulla tavalla: kaikki muu on kaukana paitsi lähellä olevat metsä ja luonto. Periferia-puhe-tapa korostaa syrjäseutujen käytännön elämisen ongelmallisuutta. (Ks. esim. Nieminen-Sundell 2011, 17; Hämeenaho 2014, 34.) Vaikka nuoret nostivat runsaasti esiin kotipaikkansa positiivisia puolia, he kuvasivat myös asuin-seutujensa nurjia puolia pitkine välimatkoineen. Tässä tulkintakehyksessä nuoret eivät kuitenkaan kuvanneet vain omaa kotipaikkaansa vaan elin-ympäristöään laajemmin. Näin syrjäisyys saa laajempia tulkintoja ja muuttuu osaksi tyhjyyden näyttämöä – paikoiksi, joissa ”ei ole mitään”.

N: *Nurmion kylä, siellä niinku asutaan...*

H: *Onks siellä mitään niinku semmosia nuorisotiloja vaikka?*

N: *Ei oo miusta, ei oo.*

H: *Entäs mitään tällasia niinku harrastuspaikkoja?*

N: *Ei oo.*

H: *Onks siellä kylätaloja tai jotain tämmösiä, missä ihmiset voi kokoontua?*

N: *On siellä kai se yks kylätalo vai mikäköhän se on, mut en mie tiää, miten usein siellä kokoonnutaan tai tälleen.*

H: *Siellä ei mitään niinku nuorille erikseen toimintaa sitten?*

N: *Ei.*

Periferianäkökulmaan sijoitettuna syrjäkylä huokuu tyhjyyttä ja puuttumista, ja periferia-diskurssi korostaa lähiympäristön kokonaisvaltaista niukkuutta. Nuorten kertomuksissa heidän asuinkylissään ei ole mitään, mitä haastatteluisa kyselimme. Hyvinvointipalvelujen näkökulmasta asetelma on hankala: syrjäkylät ovat paikkoja, joissa ei ole palveluja, mikä osaltaan asettaa nuorten elämän niissä marginaaliin. Kaupungissa yläkouluu käyvä Topi valaisee oman kotikylänsä nykyistä palvelutyhjiötä ja sen syntymistä itselle tärkeiden palvelujen näkökulmasta seuraavasti:

H: *Mites sitten tuota jos ajatellaan ihan näitä tämmösiä palveluita... posti on sitten tuossa 50 kilometrin päässä ja liikuntapaikat oli siellä oli siinä vähän yli 10 kilometriä oli siihen yhelle jälle ja siinä voi pelata jalkapalloo myöskin kesällä sitten, ja koulu on sitten 50 kilometrin päässä ja kaupat... miten lähimmät kaupat on?*

N: *No oli tuossa oisko joku 20 kilsaa, mut se nyt just lopetettiin, niin nyt on taas tää 50.*

H: *Elikkä tässä kaupungissa on ensimmäiset kaupat sitten?*

N: *Kyllä.*

H: *Pittääks teiän käyä esimerkiks ruokaostoksilla nyt täällä?*

N: *Joo pittää.*

H: *Just...käyks teillä mittään kauppa-autoo tai semmosta?*

N: *Ei käy.*

Vaikka nuorilta puuttuvat ympäriltään palvelut, kaverit ja harrastukset, he kuitenkin vakuuttivat meille tyytyväisyyttä tilanteeseensa ja elämäänsä. Tutkimuksemme nuorten hiljainen tyytyväisyys peilautuu etnologi Pilvi

Hämeenahon (2014, 92) ajatuksiin maaseudulle sopeutuneesta elämäntavasta, jossa arvostetaan luontoa ja rauhaa ja jossa on hyväksytty se, että palveluista kaukana asuminen luo tiettyjä hankaluuksia ja rajoituksia, joihin on totuttu. Myös nuorilla on ilmeinen tietoisuus asuinympäristönsä mahdollisuuksien rajallisuudesta. Hankaliakin olosuhteita keitetään ja siedetään.

Myös historia on juurruttanut syrjäkyliin kokemuksen elämän ja ihmisten toimintamahdollisuuksien rajallisuudesta (Honkasalo 2008, 215; Hartikainen 2016). Niissä on totuttu siihen, että kaikkea ei ole tarjolla, vaikka tämä ei olekaan oikeudenmukaista muualla Suomessa asuviin nuoriin verrattuna.

3.3 Mitä syrjäisyys on?

Syrjäseutu on maantieteellisesti kaukana asutuskeskuksista. Syrjäseutujen yhteydessä puhutaan periferioista, reuna-alueista, kehitysalueista, muuttotappioalueista, tyhjenevistä alueista ja raja-alueista. Syrjäseutu kantaa tietynlaista (kielteistä) kulttuurista, sosiaalista ja historiallista leimaa (Hartikainen 2016). Syrjäseutuihin liitetään mielikuvia jälkeenjääneistä takapajuloista, ja syrjäisyys liitetään helposti myös syrjäytyneisyyteen. Kertoessaan elämästään tutkimuksemme nuoret tuottivat – tietoisesti tai tiedostamattaan – kokemusmaailmastaan kumpuavaa vastapuhetta tälle diskursiiviselle syrjäytyneisyysurkuttelulle. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa puhetta muovaavat muutkin tekijät kuin puhtaat kokemukset keskustelun kohteena olevasta ilmiöstä (Peräkylä 1999; Armila 2016b).

Syrjäisyys on suhteellista. Kilometreinä mitattuna haastattelemiemme nuorten kotipaikkojen syrjäisyys tarkoittaa noin 20–50 kilometrin matkaa lähimpään kuntakeskukseen, kirkonkylään ja taajamaan. Useimmat tapaamamme nuoret asuvat noin 30 kilometrin päässä lähimmistä palveluista, muun muassa lähimmästä yläkoulusta. Suurin osa nuorista asuu kylissä, joissa ei ole mitään palveluja. Myös naapurit ja kaverit ovat kaukana.

H: Metsäkylä? Okei...mites sie kuvailisit sitä Metsäkylää, millanen se on?

N: Keskellä ei mitään...ei siellä oikeestaan oo naapureita niinkään lähellä, no on siinä linnuntietä noin 2 kilometriä, mut tienhaarasta ei oo paljoo, tienhaaraan on pitkä matka, niin tuota siinä on lähin...mutta ei siellä niinku

naapureitten kanssa tuu paljon tekemisiin ainakaan tän ikäisenä, ku ei siellä oo...lähin kaveri taitaa olla niinku, mitä sinne on, 4–7 kilometriä noin.

H: Miten lähellä siinä on naapurit sitten?

N: No siis se yks on siinä käytännössä vieressä...tai no kaks on silleesti, ku lähetään ku meiltä pääsee metän kautta mehtätien kautta sinne, siellä on vanha pariskunta, ja sitten kun tullaan Väärätielle tähän, jonka varresta tienhaara lähtee, niin siinä vieressä on kanssa vanha pariskunta, mutta ei sen kummemmin.

H: Näkyykös teiän pihalta sinne naapuriin vai onko se?

N: Ei näy. Kirjaimellisesti metän keskellä.

Muutamissa haastatteluissa nuoret sijoittivat kotipaikkansa ”korpeen” tai ”keskelle ei-mitään”, mutta syrjäkylä-sanaa pidettiin ilmeisen leimaavana ja vastapuheeseen virittävänä. Monet sijoittivat ”todelliset syrjäkylät” jonnekin vielä omaa kotipaikkaa kauemmaksi. Syrjäisyys olikin selkeästi tutkijoiden luoma ja haastatteluihin tuoma kategoria ja luonnehdinta, josta käsin nuorten elämää tarkasteltiin. Tutkimuksemme lähtöasetelmassa nuorille ikään kuin tarjoiitiin syrjäinen positio, joka kuitenkin oli heille vieras ja provosoi pyrkimykseen kertoa itseä pois periferiasta ja ulos toiseuden määrittelmistä. (Ks. myös Armila 2016b.)

Muutamissa haastatteluissa nuoret kuitenkin nostivat asuinpaikkansa syrjäisyyden esiin itse. Pohjois-Karjalan ja Kainuun syrjäseutujen pikkukylissä asuvat nuoret eivät niinkään katsoneet asuvansa ”syrjässä” eivätkä pitäneet välimatkoja tai palvelujen puutetta ongelmallisina. He eivät myöskään valittaneet etäisyyksien tuomista esteistä tai hankaluuksista. Ne nuoret, jotka itse määrittelivät itsensä syrjäseutuasukkaiksi, ovat tutkimuksemme kokonaisuutta ajatellen vähiten syrjässä, yleensä kaupunkien reuna-alueilla ja 20–30 kilometrin päässä kaupungista.

H: Ni miten sie muuten luonnehtisit tätä, onks tää mukava paikka asua?

N: No on tää miun mielestä sillee mukava paikka. Just se on se niin ku oma rauha. Ainut on varmaa just se, se matka, se niin ku on ärsyttävää. Just joutuu niin ku sopimaa kyytejä. Ei voi nähä vaik kaikkia sillo ku jos joku

vaiks kysyy nähääks tänään, ni mie varmaa jaksais lähtee täält kuitenkin sen verran uuvuttavaa se...et joutuu aamul heräämää enne kuutta ja sit pitäs viel jaksaa mont kertaa mennä tää matka. Ni ei se niin ku hirveesti innosta.

H: No oot sä sit koskaa tuntenu oloos yksinäiseks asuu siellä?

N: Oon, koska just ku, ite asut niin syrjässä. Sit kaverit ja nää on niinku sit just kaupungissa ja tälle. Nii ite et pääse sielt vaik mihikää. Sit vaik kaverit pyytää siut, mut jos ei siul oo kyytii, ni et sie pääse mitenkää sielt.

Haastattelemamme kaupunkien reuna-alueiden nuoret pohtivat usein tilannettaan suhteessa kaupunkiin, jonka kuntalaisia ja asukkaita he ovat. Kuntatasolla tarkasteltaessa ”kaupunkilaisiksi” lukeutuvat nuoret näkevät olevansa muiden kaupunkinuorten suhteen eriarvoisessa asemassa puhuttaessa palveluista, koulunkäynnistä ja harrastusmahdollisuuksista. Vaikka nämä nuoret periaatteessa asuvat kaupungissa, palvelut ovat pitkien välimatkojen päässä ja julkiset liikenneyhteydet lähes olemattomat.

3.4 Lopuksi: ”Mie oon monesti miettiny, että on hyvä assuu täällä syrjässä.”

Nuorille syrjäkylä tarkoittaa kotia ja omaa kotiympäristöä. Koti muodostaa elämän keskuksen, jonka ympärille muut tärkeät asiat sijoittuvat. Haastattelemamme nuoret arvostavat kotipaikkaansa ja elävät koti- ja perhekeskeistä elämää. Kodin ympärillä oleva luonto ja luonnonrauha ovat tärkeitä elämänlaadullisia elementtejä. Luonto on nuorille omaa tilaa, jossa tehdään – tai ainakin kerrotaan tehtävän – monenlaisia asioita. Monet nuorten vapaa-ajan mieleiset tekemiset sijoittuvat lähiluontoon ja kodin ympäristöön.

Nuorten kokemuksissa syrjäkylällä on hyvä asua, ja nämä kotiseututulkinnat asettuvat suomalaiskansallisen maaseutuidyllin kehykseen. Kun nuoret puhuivat kodistaan ja omaksi koetusta lähiympäristöstään, niistä puhuttiin lämmöllä. Koti on heille tärkeä elämän keskus ja tukikohta. Kun siirryttiin puhumaan yleisemmin syrjäkylästä ja muuten elämässä tarvittavista asioista, puhe siirtyi rakenteelliselle tasolle, siihen, mitä kaikkea ympäriltä puuttuu.

Haastatteluissa kuvattiin myös lähiympäristön niukkuutta. Palvelujen ja yhteiskunnallisten rakenteiden näkökulmasta syrjäinen asuinpaikka sijoittuu reunalle ja marginaaliin. Periferiadiskurssi ja osittain myös tutkimuksemme asetelma korostavat erilaisten asioiden puuttumista. Syrjäkylistä puuttuvat palvelut, liikenneyhteydet, harrastukset, koulut ja monesti myös kaverit. Syrjäkylänuoret eivät ole keskuksissa asuvien nuorten kanssa tasa-arvoisessa asemassa, ja heiltä puuttuu monenlaisia heidän elämänvaiheelleen tärkeitä asioita. Nuoret ovat ”sidottuja” kotiin ilman kyytejä: lähellä ei ole mitään, minne he pääsisivät ilman (vanhempien tai muiden aikuisten tarjoamaa) kyytiä. Lähimmät taajamat, kuntakeskukset tai kirkonkylät ovat kaukana, eikä toimivia julkisia liikenneyhteyksiä ole.

Kuntaliitosten myötä kuntapohjainen luokitus jättää syrjäkylät käsitteelliseen marginaaliin. Kuntaliitosten myötä syrjäkyliä on yhä enenevässä määrin myös kaupunkien reuna-alueilla, joilla ne tuntuvat nuorten kokemuksissa olevan jopa syrjemmässä kuin harvaan asutun kunnan sisään piirtyvät pikkukylät. Syrjäkyliä ja maaseutua leimaavat monet keskenään ristiriitaiset merkitykset ja mielikuvat, mikä näkyy myös nuorten ristiriitaisissa suhteissa kotikyliinsä. Idyllisen asuinympäristön lisäksi syrjäinen maaseutu ymmärretään usein maaseutuelinkeinon näkökulmasta. Kaupunkimaisesta näkökulmasta syrjäseutu puolestaan näyttäytyy helposti vain tyhjänä tilana kaupunkien välissä (Hangasmaa 2007).

Syrjäisyys onkin tilallinen ja tilanteinen vertauskuva, syrjässä ollaan sivussa, reunalla, marginaalissa. Syrjäisyys on aina suhteessa keskukseen, johon nähden se edustaa syrjätilaa, toiseutta. Samalla kun pyrimme hahmottamaan syrjäisyyttä, siihen suhteessa oleva keskusta piirtyy esiin. Marginaalit eivät ole olemuksellisesti syrjäisiä, vaan syrjässä nimenomaan suhteessa keskuksiin. (Jokinen ym. 2004, 12–13.) Syrjäisyys ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita marginaalista asemaa muilla elämänalueilla tai heikommaksi koettua elämänlaatua.

4 Koulu ja etääntyvät koulutusmahdollisuudet

Suomessa kaikilla oppilailla asuinpaikasta riippumatta tulee olla oikeus laadukkaaseen koulutukseen (Valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015). Pohjoismaisen hyvinvointivalttiollisen koulutuspolitiikan tärkeimpänä lähtökohtana aivan viimeksi kuluneisiin vuosikymmeneihin saakka on ollut mahdollisuuksien tasa-arvo: kaikille nuorille on pyritty takaamaan tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet perhe- taustasta, sukupuolesta ja asuinpaikasta riippumatta.

1990-luvulta lähtien on kuitenkin voimistunut suuntaus, jonka myötä mahdollisuuksien tasa-arvoa ja yhtenäistä kouluverkkoa on alettu purkaa. Muun muassa valinnanvapauksien laajentaminen ja oppilaitosten erikoistuminen ovat merkinneet paitsi koulutusjärjestelmän individualisoitumista, myös alueellisesti tasapainotetun järjestelmän murtumista ja eri sosiaaliryhmien välisten koulutuserojen vahvistumista. (Jauhiainen ym. 2001.) Ammatillisen koulutuksen oppilaitoksia on lakkautettu ja koulutusalan tarjontaa on karsittu oleellisesti, varsinkin maamme syrjäisiltä seuduilta. Kaikkineen maan reuna-alueiden toisen asteen koulutusmahdollisuuksia on köyhdytetty merkittäväällä tavalla (Käyhkö 2016). Syrjäkylien nuorille tämä on tarkoittanut koulutusmahdollisuuksien karkaamista yhä kauemmas heidän kotiseudultaan.

Välimatkat asettavat syrjäkylänuoret heikkoon asemaan suhteessa koulunkäyntimahdollisuuksiin. Peruskoulua syrjäseutunuoret käyvät yleensä lähimmässä taajamassa, jonne heille on järjestetty ilmainen koulu- kyyti osana perusopetusta. Peruskoulun jälkeen nuorten tilanne muuttuu. Toisen ja kolmannen asteen koulutustarjonta on yhä kasvukeskuksiin keskittyvämpää. Se, että jotakin on tarjolla samalla paikkakunnalla, ei kuitenkaan tarkoita syrjäkylissä asuville nuorille sitä, että se olisi helposti saavutettavissa (ks. koulumatkoja käsittelevä alaluku 4.2). Lisäksi syrjä- kylänuoret joutuvat usein muuttamaan koulunkäyntinsä vuoksi kotoa jo peruskoulun jälkeen, sillä välimatkat toisen asteen koulutukseen ovat pitkiä ja syrjäkylästä katsottuina käytännössä mahdottomia kulkea päi- vittäin.

Tässä pääluvussa pohdimme tutkimuksemme nuorten kokemuksia ja nä- kemyksiä koulunkäynnistä ja koulutusmahdollisuuksista. Millaiseksi nuo- ret kuvaavat koulunkäyntiään? Mitä pitkät koulumatkat heille merkitsevät? Millaisia koulutusmahdollisuuksia näille nuorille on tarjolla, ja millaisina he näkevät omat koulutusmahdollisuutensa?

4.1 Koulu arjen kokemuksena: tuttu ja turvallinen

Koulu on tutkimuksemme nuorille selkeästi tärkein hyvinvointipalvelu, ja usein se on myös ainoa. Oppivelvollisuuden uskovassa oppimisyhteis- kunnassa (ks. esim. Keep & Mayhew 1996) koulu mielletään harvoin hyvin- vointipalveluksi, eikä nuorillekaan koulu ole pelkästään koulutusta ja ope- tusta. Nuorille koulu luo sen sosiaalisen tilan, johon kokoonnutaan päivi- täin ja johon voidaan saapua syrjäisistäkin kotikolkista. Yläkoulun käymi- nen kuntakeskuksissa tai lähimmissä taajamissa tuo myös monet muut palvelut syrjäseutunuorten ulottuville. Koulun jälkeen monet heistä jäävät koulutaajamaansa harrastuksiin, tapaavat kavereitaan, käyvät nuorisotaloil- la ja niin edelleen. Yläkoulun myötä nuorten arkinen elinympäristö laaje- nee ja lähin taajama tulee tutuksi. Koulu lähimmässä taajamassa tai kirkon- kylässä myös sitoo ja kiinnittää nuoret paikkakunnan yhteisöön, ehkä vahvemmin kuin aiemmin ja kenties myös vahvemmin kuin tämän elämän- vaiheen jälkeen. Haastattelemamme yläkoulun jo käyneet nuoret kertoivat,

kuinka monet entiset harrastukset ja kaverit jäivät, kun he siirtyivät käymään koulua maakuntakeskukseen tai sitäkin kauemmas.

Tutkimuksemme nuoret käyvät koulua lähimmissä taajamissa, kirkonkylissä tai kaupungeissa. Usein kyse on myös paikasta, josta muutkin lähimmät palvelut löytyvät. Kyseessä on yleensä kuntakeskus tai entinen kuntakeskus tai kirkonkylä, mutta kuntaliitosten myötä lähin palveluja tarjoava keskittymä saattaa olla myös muu taajama. Lähin taajama -käsitteellä viittaamme lähimpään ”palvelukeskittymään” ja paikkaan, jossa nuoret käyvät yläkoulua tai lukiota. Lähimmät taajamat eivät kuitenkaan välttämättä sijaitse maantieteellisesti lähellä, vaan niihin on syrjäkylistä pitkä matka.

Haastattelemiemme nuorten kokemukset koulusta ovat enimmäkseen kokemuksia pienistä luokista ja pienistä kouluista. Monet nuoret jo asuinpaikasta kertoessaan korostivat sen tuttuutta ja turvallisuutta. Sama tuttuus, turvallisuus ja kotoisuus leimaavat myös kokemuksia koulusta. Luokkakaverit ovat usein olleet samoja jo esikouluikästä lähtien.

H: *Olikos siellä (alakoulussa) isot luokat sitten, oliko sulla iso luokka esimerkiksi?*

N: *7 henkee.*

H: *Paljonkos täällä sitten siun luokalla on porukkaa?*

N: *19.*

H: *Tykkäät sie teijän luokasta?*

N: *Tykkään.*

H: *Onks se ollu koko ajan ollu sama, et onks siel sellasia, jotka sie oot tuntenu ihan vuosikaupalla?*

N: *No kaks miun kaveria on semmosta, jonka kanssa mie olin Koivulassa (kotikylä) ihan lapsesta asti ja sitten yläasteen luokasta on jonkuu verran ja sitten on rinnakkaisluokkalaaisia ja sit muutama tuli Salomäestä ja yks tuli Mökkikylästä.*

Tutkimuksemme syrjäkylänuoret ovat ennen yläkoulua käyneet useimmiten pientä kyläkoulua. Kyläkouluissa samaa luokka-astetta saattoi käydä

samanaikaisesti vain muutama oppilas, ja luokat olivat olleet yhdistelmäluokkia. Yläkouluun siirtyminen on tarkoittanut nuorille siirtymistä suurempaan kouluun lähimpään taajamaan, ja samalla koulumatkat ovat merkittävästi pidentyneet. Nuorille tämä on merkinnyt ennen kaikkea elämänpiirin laajenemista: uusia kavereita, uusia opettajia, uutta luokkaa, uudenlaista koulumatkaa.

N: Mm, oli, kun se oli just niin pieni ja tiivis ja semmonen, et kaikki oli kaikkien kavereita, ja sitten tulla isoon kouluun, missä omalla luokalla saman verran ihmisiä ku koko kyläkoulussa.

H: No miten se sitten, ku tulit isoon kouluun ja oli hirveesti porukkaa, oliko se kauheeta vai kestikö kauan ennenku totuit vai totuutko koskaan?

N: Aika nopeesti siihen tottu, ei ollu sinällää vaikeeta, et meil oli tosi kiva luokka yläasteella ja opettajat on yläasteella tosi mukavia, niin se helpotti tosi paljon.

Haastattelutilanteissa nuoret puhuivat kouluistaan ja koulunkäynnistään pääosin positiiviseen sävyyn. Koulussa on mukavaa, ja monet kertoivat viihtyvänsä siellä hyvin. Kouluissa mielekkäintä heille ovat kaverit (vrt. Harinen & Halme 2012; Hoikkala & Paju 2013). Syrjäkylien nuorille kaverit ja koulu liittyvät erityisen kiinteällä tavalla yhteen, ja heille koulu onkin keskeisin paikka tavata kavereita. Usein se on jopa ainoa, sillä pitkien matkojen takaa ei esimerkiksi iltaisin tai loma-aikoina ole aina mahdollista sopia tapaamisia.

Varsinkin haastatteluihimme osallistuneet lukiolaiset, jotka tutkimusaineiston kokoamisen aikaan kävivät lähimmän taajaman tai kuntakeskukseen usein suhteellisen pientä lukiota, ylistivät koulujensa hyvää henkeä. Pienissä lukioissa kiitosta heiltä saa erityisesti mahdollisuus yksilölliseen opetukseen ja tukeen. Luokat ovat pieniä, opettajat ja oppilaat toisilleen tuttuja ja kaikkien etuna on saattaa lukio jokaisen kohdalla kunnialla loppuun. Vaikka pieniä lukioita on julkisuudessa arvosteltu niiden valinnanmahdollisuuksien niukkuudesta, haastattelemamme nuoret pitävät koulujensa oppiainetarjontaa hyvänä. Esimerkiksi etäopiskelu on lisännyt heille erityismahdollisuuksia, joita ei muuten olisi ollut tarjolla.

H: Okei just joo...miten ylipäänsä näissä kouluissa niin toteutuu tällaiset toiveet ja halut opiskella jotakin?

N2: No verkko-opiskeluna pystyy just jottain kielii esimerkiksi, mut sitten mitä oikeestaan määrättyjä tämmösiä että on...ja riippuu ihan miten paljon osallistuu.

N1: Mut meilläkin on saksanlukijoita vain neljä, ett silleen se on aika niinku yksilöllistä se opetus.

H: Minkälainen koulu tää on tää lukio teiän mielestä?

N2: Ei tän parempaa melkein vois ollakaan, että silleen lukiona että kun on pieni koulu, niin saa hyvin yksilöllisesti opetusta ja tukiopetusta millon haluaa, ja kaikki tuntee toisensa, niin on semmonen ryhmähenki jo melkein valmiina.

4.2 Pitkät koulumatkat

Suomessa koulukuljetuksiin osallistuu noin 22 prosenttia perusopetuksessa olevista oppilaista. Kaikkiaan kuljetuksen piirissä on päivittäin noin 124 000 peruskoululaista. Suurin kuljetettavien osuus on Itä-Suomessa ja pienin Etelä-Suomen alueella. (Ks. Suomen kuntaliitto.)

Koulukuljetuksen tarjoaminen on koulutuksen järjestäjän (useimmiten kuntien) vastuulla: ”Perusopetuslain 32 §:n mukaan opetuksen järjestäjä on velvollinen järjestämään oppilaan maksuttoman koulukuljetuksen tai avustamaan riittävässä määrin oppilaan kuljettamista tai saattamista, jos oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi tai koulumatka muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, vaaralliseksi tai rasittavaksi, kun otetaan huomioon oppilaan ikä tai muut olosuhteet. Maksuton koulukuljetus koskee perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavaa oppilasta. Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia.” (Koulukuljetusopas 2011.)

Pitkät koulumatkat tarkoittavat tutkimuksemme nuorille myös pitkiä koulupäiviä (ks. myös Käyhkö 2016). Tutkimuksemme haastateltujen nuorten tavallinen koulumatka kotoa yläkoululle on noin 20–30 kilometriä, mutta matka saattaa olla jopa 50 kilometriä. Koulumatkaan kuluu yleensä

noin tunti, mutta siihen voi mennä reilu puolitoista tuntiakin yhteen suuntaan, mikä tarkoittaa päivässä jo kolme tuntia kestävä matkantekoa. Vaikka yläkoululaisen koulumatkaan ei saa odotuksineen kulua yli kolmea tuntia, monen haastattelemamme nuoren koulumatka hipoo sallittuja rajoja.

H: *Miten sie kuljet sinne kouluun?*

N: *No kuljen tuonne ensin semmoset kuus kilometriä tuonne valtatieen varteen taksilla ja siitä odotan linja-autoa.*

H: *Monelta siun pitää lähteä kotoa, kun sie meet kouluun?*

N: *No kotoo semmoset, no, se taksi tulee hakemaan seitsemän kolmekymmentä.*

H: *Ja sit se taksimatka kestää jonku..?*

N: *No, siinä kun mennää vähän toista kautta, niin siinä saattaa mennä joku puoliki tuntia, ja sit siinä suunnilleen kaheksalta mie jään siihe bussipysäkille, sit siinä tulee suurin piirtein kaksikymmentä yli se linja-auto.*

H: *Et sie ootat kaksikyt minuuttia siinä bussipysäkillä sitä linja-autoo?*

N: *Ei siinä mittään, kun siinä on pariki kaveria siinä.*

H: *Et siinä sit samalla näkee kavereita, kun oottaa sitä bussia. Kauan se bussimatka sitten kestää?*

N: *Se bussimatka kestää, joku kaksikymmentä minuuttia, sitten siinä kerkiää hyvin sinne koululle, ku jää vielä kaksikymmentä minuuttia ennenku koulu alkaa.*

H: *Monelta se koulu sitten alkaa?*

N: *No se alkaa, öö, se alkaa yleensä tuossa tasan yhdeksältä tai viis minuuttia vaille.*

H: *Elikkä sie lähet puol kaheksalta ja sitte koulu alkaa yhdeksältä, eli käytännössä puoltoista tuntia menee siihen aamulla, onks se sitten illalla sitten sama reitti vai onks se sitten jotenkin toisin?*

N: *No illalla, et siin on linja-autolla vaan tuohon bussipysäkille ja taksi vie vaan pari henkilöä tuonne kotiin, että siinä menee paljon vähemmän aikaa.*

Nuoret eivät pidä pitkiä koulumatkoja ja niiden lohkaisemaa päivittäistä aikaa välttämättä ongelmallisina. Pitkiin välimatkoihin on totuttu ja niitä pidetään tavallisina. Ne saattavat myös olla lähes ainoita ”hengailuhetkiä”, aikaa, jota vietetään vapaasti ja väljästi kavereiden kanssa (Määttä & Tolonen 2011). Odotusajat saattavat myös antaa nuorille mahdollisuuden viettää aikaa koulutaajamassa: käydä ostoksilla, kirjastossa tai nuorisotalolla.

H: *Mitä te sitte teette, ku tuutte nii aikasii?*

N: *No mul tulee ainakii yks kaveri tuost, ni sen kans hengailaan ja just sielt Kempeljärven (naapurikunta) suunnalta tulee ja istutaa tos penkillä ja jutellaa, vietellää aikaa ja, jos on jotai läksyjuttui, mitä on jääny epäselväks, ni niit katotaa ja sillai.*

H: *Nii ja sit iltapäivällä, tänään sulla ilmeisesti jäi niin ku aikaa ennen ku kyyti lähtee?*

N: *Joo, kyyti lähtee kolmelta. Joo se lähtee aina kolmelta. Siin ei oo oikeestaa mitää poikkeuksia.*

H: *Että vaikka se koulu loppus puol yheltä, ni pitää oottaa?*

N: *Joo pitää oottaa. Se on tietysti.*

H: *Onks tääl sit jotai aktiviteetteja siihe odotustunteihi tai muuten?*

N: *Joo siis onhan tuol alhaalla on semmonen välituntiliikuntatila, et siel on kaikkee, biljardipöytää ja pelikonsolia ja. Kaikkee muita tommosii niin ku aktiviteettilaitteita, mut en mä oo itse siellä käyny hirveesti, et mä oon yleensä tossa ylhäällä, kun mä hyödynnän sen ajan, kun mä teen läksyt tossa ja. Ja sit jos jää yliaikaa, ni kuuntelen musaa tai jotai, et jos ei oo kavereita.*

Joissakin tapauksissa lain mahdollistamaa aikaraamia saatetaan kunnissa myös käyttää väärin esimerkiksi järjestelyissä, joissa koulukyyti-investoinneille haetaan mahdollisimman suurta kustannustehokkuutta. Suhteellisen lyhyeenkin matkaan saattaa kulua runsaasti aikaa, sillä lain mukaan koulukyyti yhteen suuntaan ”saa” kestää puolitoista tuntia. Koulumatkoihin saatetaan liittyä päivittäin erilaisia odotustunteja tai odottelua taksien ja bussien kohtaamisten välillä.

H: *Miten se kyyti sit sinne Pihkalaan on järjestetty?*

N: *No siel on sillee, että (naurua) ku mun iskä on taksikuski, ni sit se aamulla hakee Karhulahden koululaiset, ketkä lähtee Pihkalaan, Karhulahden pankille. Ja siitä ottaa Pihkalan taksi ne. Ja ajaa ne Pihkalaan, nii elikkä menee puoltoist tuntia aamulla siin puolen tunnin matkassa. Sillee et ne herää jo. Pikkuveliki herää, ehkä kymmentä vaille kuus. Ja kakskyt yli kuus lähtee kotoo. Vaik niil alkaa sit kasilt aamulla. Yläaste ja. Mut sillee aika jännä, et tohon saa tollee kulutettuu aikaa mutta.*

Pitkien välimatkojen seuduilla vain harvat nuoret pystyvät kulkemaan kouluhinsa itsenäisesti. Esimerkiksi haastattelemamme Moona kertoi, että vain kaksi oppilasta hänen luokaltaan tulee kouluun kävelen tai pyöräillen ja että kaikki muut ovat koulukuljetusten piirissä. Koulukyydit ovat siis näiden nuorten arkipäivää: tapa jolla kouluun tullaan ja jonka puitteissa vieteetään iso osa koulunkäynnin ulkopuolisesta ajasta (vapaa-ajasta, ks. Harinen 2012). Tavallisin tapa syrjäkylän nuorelle on kulkea kouluun taksilla tai bussilla tai eri kulkuneuvoja hyödyntävällä ”matkaketjulla” (ks. Lehtola 2008, 145). Useimmiten bussipysäkit ja valtatie sijaitsevat nuorten asuinpaikoista sen verran kaukana, että matka kouluun alkaa taksilla, joka vie kotipihasta tien varteen, josta matka jatkuu bussilla. Tällaisten yhdistelmäjärjestelyjen tuloksena koulumatkaan käytetty aika odotteluineen voi venyä huomattavasti pidemmäksi kuin sen kilometrimäärä antaisi ymmärtää.

Myös koulumatkan vaarallisuus on peruste koulukuljetuksiin. Yksi tyypillisimmistä koulumatkan vaaroista syrjäseudulla ovat pedot. Haastateluisissa meille kerrottiin muun muassa erityisistä ”petokyydeistä”, joita järjestetään siksi, että koulumatka on vaarallinen seudulla elävien susien ja karhujen vuoksi.

H: *Mites se sun normi koulumatka niin miten se..?*

N: *No siis se suunnilleen, se on se siis 25 kilometriä, mutta sitten kun kieputellaan niinku tietysti hakemassa kaikkia ihmisiä, tai siis oppilaita niinku tietyistä paikoista, niin sitten se on...mie en tiä, onks se tällä hetkellä mutta joku 40 kilometriä se on, kun kieputellaan hakemassa niitä ja sitten... siihen menee aamulla noin 45 minuuttii, ja iltapäivällä, kun miulta aina*

loppuu kolmelta koulu ja sitten ne yheltä loppuu niinku osalta ala-asteelaisilta, niin sitten ei oo niin täynnä kolmelta se auto, että sitten tuota se menee joku puol tuntii noin kottiin...mutta silloin kun oli ala-asteella niin meni, saatto joskus jopa tunti ja tunti aamullakkii, mutta nyt ei oo enää niin paljon sitten sitä matkaa.

H: Mites pitkä matka sulla on pysäkille sitten kottoo?

N: Öö no mulla on petokyyti, koska siinä on niin paljon niitä petoja, niin sitten ei siitä, se on ihan siitä talon vierestä tullaan hakkee taksilla.

H: Okei...mikä se semmonen petokyyti on?

N: Noh se on sellanen (naurahtaa) niinku tuota että, kun siinä liikkuu paljon petoja ja niitä on ollu meiän pihassa ja ihan siinä niin...sitten niinku että esim. talvella, jos mie vaikka joutusin kävelemään, niinku mie jossain vaiheessa ala-asteella jouduin kävelemään, niin tuota sitten että jos susi-laumojakin liikkuu, niin se on kuitenkin aika vaarallista ihmiselle, niin sit semmonen kyyti, että suoraan tullaan hakkee kottoo, niin se on turvallinen.

H: Okei, onkos se sitten...onks se pitänyt jostain hakkee, tiiät sie, vai onks se tullu sitten tarjottu tälleen että..?

N: Se pittää hakkee puolen vuuen välein, mie en oikeestaan tiiä, mikä se paikka on, mutta joku riista...sellanen...joku (naurahtaa), mikä tietää näistä pedoista ja näistä luvista...mutta se pittää aina hakkee puolen vuuen välein se...mutta aina myö ollaan se saatu, koska siis siinä liikkuu niin paljon niitä petoja ja laumoja ja karhuja ja...

Lukiolaiset ja ammattikoululaiset ovat koulukuljetusten ulkopuolella, vaikka yhtä lailla kyydeillä kouluun kulkevatkin. Lukiolaisten kohdalla mikään laki ei määrittele matkan maksimipituutta tai matkaan käytettyä maksimiaikaa, eivätkä kunnat ole velvollisia järjestämään kyydityksiä. Vaatimus järjestää saavutettavaa ja laadukasta koulutusta on vahva perusopetuksen osalta, mutta sen jälkeen eriyttäminen on lain osalta sallitumpaa (Lavapuro ym. 2016, 51). Tämä näkyy selvästi myös haastateltujen nuorten kokemuksissa ja elämän-suunnitelmissa. Toiselle kouluasteelle siirryttäessä koulumatkat ja niiden taittaminen hankaloituvat edelleen. Lukiolaisten ja ammattikoululaisten

muutenkin pitkiin koulupäiviin saattaa kuulua useiden tuntien odotusaikoja, ja koulumatkoihin saattaa kulua päivässä jopa neljä tai viisikin tuntia.

Etenkin kuntaliitoskaupunkien kaukaisilla reuna-alueilla asuvien nuorten kouluun kulkeminen on tutkimuksemme nuorten keskuudessa vaikeaa. Haastatteluaineiston karuimmat esimerkit löytyvät kaupunkien reunojen toista astetta käyvien nuorten kokemuksista. Heidän kohdallaan peruskoulu kyydityksineen on vielä mennyt jotenkuten sujuvasti, mutta kyytien järjestäminen itsenäisesti paikoista, joista ei ole julkista liikennettä, on osoittautunut aikamoiseksi palapeliksi pitkin odotuksineen ja kyyti-vaihdoksineen. Näiden nuorten koulunkäynnin sujuminen vaatii itsenäistä kulkemista ja liikkumista. Julkista liikennettä ei ole, ja matkat ovat liian pitkiä mopollakin taittaviksi. Vasta ajokortti ja auto tuovat itsenäisen liikkumisen mahdollisuuden ja helpottavat nuorten koulunkäyntiarkea. Nuorille välivaihe koulukyyditysten päättymisen jälkeen ja ennen itsenäisen liikkumisen mahdollisuutta onkin erittäin hankala.

H: *No minkälainen matka sul nyt on tonne kaupunkiin?*

N: *(naurahtaa) Tota mie herään siinä puol viiden aikaan, ja sit me lähetään kuuden aikaan tähän Matsolaan (huoltamoravintola valtatie varressa), ja täst lähtee semmonen bussi, se ei oo niinku vakituinen kyyti, mut me ollaa saatu järjestettyä se silleen, et mie meen sillä Pihkalaan ja siitä sit nii samalla bussilla sit kaupunkiin asti. Et sillä sit kouluun.*

H: *Siis millä sie tuut tähän sit kuudelta?*

N: *Vanhempien kyydillä, et iskä menee töihin tästä siihen samoihin aikoihin, et jättää miut tähän.*

H: *Kulkeeks siinä mitään, oisko siinä mahollista mennä millään koulukyydillä vai onks se sit pelkästään et tähän pääsee vanhempien kyydillä?*

N: *Joo siis, kato ku se kuka ajaa tätä Pihkala kaupunki väliä, niin se asuu Karhulahdella tässä näin, niin se lähtee sil bussilla aina niin tota mie pääsen sen kyydissä Pihkalaan ja sit meen sillä kaupunkiin.*

H: *(naurahtaa) Okei, eli se vaatii tämmösiä erityisjärjestelyjä, et pääsee sinne koululle. No mites sitte takasinpäin?*

N: Sillon mä tuun semmosilla vakituisilla vuoroilla, et kolmen ja öö, kuuden busseilla, et tuun tähän ja sit tästä iskä ottaa yleensä kyytiin, kun se pääsee sillon töistä, ni pääsen kotia.

Toisen asteen koulua käyvien nuorten koulumatkakokemuksissa tulee vahvasti esiin lähiverkoston rooli (ks. myös Armila ym. 2016a). Kouluun on kuljettava vanhempien, isovanhempien, kavereitten tai naapureiden avulla. Perheen resursseilla on suuri merkitys siinä, miten nuoret pystyvät käymään koulua (myös Käyhkö 2016). Perheet joutuvat sovitteluun aikataulujaan niin, että kaikkien tulemiset ja menemiset saadaan ”logistiseen sopusointuun” (myös Harinen 2014). Aikataulujen sovitteluissa ovat mukana myös isovanhemmat ja yllättävän usein naapurit – klassiseen ”maalaiselämään” usein kiinnitetty yhteisöllisyyden arkinen voima.

Syrjäseutunuorten koulunkäyntiä helpottaa usein se, että heillä asuu tuttuja ”ankkuri-ihmisiä” (käsitteestä ks. Lampela ym. 2016) koulutaajamissa tai -kaupungeissa. Tuttujen aikuisten (esim. vanhempien sisarusten tai muiden sukulaisten) tarjoamien tukikohtien turvin nuoret voivat järjestellä kyytiensä odotteluja, jäädä taajamaan harrastamaan tai tapaamaan kavereita. Nuoret saattavat myös keventää raskaita koulupäiviään yöpymällä joskus koulua lähellä asuvien sukulaisten luona. Myös vanhempien työmatkojen ja koulumatkojen yhdessä taittaminen helpottaa välimatkojen tuottamaa arkista vaivaa.

Ammatillisen koulutuksen valitseminen tarkoittaa monille syrjäkylän nuorille muuttamista pois kotoa. Muutamat haastatteluihimme osallistuneet nuoret ovat jo muuttaneet kotoaan ja käyvät koulua koulun lähellä sijaitsevista asuntoloista käsin. Turvataksaan oppilasmääriään jotkut reunojen kunnat tarjoavat nuorille ilmaisen asuntola-asumisen. Asuntoloita on sekä lukioden että ammattikoulujen yhteydessä, ja niiden periaate on tarjota turvallista ja tuettua, pehmeää itsenäistymistä kaukana kotoaan asuville nuorille. Syrjäseutujen nuorille asuntolat ovat myös yksi tärkeä peruste koulutuspaikan valinnassa.

H: Oot sie miettiny, että muutat sie sinne asumaan vai?

N: Siis se on että siellähän on ainakin tänä vuonna, kun siellä käytiin tutustumassa tossa niin sanottiin, että on niinku neljän päivän viikko... niin mä tuun aina kolmeks päiväks kottiin.

H: *No sehän kuulostaa järkevältä.*

N: *Siellä on niinku ilmainen asuntola niin.*

H: *Niin sie oot siellä sitten ne neljä päivää ja sit tuut kottiin?*

N: *Mmm.*

H: *Ja se oli joku 100 kilsaa oli vissiin Kajaaniin täältä Suometsästä?*

N: *Joo jotain sinnepäin.*

Varsinkin ammatillisen koulutuksen saatavuus heikentyy huomattavasti sitä mukaa, mitä syrjäisempi paikkakunta on kyseessä (Lavapuro ym. 2016, 76, 178). Myös ”Itä-Suomen aluehallintoviraston peruspalvelujen tila 2011” -raportin mukaan itäsuomalaisten nuorten mahdollisuudet saada toisen asteen koulutusta kotoa käsin ovat huomattavasti heikommat kuin maassa keskimäärin. Ammatillisen koulutuksen tarjonta on Itä-Suomessa selvästi kapeampaa kuin muualla maassa (Itä-Suomen peruspalvelujen tila 2011; Väyrynen 2012). Toimivalla asuntolaverkostolla syrjäkylissä asuvien nuorten koulunkäyntimahdollisuudet tasavertaistuvat merkittävästi.

4.3 Loittonevat koulutusmahdollisuudet

Koulutusta pidetään suomalaisessa yhteiskunnassa avaintekijänä, jonka avulla tavoitellaan hyvää aikuisuutta (Armila ym. 2016a). Koulutus ei ole kaikille samalla tavalla saavutettavissa, ja muun muassa alueelliset erot varsinkin ammatillisen koulutuksen saavutettavuuden osalta ovat huomattavia. Kun koulutuksen saavutettavuuden tarkastelussa on otettu huomioon 30 kilometrin etäisyys nuoren asuinpaikasta, on havaittu, että Lapin, muun Pohjois-Suomen ja Itä-Suomen alueet jäävät koulutustarjonnassa valtakunnallisen keskiarvon alapuolelle. Näillä alueilla ammatillisen koulutuksen saavutettavuus on edelleen heikentynyt verrattuna aiempaan tilanteeseen. Valinta peruskoulusta toiselle asteelle on yksi nuoren elämän tärkeimpiä valintoja. Valinta viitoittaa nuoren elämänpolkua pitkälle tulevaisuuteen. (Lampela ym. 2016, 78.)

Haastatteluissa nuorten kanssa keskusteltiin paljon koulutusmahdollisuuksista sekä koulutussuunnitelmista ja -toiveista. Monille kahdeksas-

luokkalaisille kysymys siitä, mikä heistä ”tulee isoina”, oli vielä kaukainen, eivätkä monet lukiolaisetkaan vielä osanneet sanoa, mitä he haluavat tehdä lukion jälkeen. Koulutusmahdollisuuksia ja vaihtoehtoja nuoret miettivätkin vaihtelevasti. Peruskoulua päättävälle kysymys valinnasta on valinta lukion ja ammattikoulun välillä. Nuoren valintaa näyttää usein helpottavan se, että koulua (yleensä lukiota) pystyy käymään peruskoulun jatkona, tutussa taajamassa ja usein vielä tutussa koulurakennuksessa.

H: *Joo mites se, et sie kävit sen yläkoulun Mahlavaarassa tässä kylällä, ni missä vaiheessa sie tiesit, että sie meet Mahlavaaran lukioon?*

N: *Oikeestaan mie tiesin koko yläasteen ajan, koska miul ei ollu mittään muuta hajjuu, mihin mie lähtisin täältä.*

H: *Et sie et niinku harkinnukkaa mitään muuta?*

N: *Een.*

H: *Oot sie nyt miettinyt tai katunu tai onnellinen..?*

N: *En oo katunu, olen hyvin tyytyväinen.*

H: *Et sie pystyt kottoo käsini käymää ja..?*

N: *Kyllä.*

H: *Mites jos sie oisit valinnu jotenkii muulla tavalla, ni oisko se tarkottanu kottoo pois muuttamista?*

N: *Ois, lähimmillään Joensuuhun.*

Varsinkin lukion valinta nuorten kertomuksissa tulee usein perustelluksi sillä, että lukio on ollut helposti saavutettavissa ja tuttuna ja turvallisena lähellä samalla tavalla kuin yläkoulukin. Lukioon meno ei siis välttämättä ole tarkoittanut muuttamista vieraalle paikkakunnalle. Lähimmän lukion valintaa korostaa se, ettei omalla paikkakunnalla ole tarjolla muuta koulutusta, samoin kuin se, ettei muille paikkakunnille ole sujuvia kulkuyhteyksiä. Monelle nuorelle kotoa pois muuttaminen heti yhdeksännen luokan jälkeen on suuri kynnyks, eivätkä kaikki ole siihen valmiita (myös Käyhkö 2016). Joskus on saattanut käydä niinkin, että opinnot kaupungin oppi-

laitoksessa eivät ole yrityksistä huolimatta sujuneet, kun omillaan pärjääminen on ollut ylivoimaista (ks. Halonen 2016). Tällöin – onnekailla – on ollut mahdollisuus palata kotiin ja jatkaa koulunkäyntiä kaupunkia lähempänä sijaitsevassa taajamaluokiossa.

H: Käyt täällä lukioo?

N: Joo, mutta mä kävin Kuopiossa niinku ekana vuonna olin kaks vai kolme jaksoo, mutta sitten mä asuin veljen kanssa, meni sukset ristiin ja tulin sitten tänne takasin.

H: Okei just joo...niin ei veljen kanssa asumisesta tullu mittään, entäs jos ois tullu muuten...jos ois ne asumiset ollu kunnossa, niin oisit sie jääny sinne Kuopioon?

N: Todennäköisesti, mutta kumminkin olin ehkä sen verran nuori vielä lähtemään, niin sit se vähän niinku jäi puoleen väliin se homma ja tulin sitten tänne takasin vielä.

Tutkimuksemme toista astetta käyvät nuoret ovat pääasiassa lukiolaisia, ja myös haastattelemistamme yläkoululaisista moni kertoi suunnittelevansa opintoja lukiossa. Monille näistä nuorista lukiot ovat huomattavasti lähempänä kuin ammatilliset oppilaitokset. Kiinnostavaa onkin pohtia, mikä nuorten valinta olisi, jos heidän läheltään puuttuisi ammatillisen koulutuksen lisäksi myös lukiovaihtoehto. Aiemmissa opinto-ohjaajien näkemyksiä käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu, että lukioon menevien nuorten määrä romahtaa, jos lähialueen lukio lakkautetaan (Lampela ym. 2016, 83). Tällöin syrjäkylien nuorten kaikki koulunkäyntimahdollisuudet ovat kaukana.

H: Eikö kuitenkin jos täältä lähtee Kajaaniin kouluun, niin sehän tarkoittaa sitä, ett on muutettava Kajaaniin, täältä ei voi päivittäin matkustaa?

N: No siis niin, ei voi.

H: Ett tuota jos halua jäähän Suometsään, niin on valittava lukio?

N: No niin.

Koulutusvalintoja mietittäessä syrjäkyllissä pohditaan myös etäisyyksiä ja kotoa pois muuttamista (Mäkinen 2015). Lähitulevaisuudesta keskustellessamme nuoret mainitsevat erilaisia paikkakuntia, kuntakeskuksia, kaupunkeja sekä maakuntakeskuksia, joita mietitään koulutusmahdollisuuksien yhteydessä. Koulutusvalintaan liittyy myös valintoja, jotka koskevat asuinpaikkaa ja kulkemista kodin ja koulutuspaikan välillä.

Lukion suorittamisen jälkeen syrjäkylänuorten opiskeluvaihtoehdot karkaavat kauas. Opintoja jatketaan useimmiten kaupungissa, lähimmässä tai kauempana. Haastateltujen nuorten tulevaisuudenkuvin katsotaan kuitenkin melko lähelle, ja horisontti rajautuu suunnitelmavaiheessa vielä oman maakunnan sisälle. Pohjoiskarjalaiset suunnittelevat opintoja Joensuuissa, ja Kainuussa opintoja mietitään suoritettavan Kajaanissa tai Kuopiossa.

4.4 Lopuksi: ”Miusta koulu on ihan mukavaa... kaverit ja silleen.”

Syrjäkylänuorille koulu on tärkein saatavilla oleva hyvinvointipalvelu, ja usein se on ainoa. Nuoret kyyditään kouluun pitkien matkojen takaa, ja perusopetuslaki takaa heille ilmaisen koulukyydin. Matkanteko ei ole aina sujuvaa, ja usein koulumatkat muuttuvat yläkouluajan jälkeen miltei mahdolltomiksi. Tällöin koulutusyhteiskunnan normatiivisiin vaatimuksiin vastaaminen edellyttää monen kohdalla ”omilleen asettumista”, muuttoa kotoa koulupaikkakunnalle (ks. myös Herranen & Harinen 2008).

”Omilleen asettuminen” voi monen nuoren kohdalla olla suuri harppaus iässä, jossa kyky huolehtia itsestä ja arjen sujumisesta ei ole kovinkaan kehittynyt (Halonen 2016). Kainuusta ja Pohjois-Karjalasta löysimme kuitenkin esimerkkejä siitä, kuinka syrjäkyllissä asuvat oppilaat on huomioitu järjestämällä heille turvallinen asuntola, viikoittaiset kyyditykset asuntolaan ja kotiin sekä huomioimalla luokkakokoonpanoissa koulukyytien näkökulma ja aikataulu. Nuorten kertomuksista tulee hyvin ilmi, kuinka nämä erilaiset tukijärjestelyt vaikuttavat heidän kouluvalintoihinsa. Syrjäseutujen nuorten koulukokemuksille leimallista ovat pienet koulut ja pienet luokat, tuttuus ja turvallisuus. Samaa tuttua ja turvallista koulutuspolkua on usein mahdol-

lista jatkaa yläkoulun yhteydessä olevaan pieneen lukioon. Heidän kohdallaan koulutuspolun valintaa ei välttämättä tehdä sillä ajatuksella, että lukio olisi reitti korkeakoulutukseen (vrt. Käyhkö 2006) – lukio valitaan siksi, että se on ainoa arkisella ja järkevällä tavalla tarjolla oleva mahdollisuus.

Syrjäkylänuoret voidaan nähdä koulutusyhteiskunnan toisina (Käyhkö 2016). Heidän kotiseutunsa eivät tarjoa lähellä olevia koulutusmahdollisuuksia, jolloin nuoret joutuvat sovittelemaan haaveitaan ja unelmiaan niukkoihin mahdollisuuksiin. Hyppy tuntemattomaan vaatisi suurta rohkeutta, ja tuttuus, turvallisuus ja tietty rajattu realismi korostuvatkin monen haastattelemamme nuoren tulevaisuudensuunnitelmissa. Tämä osoittaa hyvin, kuinka erilaisista taustoista ja olosuhteista tuleville nuorille rakentuu arjessa erilaisia resursseja ja arvostuksia, joiden kautta he näkevät sen, mikä on heille mahdollista, toivottavaa ja itsestään selvää. (Tolonen 2008, 229; Käyhkö 2016.)

Syrjäseutunuorten ammattihaaveissa esiintyy moninainen ammattikirjo: opettajia, lastenlääkäreitä, psykologeja, kemistejä, eläinlääkäreitä, rauhan- turvaajia, rajavartijoita, artesaaneja, ict-asentajia, poliiseja, sähköasentajia. Näille nuorille koulutusmahdollisuuksien miettiminen on myös mahdollisuuksien maantieteen miettimistä. Samalla kun he valitsevat koulutus- uraansa, he valitsevat myös asuinpaikkaansa. Suvun maatilaa tulevaisuu- dessa jatkava nuori suunnittelee opintoja lähiseudun oppilaitoksessa. Psy- kologian opintoja suunnitteleva nuori miettii tulevaisuuttaan Helsingissä. Tärkeä ja jatkossa esille ottamisen arvoinen kysymys on, missä määrin ko- din ja koulupaikkakunnan etäisyys rajaa nuorten valintoja ja mahdolli- suuksia.

5 Nuorille merkitykselliset palvelut

H: *No minkälainen toi Karhulahti on, se kirkonkylä et mitä sieltä löytyy?*

N: *No kauppa, öö, sit siel on se baari ja kirjasto (huvittuneena),
en mä paljon muuta keksi, no on tuo päiväkot.*

Tässä pääluvussa haemme vastauksia kysymyksiin siitä, missä määrin ja millä tavoin nuorten oikeudet kuntalaisina toteutuvat – tai jäävät toteutumatta – syrjäkyläympäristössä silloin, kun tarkastelun kohteena on erilaisien nuorille tarjottujen kuntalaispalvelujen saatavuus. Kokemuksellisesti hyvinvointipalvelut ovat nuorille kaukaisia ja käsitteinä vieraita. Periferia-asetelma loi nuorille haastatteluissa position, jossa he palveluista kysyttäessä joutuivat vastaamaan aina kieltävästi. Heidän kylistään puuttuvat niin terveyspalvelut, koulutusmahdollisuudet, kirjastot, julkinen liikenne kuin vapaa-ajan palvelutkin. Puhe palveluista ei noussut itsestään esiin nuorten elämäntilanteissa (vrt. Hämeenaho 2014, 122), vaan ne nousivat pohdittaviksi vasta, kun kysyimme nuorilta heidän suhdettaan erilaisiin valmiiksi listaamiimme palveluihin.

Syrjäkylänuorten elämismaailmassa monet palvelut sijoittuvat arjen hyvinvointipohdinnoissa ulkopuoliseksi kentäksi, joka jää näkymättömiin. Nuoret ovat kuitenkin oikeutettuja monenlaisiin palveluihin, joiden pohja on perustuslaissa. Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen

riippumatta siitä, missä nuori asuu (Lavapuro ym. 2016, 40). Tämä ei automaattisesti toteudu, ja varsinkin syrjäkyllissä asuvien nuorten suhteesta heille suunnattuihin palveluihin tiedetään vähän (ks. esim. Pöysä 2013, 20–21).

Tässä luvussa tarkastelemme palveluja yleisesti ja laajasti määriteltynä. Käsitlemme nuorten itsensä tunnistamia ja läheisestä taajamasta löytyviä palveluja sekä oman asuinpaikan (olemattomia) palveluja samoin kuin lähimmän kaupungin palveluja. Lakisääteisistä palveluista olemme seuloneet mukaan ne palvelut, joihin tutkimuksemme nuorilla on jonkinlaista kosketuspintaa. Koulu on instituutiona tärkein yksittäinen hyvinvointipalvelu syrjäseutunuorten arjessa, joten teemana se käsiteltiin erikseen luvussa 4.

Kunnilla on joukko laissa osoitettuja velvoitteita, jotka ohjaavat ja normittavat palvelujen järjestämisestä myös syrjäkyllissä (ks. Valtiovarainministeriö 2/2013). Tarkastelemme palveluja, jotka ovat ylipäänsä nuoren arjessa saavutettavissa, sekä palveluja, jotka ovat kunnan järjestämisvelvollisuuden alaisia. Mitä palveluja syrjäkyllänuorille on tarjolla, ja miten nuoret käyttävät niitä? Millaisia muita palveluja nuorille on tarjolla, ja miten nuoret hyödyntävät niitä? Mitä palveluja tutkimuksemme nuoret toivovat enemmän?

5.1 Nuorisopalvelut: nuorten tilat

Nuorisopalvelujen perusta on määritelty nuorisolaissa (72/2006). Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja etsivä nuorisotyö tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot.

Nuorisolaissa määritellään myös, miten nuorella tulisi olla ”mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn”. Tutkimuksemme nuorten kokemuksissa osallisuuden ulottuvuus jää varsin olemattomaksi. Nuorilla ei ole kovin selkeää kuvaa siitä, minkälaista nuorisotyötä paikkakunnalla on tarjolla, tai nuorisotyön tarjonta ei vaikuta heistä mielenkiintoiselta. Nuorten meille kertomat toiveet liittyvät heille tarjolla oleviin (tai olemattomiin) tiloihin sekä lähinnä kolmannen sektorin

koordinoimaan harrastustoimintaan, ei kunnallisten nuorisopalvelujen toimintaan. Nuorilla oli vaikeuksia ottaa kantaa kysymyksiin nuorisotoimen palveluista, koska he eivät tieneet, mitä palveluja niihin kuuluu.

Tutkimuksemme osallistuneiden nuorten kotikylissä ei ole minkäänlaisia nuorille suunnattuja palveluja. Nuorisopalveluihin osallistuminen tarkoittaa syrjäkylässä asuvan nuoren arjessa väistämättä siirtymistä lähimpään taajamaan. Omassa kylässä tai kodin lähellä harrastaminen on nuorelle oma-aloitteista, lähes poikkeuksetta ei-ohjattua tekemistä, eikä nuorille yleensä ole järjestetty mitään tilaa, johon kokoontua muiden nuorten kanssa. Haastattelemamme nuoret harrastavat ja tekevät kotipaikkansa läheisyydessä monia asioita (tarkemmin luvussa 6), mutta heille tarjottujen palvelujen kanssa tällä omaehtoisella toiminnallisuudella ei ole mitään tekemistä.

Nuorisotalot olivat tutkimuksemme nuorille tutuin nuorisopalvelu. He tietävät nuorisotaloista, vaikka eivät välttämättä käykään niissä. Nuorisotalon ja -palveluiden piiriin osallistuu kuitenkin maaseutumaisissa kunnissa selvästi enemmän nuoria kuin maakuntakeskuksissa, ainakin itäisessä Suomessa (Eriksson 2015, 12). Vaikka haastattelemiemme nuorten lähimmissä taajamissa on niukasti muita palveluja, jonkinlainen nuorisotila niistä löytyy. Ne harvat tutkimuksemme nuoret, jotka käyvät nuorisotaloilla, pitävät niissä oleilua ennen kaikkea rentona ja ei-ohjattuna olemisena, johon voi osallistua kavereiden kanssa.

No siellä on kaikkee niinku pingistä ja biljardii ja semmosta, myö pelataan niitä tai sit myö ihan vaan jutellaan tai tehhään jottain semmost muuta, sellasta niinku mitä siellä nyt on vaikka mahollista tehdä...mutta suurimman osan ajasta mie kyllä juttelen niitten kanssa, ku ei silleen koulussa kerkii hirveesti.

Omatoiminen nuorisotalolla käyminen on syrjäkylissä asuville nuorille käytännössä mahdotonta, sillä nuorisotalolla käyminen edellyttää kyytiä kotoa taajamaan ja takaisin. Osallistuminen edellyttää useimmiten vanhempien kyytiapua tai kimppakyytejä. Nuorilla saattaa olla taajamissa myös tukikohtia, kuten isovanhempia tai muita sukulaisia, joiden kotoa käsin voi joskus käydä nuorisotiloissa.

N: *No jos on yökahvila, niin silloin se on seittemästä onks se yht.. eiku kahteentoista se mahtaa olla, ja sitten kun on perjantaisin, on semmonen ku olohuone, niin se on onko se 15–21.*

H: *Ja sitten saat iskältä sitten kyydin, tulee hakemaan sit sen jälkeen?*

N: *Niin tai sitten kaverin kyydillä sinne kaverin luokse asti ja iskä hakkee sieltä, niin sit sen ei tarttee niin pitkästi hakkee.*

H: *Niin te ootte vähän samalla suunnalla vissiin sitten?*

N: *Niin, siinä matkan varrella.*

Harvaan asuttujen seutujen nuorisotaloilla käyvät etupäässä nuoret, jotka asuvat lähempänä taajamia kuin muut tai joiden vanhemmat kulkevat sopivaan aikaan töistä kotiin tai ajavat muuten taajaman ja kylän väliä. Nuorisotalo on etäinen niille nuorille, joiden vanhemmilla on kotona maatila tai muu yritys. Näillä nuorilla on vain vähän liikkumavaraa tai mahdollisuutta lähteä yhteisiin kokoontumispaikkoihin. Jos nuorisotalotoimintaa pidetään nuorelle kuntalaisena kuuluvana oikeutena, syrjäkylien nuorten kohdalla tämä oikeus jää usein toteutumatta – vaikka nuoret itse eivät tunnistaakaan osallistumismahdollisuuksiensa puuttumista keskeisen itsellensä kuuluvan oikeuden puuttumisena.

Osassa tutkimuspaikkakuntia nuorisopalvelujen tarjonta on vähitellen ajan kuluessa hiipunut minimiin ja jopa nuorilta tietämättömiin. Varsinkin pienet, epäkäytännölliset ja toimimattomat nuorisotilat tuntuvat tavoittavan heikonlaisesti yläkoulukäisiä nuoria. Tässä suhteessa tavoitettavuusongelma voidaan nähdä kaksisuuntaisena: toimimattomat tilat eivät tavoita nuoria, joille ne on tarkoitettu, ja nuoret, jotka kuntalaisina olisivat oikeutettuja käyttämään nuorisotiloja, eivät olemattomien kulkumahdollisuuksien vuoksi tavoita tiloja.

N: *Öö, mä en tiijä, onks se enää toiminnassa, mut oli joo tota (nuorisotila), et se oli semmonen, jossa nuoria kävi, se on tota se oli ekan tuolla ihan omassa talossaan, mut sit se vaihtu silleen, et se oli tuolla kirjastossa, et mä en oo enää ihan varma, et onks se viel siin kirjaston yläkerrassa, mut, nii. Mä en oo käyny kattoo, et onks se enää toiminnassa.*

H: *Ootko sä sitten jossain vaiheessa käyny siellä sitten?*

N: *Joo oon, kyl siel on käyty aika paljon. Se oli joskus ala-asteen ja vuos ehkä yläasteesta ni siel tuli aina käytyy, siel oli yleensä aina kavereitten kaa tehtii aina kaikkee, et siel oli biljardipöytää ja lautapelejä ja muuten vaan oleskelutilaa.*

H: *Joo, no miks se sitten rupes jäämään pois?*

N: *No siel ei enää käyny ketää oman ikäsiä.*

H: *Et siel kävi selvästi sit niinku nuoremmat?*

N: *Joo siel rupes käymää nuoremmat ja sit niinku me vaan poistuttii sieltä.*

Eräässä tutkimuksemme kunnassa on haettu tietoista ratkaisua edellä kuvattuun kohtaamattomuuden ongelmaan ja pyritty kohentamaan kaukana taajamasta asuvien nuorten mahdollisuuksia osallistua heille järjestettyyn nuorisotoimintaan. ”Kerhotaksiksi” kutsuttu kulkuneuvo tarjoaa nuorille tiettyinä iltoina viikossa kyydin nuorisotilasta kotiin. Tällöin tämän pienen reunakunnan nuoret voivat asuinpaikastaan riippumatta viipyä pidempään kerhoissa tai harrastuksissa tai viettää aikaa taajamassa asuvien kavereiden kanssa koulun jälkeen.

5.2 Tärkeät tilat taajamassa: terveyskeskus ja kirjasto

Muiden kunnan asukkaiden tavoin myös nuoret ovat oikeutettuja käyttämään kunnallisesti organisoituja terveyspalveluja. Heidän arjessaan eniten läsnä ovat kouluterveydenhuollon palvelut, joista säädetään terveydenhuoltolaissa (1326/2010): ”Kunnan on järjestettävä kouluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien perusopetusta antavien oppilaitosten oppilaille.” (16 §) Kunnan on turvattava myös lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien terveydenhuolto (17 §).

Tutkimuksemme nuoria yhdistää vakaa luottamus kouluterveydenhuollon palveluihin. Kouluterveydenhuolto tuli heille myös ensimmäisenä mieleen, kun puhuimme terveyspalveluista. Etenkin sellaiset nuoret, jotka ovat käyttäneet kouluterveydenhuoltoa vain satunnaisesti, kokevat saavansa tarvittaessa apua terveydenhoitajalta ja määrittelevät koulutaajamansa

terveyspalvelut itselleen riittäviksi. Riittävä tarkoittaa nuoren määrittelemänä sitä, että terveydenhoitaja on tarpeeksi usein paikalla ja tavoitettavissa ilman pitkiä jonotusaikoja.

N: *Joo, niin siellä sitten varmaan, tässä koululla on aina terveydenhoitaja, mut se on vaan tiettyinä päivinä.*

H: *Joo, onks hänen luo pitkät jonot vai?*

N: *Ei oikeestaan.*

Vaikka haastattelemamme nuoret käyttävät pääosin vain koulun kautta tarjolla olevaa terveydenhuoltoa, he ottivat kantaa myös alueensa muuhun terveydenhuoltoon. Osalle taajaman oman terveyskeskuksen puuttuminen tai lakkauttaminen kuvastaa muiden hyvinvointipalveluiden alasajon ohessa taajaman kuihtumista ja väestön vähenemistä.

H: *Nois tosiaan on se, että pitäis olla yhtäläiset ja tasaveroiset mahdollisuudet kaikille, niin aatteletteks te, et on ihan samanlaiset mahdollisuudet kuin jos asuis kaupungissa?*

N: *No ei se periaattees, et varsinkii et mitä tost paperist tuli äkkiseltää mieleen ni, et eihän tääl oo tällä hetkellä terveydenhuoltoo minkäänlaista, aiemmin se oli sillon siin päiväkodin yhteydessä, siin oli terveysasema, et sitäkään ei oo enää siinä, et ei ollu järkee pitää yllä sitäkää.*

Terveyspalvelujen osalta syrjäseudun ”arjen maantiede” ongelmiseen nousee näkyväksi myös silloin, kun nuori tarvitsee terveyspalveluja, joita koulu-terveydenhoitaja ei pysty tarjoamaan. Vaativimmat terveyden- tai sairaudenhoitoon liittyvät toimenpiteet ovat kaupunkien sairaaloissa. Tällöin palvelun ääreen pääseminen on nuoren itsensä ja vanhempien vastuulla. Akuutissa häädässä kaupunkiin lähteminen aiheuttaa närkästystä etenkin niiden nuorten parissa, jotka ovat tarvinneet ensiapuluonteisia terveyspalveluja. Haastattelemamme Pasi kuvasi lähimmän taajamansa terveyskeskuksen palveluja:

N: *Mutta se on siitä paska paikka, kun siellä ei oo viikonloppuna mittään päivystystä...esim. piti sunnuntaina lähtee serkkuu käyttämään siellä,*

*mut sit muistin, ett ei se ookkaan auki, niin piti lähtee kolmen aikaan
aamuyöstä kaupunkiin ajamaan.*

H: *Just...ja täältä on matkaa kaupunkiin?*

N: *70, vähän päälle.*

Haastattelemiemme nuorten kotikylissä ei ole kirjastoja, mutta se on kuitenkin yksi niistä harvoista palveluista, joita nuorille on tarjolla kirjastolain mukaisesti kaikissa tutkimusalueidemme taajamissa. Kirjaston merkitys saattaa pitkien koulumatkojen nuorille olla moninainen: sieltä ei ainoastaan lainailla kirjoja, vaan kirjastot tarjoavat lämpimän tilan, jossa voi viettää aikaa kavereiden kanssa. Jos koulukyytiä joutuu odottelemaan kauan tai jos muita oleskelutiloja ei ole, kirjaston suojiin voi asettua kuluttamaan aikaa yksin tai yhdessä toisten kanssa. Joidenkin nuorten kotikylissä kiertää kirjastoauto, mutta se joko käy kylässä päivällä, kun nuoret ovat koulussa, tai kirjastoautoa ei muuten vain käytetä. Kirjojen lainaamiseen ja lukemisharrastamiseen tutkimuksemme nuoret eivät ole järin innokkaita. Kirjoja lainataan lähinnä silloin, kun koulutehtävän suorittaminen velvoittaa siihen. Vain pieni osa nuorista lukee kirjoja oma-aloitteisesti vapaa-ajalla.

H: *Tuleks sitä (kirjastoa) käytetty?*

N: *Joo jonkin verran, mutta en minä hirveesti lue niin eipä oikeestaan, oikeestaan pakon alaisena ku pittää koulujuttuja käyä.*

5.3 Kaupalliset palvelut lähellä ja verkossa

”Palvelut” eivät nuorten tulkinnoissa välttämättä jäsenny kunnallisen palvelujärjestelmän kehyksissä, vaan tulevat esiin nuorten arjessa ja heille itselleen tärkeinä palveluina. Nuorille merkityksellisiä palveluja voivat olla esimerkiksi harrastuspaikat, luistelukentät tai liikuntasalit, jotka tutkimuksemme paikkakunnilla ovat usein paikallisten yhdistysten, seurojen ja yksittäisten toimijoiden järjestämiä ja ylläpitämiä (ks. luku 6). Nuoret eivät välttämättä ajattele tai tunnista arjessaan terveyskeskuksen tai päiväkodin tarvetta – heille arjessa merkityksellisiä voivat yhtä lailla olla flipperi tai YouTube.

Kaupallisista palveluista keskusteluissamme olivat esillä lähinnä ruoka-kaupat, joita löytyy lähimmästä taajamasta (ks. myös Hämeenaho 2014, 123). Ruokakauppa on konkreettinen asia, jota nuoret toivoisivat omalle pikku-kylälleen.

H: *No pitäskö maalla sitten olla enemmän palveluita?*

N: *No kuhan vaan kauppa jostai voi ostaa, ja joka lauantai käy myös kauppa-auto, ni ku vaan voi ostaa ruokaa, kun se loppuu, niin se on jo ihan hyvä.*

Usein nuoruus liitetään vapaa-ajan kaupallisuuteen ja kuluttamiseen (ks. esim. Autio & Paju 2005; Virtanen 2005), mutta tutkimuksemme nuorten elämässä kulutuskulttuuri näyttää yllättävän vähäistä osaa (tarkemmin luvussa 6). Kaupalliset palvelut ovat käytettävissä lähimmissä taajamissa, joista yleensä löytyy ruokakauppa, toisinaan myös joku pieni erikoisliike, kuten urheiluväline-liike tai kirpputori. Myös verkkokauppojen tarjonta on nuorten ulottuvilla, joskin postin palvelut saattavat olla kaukana, mikä osaltaan nakertaa verkko-ostosten helpoutta näiden nuorten kohdalla.

Vaateostsmahdollisuuksia syrjäkylänuorille on jonkin verran tarjolla lähimmän taajaman marketeissa, mutta vaatteita ja urheilutavaroita tarvitessaan he turvautuvat yleensä kaukana sijaitsevien kaupunkien palveluihin. Toisin kuin kaupunkilaisnuorilla, heillä ei ole mahdollisuutta lähteä hetken mielijohteesta ostoskeskuksiin katselemaan vaatteita tai muuta itselle sopivaa tai mielenkiintoista tavaraa. Ostosten tekemisen on oltava määrätietoista, ei kiertelyä ja ajan viettämistä kauppojen tarjontaa katsellen. Nuoret pääsevätkin vain harvoin kavereidensa kanssa ostoksille, sillä ostokset tehdään pääosin vanhempien kanssa.

H: *Onnistuuks se hyvin, ett jos sie niinku sanot, ett sun on pakko saaha nyt talvikengät, niin onnistuuks se, tuleeks siitä hirveetä riitaa, että kuka sinuu lähtee nyt Kajaaniin kускаamaan vai?*

N: *No vähän riippuu, että jos ne on pakolliset ostaa ne talvikengät ja mulla ei oo ennestään, niin kyllä sit siihen aina joku päivä löytyy, millon sit pitää lähtee sitten.*

Oletuksenamme oli, että verkkokaupat voisivat olla syrjäkylissä asuvien nuorten arjessa sellaisia palveluja, joilla he paikkaisivat muuten olematonta ostostarjontaa. Verkkokaupoilla on kuitenkin heille vain vähäinen merkitys; niitä on hyödynnetty esimerkiksi cosplay-asujen, mopon osien sekä vaatteiden ja kirjojen ostamiseen. Pääasiassa nuoret tukeutuvat läheisen taajaman ja muutaman lähimmän kaupungin kauppoihin, eivät verkkokauppoihin. Kuluttamista säätelee myös se, että heidän rahankäyttönsä on vielä suurelta osin vanhempien säätelemää ja kontrolloimaa.

5.4 Lopuksi: ”No kyllä tänne yhen flipperin vois tuua.”

Tässä luvussa on tarkasteltu palveluja laajasti ymmärrettyinä (koulu ja vapaa-ajan palvelut on eroteltu omiksi luvuikseen ja käsitellään myöhemmin) ja keskitytty syrjäseutunuorille itselleen merkityksellisiin palveluihin. Nuoret vaikuttavat tyytyväisiltä heidän ulottuvillaan oleviin lähes olemattomiin palveluihin.

Toisaalta palvelut tapaavat myös liukua ”näkyvättömän piiriin”: niihin ei arjessa kiinnitetä eskplisiittistä huomiota. Keskeiseksi palvelujen merkitykseksi nousee silloin tieto siitä, että palvelua on tarjolla, jos sille on tarvetta. Tieto palveluista luo turvallisuuden tunnetta ja uskoa siihen, että asiat järjestyvät. Palvelut merkityksellistyvät eräänlaisena taustana ja lisäresurssina, joka täydentää muita pärjäämisen ja selviämisen keinoja. Palvelut on totuttu hakemaan kaukaa, ja niiden saavutettavuus edellyttää kulkemista ja liikumista. (Vrt. Hämeenaho 2014, 125–127.)

Pitkien välimatkojen haasteet eivät varsinaisesti ole nuorten itsensä ratkaistavissa, vaan useimmiten nuorten vanhemmat joutuvat toimimaan linkkeinä nuorten ja palvelujen välissä. Reunojen nuoret kaipaavat ennen kaikkea yhteisiä tiloja, joissa viettää aikaa toisten nuorten kanssa, sekä kyytejä, joilla pääsee kulkemaan sujuvasti.

Syrjäkylänuorille palvelut ovat aina kaukana, ”lähitaajamassa”. Lähitaajamassa nuorille on tarjolla nuorisotila tai nuorisotalo, jonne samalla paikalla koulua käyvillä nuorilla on suhteellisen helppo pääsy – kunhan kuljetukset kotiin saadaan sujumaan turvallisesti. Terveyspalvelujen saatavuuteen nuoret ovat valtaosin tyytyväisiä, tosin erityisemmissä hoitotarpeissa heidän

on lähdeittä lähintä taajamaa kauemmaksi ja usein omalla kustannuksellaan. Myös kirjasto on nuorten ulottuvilla lähimmässä taajamassa.

Nuoret arvottavat taajamassa olevan ruokakaupan korkealle, mutta vaatteet haetaan pääasiassa lähimmästä kaupungista ja yleensä äidin kanssa. Tämä edellyttää ostosmatkoilta määrätietoista tavaroiden ja vaatteiden ostamista tarpeeseen, ja tutkimuksemme nuorilla onkin vain harvoin aikaa tai mahdollisuuksia kierrellä kauppakeskuksia aikansa kuluksi.

Haastattelemamme nuoret käyttävät myös verkkokauppoja varsin vähän. He eivät käytä heille suunniteltuja ja suunnattuja muita sähköisiä palveluja tai eivät ainakaan tunnista niitä heille suunnatuiksi palveluiksi. Onkin syytä olettaa, että palvelujen siirtäminen internetiin tarkoittaa monen reunojen nuoren kohdalla sitä, että esimerkiksi tieto- ja neuvontapalvelut jäävät tunnistamatta ja käyttämättä.

6 Omatoiminen vapaa-aika

Vapaa-aika on mainittu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa yhtenä tärkeänä universaalina oikeutena, ja nuorisotutkimuksessa yhdessä vietettyä vapaa-aikaa on tarkasteltu muun muassa nuorille tärkeänä informaalin, yhteisöllisen oppimisen tilana (Harinen ym. 2009). Pedagogisissa ja nuorisopoliittisissa diskursseissa nuorten vapaa-aika puolestaan kytetään yleisesti näkemyksiin ”hyvistä harrastuksista”. Tässä luvussa tarkastelemme, miten syrjäkyllissä asuvat nuoret käyttävät vapaa-aikaansa ja mitä he harrastavat paikoissa, joissa nuorille tarjottuja harrastusmahdollisuuksia on niukasti ja joista ohjattuihin, ”hyviin” harrastuksiin on pitkä matka.

Nuorilla itsellään on (ainakin) kolme erilaista käsitystä siitä, mitä vapaa-aika on: 1) aikaa, jolloin ollaan poissa töistä tai koulusta, 2) aikaa, jolloin ”saa olla vapaasti” ja käyttää sen omalla tavalla (esimerkiksi kotityöt eivät ole vapaa-aikaa) ja 3) aikaa, jonka nuori kokee mielekkääksi (Merimaa 2015, 22). Tässä tutkimuksessa ymmärrämme vapaa-ajan ennen kaikkea ensin mainitussa merkityksessä: aikana, jolloin ei olla koulussa. Syrjäkyläisten nuorilla koulumatkoihin ja koulukyytien odotteluun kuluu enemmän aikaa kuin kaupungissa asuvilla nuorilla, joten varsinaista vapaa-aikaa heille jää vähän (Harinen 2012). Kotipiirin ulkopuolelle sijoittuviin harrastuksiin osallistuminen on ongelmallista, ja nuorten itsenäinen liikkumavara on vähäistä. Lähempänä taajamaa asuvilla nuorilla esimerkiksi mopo voi tuoda

lisää vapaa-ajan liikkumisen ulottuvuuksia (Armila ym. 2016b), mutta osalle nuorista välimatkat kodin ja taajaman välillä ovat liian pitkiä mopollakaan taittaviksi.

Nuorten vapaa-aikaa on tarkasteltu lähinnä kvantitatiivisissa, tilasto- tai kyselyaineistoihin perustuvissa analyyseissa (Myllyniemi 2009; Myllyniemi & Berg 2013). Näissä on osittain otettu huomioon myös alueellisuuteen liittyviä kysymyksiä, vaikka tarkempi tarkastelu nuorten asuinalueen ja vapaa-ajanvieton välisistä yhteyksistä (tai katkoksista) puuttuukin. Tässä luvussa kysymme, mitä nuorten vapaa-ajanviettotavoista ja -tiloista voi sanoa, kun katse kääntyy syrjäseutu ympäristöön. Miten yhdenvertaisessa asemassa he ovat suhteessa kaupunkilaisnuoriin silloin, kun kysymyksessä ovat mahdollisuudet osallistua yhteiseen vapaa-ajantoiintaan – organisoituun tai organisoimattomaan (ks. Määttä & Tolonen 2011)?

Erityisesti Itä-Suomessa (ja maakunnittain eniten Pohjois-Karjalassa) pitkät matkat vaikeuttavat harrastuksiin osallistumista (Myllyniemi 2009, 55). Näin on tilastojen valossa, mutta mitä se tarkoittaa nuorten itsensä kertomana? Miten nuoret kokevat tilanteensa, ja miten he mahdollisesti ratkaisevat pitkien välimatkojen ongelman? Rakennamme vastauksia näihin kysymyksiin pohtien niitä syrjäseutunuorille tärkeiden paikkojen kehityksessä (koti, kotipiiri ja luonto, taajama ja kaupunki).

6.1 Vapaa-ajan kotikeskeisyys

Syrjäseuduilla, ”keskellä ei-mitään”, nuoret viettävät vapaa-ajastaan suuren osan kodeissaan. Tyypillisesti nuoret myös viihtyvät hyvin kotona eivätkä ainakaan kerro tarpeesta päästä sieltä pois useammin. Tässä tyytyväisyydessä voi olla kyse osittain siitä, että heillä ei ole muutakaan mahdollisuutta. Maaseutua käsittelevissä tutkimuksissa on todettu, että ihmisillä on taipumus sopeutua asuinpaikkansa ja sijaintinsa asettamiin reunaehtoihin ja sovitaa omia toiveitaan ja toimintaansa näihin (vrt. Hämeenaho 2014, 92).

Haastattelemllemme nuorille kotiaika tarkoittaa käytännössä aikaa, jota vietetään itsekseen, perheen tai kotieläinten parissa. Pitkien taipaleitten takana kotiaikaan kuuluu vain harvoin kavereiden kanssa oleskelua; syrjäkylissä nuorten toistensa luona kyläily on harvinaista. Tyypillisesti nuoret

ovat yhteydessä toisiinsa internetin välityksellä, verkkopelejä pelaten tai digitaalisesti hengailten. Tytöt viettävät kodeissaan jonkun verran aikaa myös lukemisen ja käsitöiden parissa. Erityisesti pojat harrastavat paljon tietokoneella tai pelikonsolilla pelaamista muiden pelaajien kanssa internetin välityksellä.

Syrjäisyys näkyy nuorten vähäisenä vapaa-aikana. Nuorten arjessa taitamat välimatkat eivät ole ainoastaan kilometrein mitattavia etäisyyksiä vaan konkretisoituvat tunteina, jotka kuluvat busseissa tai muissa kulkuneuvoissa ja vähentävät muuta vapaa-aikaa. Erityisesti tämä näkyy sellaisten toisen asteen opintoja käyvien nuorten kohdalla, joiden lähimmässä taajamassa ei ole lukiota tai ammattikoulua.

H: *Onks se (harrastusten) karsiutuminen johtunu siitä, että on..just pitää kauemmas ajella vai että on vain aika tiukilla?*

N: *Justiinsa lukio niin ei ihan niinku jaksu, siis mie ihan tiedostin sen, että kun lukio alkaa, niin en varmasti yritä ees ruveta säätämään sen kanssa, ett lähtisin joka ilta jonnekin keskustaan harrastamaan jottain, kun mie tiiän, ett mie en varmasti jaksais sitä, ett ihan sen takkii niitä on sit karsiutunu pois.*

6.2 Pihapiiri ja luonto

Tutkimuksemme nuorten vapaa-aikaa kodin lähistöllä kuvastavat omatoimisuus ja oma-aloitteisuus. Mitään vapaa-ajan toimintaa ei järjestetä ohjattuna tai valmiiksi tarjottuna, vaan nuorten on kehiteltävä se itse. Itse järjestetty toiminta rakentuu ennen kaikkea suhteessa luontoon ja sen ”alustoja” hyödyntäen (ks. myös Kiilakoski 2016, 27). Erityisesti metsät tarjoavat tilaa nuorten omatoimisuudelle, vaikkapa muovikuula-aseilla sotimiseen kavereiden kanssa.

N: *No, täältä Vähälammelta on neljä kappaletta ja sitten minä oon tuolta Petovaarasta ja sitten tuolla Petovaarasta on myös yks kaveri ja sitten pari Valkeamäeltä.*

H: *Ja sitten tapaatte jossain ja pelaatte? Teetteks te useinkin, onks se niinku usein iltasin vai viikonloppusin?*

N: *No yleensä myö viikonloppusin myös käyää ja yritetään saaha ainakin kerran viikossa käytyä siellä.*

H: *Onks se joku, onks se joku rata?*

N: *No me ollaan metsässä, kun siellä on paljon tilaa ja, no yleensä semmosessa, mikä ei oo mikkään ihan pelto.*

Monen syrjäseutunuoren vapaa-aika kuluu kotipiirissä vanhempia autellessa. Haastatteluihimme osallistui joitakin maaseutuelinkeinoa harjoittavien vanhempien lapsia, ja heidän perheissään yhteistä tekemistä riittää karjatiljoilla, kalankasvattamoissa tai marjaviljelmillä. Perheillä on usein kodin ulkopuolelle sijoittuvan palkkatyön lisäksi pihalla ja pihapiirissä paljon monenlaista tekemistä ja kotipihan ”kotitöitä”. Kotipihalla ja sen välittömässä läheisyydessä on monia käytännön mahdollisuuksia viettää fyysisen toimeliaisuuden värittämää vapaa-aikaa: autotalleja ja piharakennuksia koneiden fiksailuun, metsäpolkuja mopocrossailuun, lampia ja järviä kalasteluun. Monet nuoret kulkevat vanhempiensa (hyvin usein isien) mukana siellä missä hekin, esimerkiksi auraamassa ja hoitamassa teitä tai ajamassa puita metsästä. Vanhempien elinkeinon tukeminen tarjoaa nuorille myös kesätöitä arkisen aherruksen lomassa, toivoo nuori tätä tai ei.

H: *Sitä mietit, joo...okei...mites sitten kesätyöt, oot sie ollu kesäsin aina siellä teillä?*

N: *Joo kotona vaan.*

H: *Onkos siun isovelji ollu siellä kans vai?*

N: *Joo, sehän on se kaikkein innokkain meistä siihen.*

H: *Entäs pikkusisaret, onko ne vielä..?*

N: *No ne mennee mukana...ne tekkee mitä käsketään oikeestaan... se on vähän tuo maatila, että siellä oppii tekemään, vaikka niinku ei halluiskaan...se on vähän niinku velvollisuus tehdä siellä.*

Myös koko perheen tapa viettää arkea syrjäseudulla näkyy nuoren mahdollisuuksina liikkua vapaa-ajalla kotia kauemmaksi. Erityisesti perheissä,

joissa on kotipiiriin sijoittuvaa elinkeinoa, sekä perheissä, joissa viihdytään muuten paljon kotona ja kodin lähellä, nuorella on vain vähän mahdollisuuksia päästä vapaa-aikanaan harrastuksiin tai tapaamaan kavereita taajamaan. Vapaa-ajan suhteen nuori onkin pitkälti sidoksissa perheensä toimintakulttuuriin. Nuoret eivät itse enemmälti pohtineet vapaa-aikaansa ja iltatekemisiään suhteessa vanhempiensa töihin, mutta ei liene sattumaa, että kotona paljon auttelevat nuoret viihtyvät vain harvoin koulutaajamansa harrastuspaikoissa tai nuorisotalolla.

Laajemmin suomalaisia nuoria tarkastellen havaitaan, että isojen kaupunkien keskustassa asuvat nuoret ovat tyytymättömiä siihen, mitä he voivat tehdä vapaa-ajallaan, kun taas maaseutu ympäristössä sekä pikkukaupungin tai pikkukylän harvaan asutuilla laita-alueilla asuvat nuoret ovat suhteellisen tyytyväisiä omiin vapaa-ajan mahdollisuuksiinsa (Myllyniemi & Berg 2013, 90). Myös tässä tutkimuksessa reunojen nuoret kertoivat kokevansa vapaa-ajanviettomahdollisuutensa rajoittuneiksi vain harvoin, vaikka tarjontanäkökulmasta tarkasteltuina ne sellaisia ovatkin.

Maaseutukylien nuorten kotitalon ulkopuolella on tyypillisesti metsää ja asumaton aluetta. Talvi-iltaisina ja -aamuina tienoo on pimeää, sillä alueilla ei ole katuvaloja. Välittömästi kodin ulkopuolelle sijoittuva luonto ei ole pelottava asia vaan tila, jota hyödynnetään vapaa-ajalla. Monen nuoren koti on kalavesien välittömässä tuntumassa, mikä mahdollistaa kalastamiseen lähtemisen ilman autokyytiä.

H: *Meetteks työ sitten kun meette metästämään niin jonnekin vähän kauemmas siitä kottoo vai?*

N: *No joskus otetaan siitä läheltäkin ja sitten joskus sinne vähän kauemmas, se vähän riippuu mitä metästää.*

H: *Onks teitä iso porukka yleensä sitten liikenteessä vai isän kanssa vai?*

N: *No oikeestaan isä ja sitten serkun kanssa ollaan silleen tai sitten no hirviporukassa.*

Metsät toimivat tutkimuksemme nuorille rentoutumispaikkoina, joita ilman on vaikea kuvitella pärjäävänsä. Aikaa vietetään kodin ulkopuolella

myös lenkkeilemällä kuntoilumielessä tai koirien kanssa tai esimerkiksi luistelemalla läheisillä luonnonjäillä. Kotikylässä tai sen läheisyydessä saattaa olla entinen urheilukenttä tai luistelurata, mutta niitä ei enää kunnosteta, koska käyttäjiä ja kunnostajia on vähän. Syrjäinen asuinpaikka ohjaa ja velvoittaa nuoria omien harrastuspaikkojen luovaan etsimiseen, jolloin jäätyneet vesilätäkötkin voivat tarjota mahdollisuuden liikunnalliseen tekemiseen.

H: *Onkos tuolla teiän kylällä minkäänlaista luistinrataa?*

N: *Ei siellä oo minkäänlaista, mut lähin on vissiin Metsäkylällä tai sitten Rummukan koululla joskus.*

H: *Just, vähän riippuu varmaan talvestakin, että onko tarpeeks pakkasta...*

N: *Oon minä yhtenä talvena luistellu siinä Vaaksa-talon pihalla, ku siinä oli vähän jäätä.*

H: *Tuliks se ihan luonnonjää siihen vai tuota?*

N: *No siis luonnonjää, ku siinä oli vettä jäätyny paljon siihen pihhaan niin.*

Huomionarvoisin asia nuorten vapaa-ajassa syrjäseudulla on kavereiden puuttuminen kotoa ja kodin läheltä. Ulkona touhutaan enimmäkseen perheen, suvun ja kotieläimien kanssa. Useimmiten seurana on isä.

H: *Joo okei...ööö....no mites jos sää mietit, miten sä yleensä vietät isän kanssa aikaa? Mitä, teettekö työ jotain yhdessä vai?*

N: *No nytkin mullakin, tai ollaan esimerkiks ku just iskä tykkää hirveesti liikkuu metsässä, niin oon ollu sen mukana metällä ja sit niinku joskus käyään kerää marjoja ja tälleen ja sitten aika paljon niinku ihan kotona pihassa, niin jos on jotakin rakennusta tai jottain, niin sitten aina niitten parissa ollaan ja tietysti konneet aika paljon, ett jos tulee jotakin, niin sitten oon ollu aina mukana.*

H: *Jottain konneiden remonttii vai tota?*

N: *Niin, just esim että ku mulle ostettiin nytten niinku mopo ja sitten sitä ennen mulla oli crossi, niin sitten aina sitä rempattiin yhdessä ja...*

Isien keskeinen asema tutkimuksemme nuorten kodin, kotipiirin ja luontoon liittyvien harrastusten osalta on kiinnostava ilmiö ajassa, jossa usein poleemisesti todetaan vanhempien kadonneen lastensa elämästä. Nuorten kuvaukset kotipiiristään osoittavat, että niissä on paljon tilaa, mahdollisuuksia ja resursseja toteuttaa perinteiseen maskuliinisuuteen liitettyä toimintaa ja harrasteita (ks. myös Jokinen 2000). Haastattelemiemme nuorten vapaa-ajanvietto on varsin fyysistä toimintaa, tai ainakin siinä usein kuljetaan jalkaisin tai veneellä monenlaisessa maastossa. Näyttääkin siltä, että näihin väliin ympäristöihin ovat hakeutuneet asumaan sellaiset perheet, joissa yleensä pidetään toiminnallisesta ja fyysisestä tekemisestä ja joiden lapset kasvavat samaan mentaliteettiin.

6.3 Harrastukset taajamassa

Vapaa-ajan toimintaa on sijoittunut myös nuorille maantieteellisesti lähimpään taajamaan. Taajamasta tulee merkityksellinen ennen kaikkea yläkoulua käyvien nuorten elämässä. Koulukyydit varmistavat taajamaan pääsyn, jolloin pääsy harrastusmahdollisuuksiin helpottuu. Yläkoulun jälkeen taajaman merkitys vapaa-ajan ympäristönä vähenee, koska tässä elämänvaiheessa nuoret suuntaavat usein kotipaikkakuntaansa kauemmas opiskelemaan. Taajama edustaa nuorille ajallisesti niukkaa paikkaa, mutta se on silti tärkeä erityisesti yhteisen kokoontumisen mahdollistajana.

Ohjatun harrastustoiminnan kannalta arvioituina reunojen taajamat eivät määrity järin valoisiksi paikoiksi. Kunnallista tai kansalaisopistojen tarjoamaa toimintaa on niukasti, ja toiminta on pääosin paikallisten urheiluseurojen ja valtakunnallisten yhdistysten järjestämää. Tällaista toimintaa tarjoavat esimerkiksi laaja-alaiset urheiluseurat, vapaapalokunta, Suomen punainen risti sekä Martat. Nuorille suunnattua toimintaa ohjaavat lähes poikkeuksetta itsekkin syrjäkylissä asuvat aikuiset osana maaseudun omatoimisuutta.

Nuorten vapaa-aika taajamassa on usein osallistumista toimintaan, joka ei ole suoranaisesti nuorille suunnattua. Vähäväkisillä paikkakunnilla nuoret joutuvat toimintaan, jossa ollaan yhdessä itseä nuorempien tai vanhempien kanssa. Tämä karsii osan nuorista pois ohjattujen harrastusten parista.

H: *Onks siellä tyttöjä, poikia vai ketä siellä käy?*

N: *Minä oon nuorin siellä tällä hetkellä...mut siellä niinku on sitten lähinnä ehkä on enimmäkseen on aikuisia naisia on enimmäkseen...semmosii yli kolmekymppisiä.*

Osittain vähäisen ikäkohdistetun harrastustarjonnan ja vähäisen harrastustoiminnan tarjonnan vuoksi taajamassa tapahtuvan toiminnan kohdalla korostuu nuorten itse järjestämä tekeminen. Nuoret ovat ratkaisseet vähäisen tarjonnan ongelman järjestämällä itse itselleen mieluisaa toimintaa. Pojat ovat esimerkiksi keränneet yhteen sählyporukan, koska ohjattuun sählyvuoroon oli vaikeuksia löytää ohjaajia.

No tuolla liikuntatalolla oli kerho, tai sen kerhon kautta mie aloin niinku harrastaa ja sit oli ihan...no onhan Mahlavaaralla niinku aikuisten joukkue, ei oo missään pääsarjassa mutta jossakin niissä alemmissa, mut niinku lapsillekin yritettiin semmmosta, että haettas valmentaja ja sitten pelaajii, mutta siitä ei sitten tullu mitään...että sen kerhon kautta aikasemmin ja nyt kun se kerho loppu, niin sitten ollaan ihan käyty, kerätty kaveriporukka ja varattu se liikuntahalli ja sitten käyty aina pellaamassa.

Taajamassa vietetty vapaa-aika liittyy tutkimuksemme ympäristöissä keskeisesti aktiiviseen aikaan, tekemiseen ja harrastamiseen, ei niinkään päämäärättömään hengailuun tai kuljeskeluun – vaikka nuoruus ja vapaa-aika liitetään nuorista keskusteltaessa esimerkiksi ostoskeskuksissa kuljeskeluun ja oleskeluun. Kaupunkinuoret ottavat vastapainona yhä aikataulutetumalle vapaa-ajalle haltuun omaa kaupunkitilaa oleskelemalla tiloissa, joita ei ole alun perin suunnattu nuorille (Tani 2011). Syrjäseutunuorten elämässä tällainen hengailu, vapaa julkisessa tilassa oleskelu, on vähäistä. Tutkimuksemme nuoret viettävät vain vähän aikaa taajamassaan kuljeskellen, koska heidän aikataulunsa ovat kiinteästi kytköksissä koulukyytien aikatauluihin ja reunojen taajamissa on niukasti sellaisia tiloja, joita nuoret voisivat ”ottaa haltuun”. Osittain tätä silmiinpistävää hengailun puuttumista korvaavat nuorten aktiivisesti käyttämät, kavereiden kanssa perustetut WhatsApp-keskusteluryhmät.

Tutkimuksemme nuorille vapaa-aika taajamassa tarkoittaa käytännössä vapaa-aikaa koulun jälkeen ja ennen paluukyydin lähtöä, oli se sitten koulun järjestämä tai vanhempien kyyti. Syrjäkylänuoren taajamassa käyminen ja oleminen vapaa-ajalla ovat paljolti koko perheen hyväntahtoisuuden ja yhteistoiminnan varassa. Alaikäisten ja autottomien nuorten vapaa-ajalla tapahtuva liikkuminen taajamaan ja takaisin tarkoittaa vanhempien ja sukulaisten jatkuvaa panostamista kyyteihin. Usein samassa vapaa-ajan toiminnassa on mukana perheen muita sisaruksia ja joskus myös vanhempia. Esimerkiksi pikkukylien harrastajateatteriryhmissä saatetaan näytellä koko perheen voimin.

Vapaa-aika perheen yhteisenä projektina kuulostaa myönteiseltä ja perheideologisessa mielessä toivottavalta ilmiöltä, mutta nuorten yhdenvertaisuuden näkökulmasta tarkasteltuna asiassa piilee myös ongelma: miten käy sellaisten nuorten vapaa-ajan harrastusten ja muun mielekkään toiminnan, joiden vanhemmilla ei ole resursseja, halua tai kompetensseja tukea niitä? Tämä nostaa (perus)koulun merkityksen tärkeäksi myös vapaa-ajantoiminnan tai vertaissuhteiden näkökulmasta, koska kotiinsa muuten ”jumittuneet” nuoretkin pääsevät joka arkipäivä julkisen liikenteen kyydeillä kouluun.

6.4 Kaupunki jossain kaukana

Haastattelemamme nuoret viettävät vapaa-aikaansa kaupungissa hyvin vähän. Kaupunki ja kaupunkilaisnuoret eivät ole kuitenkaan heille merkityksellisiä asioita, vaan syrjäseutunuoruus rakentuu osittain itsen ja oman elämän vertailusta kaupunkilaisnuoriin ja heidän viettämäänsä vapaa-aikaan – vaikka konkreettista kokemusta kaupunkilaisten ajanvietosta ei erityisemmin olisikaan.

Kaupunkeihin on syrjäseutunuorten arkisista paikoista niin pitkä matka, että niissä käydään harvoin. Usein kaupungeissa hoidetaan vain pakollisia ostoksia perheen kanssa. Kaupungissa toisen asteen koulutukseen tai nuorisovaltuustotoimintaan osallistuvat nuoret ja kaupungeissa esimerkiksi jotain urheilulajia tai soittamista harjoittelevat nuoret joutuvat kuitenkin matkaamaan kaupunkiin, tavalla tai toisella, viikoittain.

N: ...joo siis ne kyyit siis...no ne oli vähän kans hankalat, mutta ne oli silleen jokseenkin aika hankalat, koska välillä niinkun koska se linkka siis lähti aina, tai lähtee kahtakymmentä vaille, niin sitten äitin joskus piti jopa ajaa Joensuusta tänne ja sitten takasin Joensuuhun...ett sekin oli silleen vähän, mie tajusin sen siinä vaiheessa, että se oli semmost eestakas ajeluu ja sit se ei oo oikein järkevää.

H: Kyllä kyllä...mites nuo opettajat sitten koulussa suhtautuu, jos sanoo, että pitäs sillon kaksykt vaille vaikka lähtee? Antaako ne sitten...?

N: No kyllä ne antaa tietysti mutta...ja ne ymmärtää sen, että se linkka ei lähe sitten kun vasta joskus viien aikaan...mutta se että niinku jos vaik viis kertaa viikossa ois ollu ne harjotukset, niin sitten tietysti ne opettajat ei hirveesti tykkää siitä, että aina lähtee kaksyt minuuttii aikasemmin... että sillä tavalla se on vähän...ett jos joskus lähtee, niin se ei haittaa, mutta sitten vakituisesti, niin se ei oo oikein hyvä juttu.

Nuorten vapaa-ajanviettotavat eroavat heidän kertomansa perusteella selvästi kaupungeissa tai taajamissa asuvien nuorten vapaa-ajasta. Kertoessaan elämästään nuoret puhuivat moraalisen moitteen sävyin muun muassa siitä, miten paitsi kaupungeissa, myös maaseututaajamissa käytetään enemmän päihkeitä kuin syrjäkylissä sekä voidaan hengaila ”kylällä” muulloinkin kuin heti koulun jälkeen.

H: Onkos teillä niinku kaveriporukassa tai muuten niin...tuntuuko se, että jotenkin nuo kaupunkilaisnuoret on sitten erilaisia ku tuota täällä asuvat tai jossain?

N: No se on vähän hankala sanoa, mutta niinku onhan se vähän erilaista, ku kylille pääsee justinsa niin paljon ja...no sanotaanko suoraan näin, että päihteitten käyttöä on enemmän myös niillä, ite en mittään käytä enkä tuukkaan käyttämään, mutta niinku niille sitä on...siinä ehkä se iso in ero.

H: Tuntuuks, että se jakaa tota kaveriporukkaakin jonkun verran että?

N: No siis ei se ennen jakanu, mut sitten kun tuli just nää päihteet, niin se vähän niinku hajotti tätä.

Nuorten näkemyksen mukaan edellä kuvatussa erossa ei ole kyse vain siitä, että taajamissa tai kaupungeissa asuvilla nuorilla olisi erilaiset mahdollisuudet viettää vapaa-aikaa, vaan myös erilaisesta elämäntyylistä ja erilaisista elämänarvoista. Syrjäkylänuoren näkökulmasta katsottuna keskuksissa asuvien nuorten tekemisistä ja asenteista puuttuu tietynlainen ”aitous”.

H: *Mites onko siusta jos mietit täällä asuvia nuoria ja sitten kuvittelet noita kaupunkilaisnuoria tai muita, niin onks sun mielestä siinä sitten jottain eroo että..?*

N: *No on sillä tavalla, miun mielestä jos mie nyt näin sanon oman mielipiteeni täysin, niin miusta täällä on paljon aidompia ihmisiä (naurahtaa)...ihan oikeesti että niinku ehkä...siis tietysti kaupunkilaisissakin on varmasti sellasia aitoja ja semmosia ihmisiä, mutta sitten suurin osa tässä iässä saattaa olla niinku semmosia, että ne ehkä pelkää ja mennee siihen massaan ja tekkee niinku mitä niinku joku muukin tekkee...miusta täällä on niinku paljon aidompia ihmisiä ja semmosia ihmisiä jotka niinkun, joilla on jottain maalaisjärkee...tietysti kaupunkilaisillakin on monilla, mutta toisaalta se, että niinku kaupungissa on kaikki semmoset..niinku... semmoset villitykset ja trendit ja tämmöset, ett niitä täällä ei oikeestaan oo, se ei näy täällä, että täällä ollaan oikeestaan silleen niinku...tavallaan niinku luodaan ite se oma itsensä, ettei tarvii kuunnella sitä, että mitä kaveri on tehny, että pitäs tehdä samalla tavalla.*

H: *Niin ett jotenkin on silleen rennompaa sitten...?*

N: *Niin...ja sit niinku jotenkin aidompaa, se sana kuvaa parhaiten, että täällä on aitoo.*

Kaupunkilaisnuoriin liitettyjen ”villitysten ja trendien” voi tulkita viittaavan sellaiseen kulutukseen liittyvään elämäntapaan, joka on kaukana tutkimuksemme nuorten arjesta ja vapaa-ajasta. Nuoret puhuivat rahasta vähän, ja nuoruuteen usein liitetty kulutuskulttuurikäyttäytyminen ja -politikointi (ks. esim. Autio & Paju 2005; Virtanen 2005) ovat syrjäkylänuorille vieraita. Vaikka nuorisokulttuurit ja identiteetin määrittelyt rakentuvat usein kulutuksen ympärille, syrjäkylissä kaupalliset mahdollisuudet rakentaa

identiteettiä tai ottaa kantaa ovat huonosti saavutettavissa. Tämä ei kuitenkaan tunnu häiritsevän tutkimuksemme nuoria.

6.5 Lopuksi: "Ainaha voi juosta."

Tutkimuksemme kylissä eletään kilometrien eristämänä, eikä niiden nuorilla useinkaan ole mahdollisuutta päästä pois kotipiiristään kouluajan ulkopuolella. Näin he joutuvat muovaamaan vapaa-aikaansa tämän rajoittavan raamin sisällä. Vaikka nuoret itse ovat suhteellisen tyytyväisiä olosuhteisiinsa, alueellisuutta elämää kehystävänä rakenteena tarkasteltaessa tilanteen voi määritellä eriarvoistavaksi – erityisesti jos aktiiviseen nuoruuteen liitetään vapaa-aikaan sijoittuva säännöllinen ohjattu harrastaminen tai muu järjestötoiminta tai ainakin mahdollisuus siihen (Härninen ym. 2009). Haastattelemamme nuoret ovat vapaa-ajallaan riippuvaisia muiden valmiudesta kuljettaa heitä kaukana kotoa sijaitseviin vapaa-ajan tiloihin.

Vapaa-ajankin osalta keskeiseksi kysymykseksi syrjäseutunuorten arjessa nousee kysymys siitä, kuka kyyditsee heitä sinne, minne pitäisi päästä. Mielekkään tekemisen löytäminen tarkoittaa heille sopivan harrastusporukan kasaamista oma-aloitteisesti. Vapaa-ajanharrastuksista tulee usein koko perheen projekteja, mikä vaatii panostusta ja aikataulujen yhteensovittelua kaikilta perheenjäseniltä. Nämä nuoret ovat pakotettuja jatkuviin neuvotteluihin vanhempiensa kanssa, jotta pääsevät lähtemään kotoaan. Tämä vaikuttaa siihen, millaisia vapaa-ajan mahdollisuuksia heillä on käytettävissään – vanhemmat tuskin suostuvat kuljettamaan nuoriaan mihin tahansa.

Nuorten vapaa-ajasta keskusteltaessa on puhuttu ”olemisen ja tekemisen tiloista” (Kuusisto-Arponen & Tani 2009). Tekemisen tilat ovat tiettyihin tarkoituksiin varta vasten suunniteltuja ympäristöjä, joissa toimitaan jonkin instituution tai valvonnan alla. Syrjäkylien nuorille tällaisia tekemisen tiloja ovat erityisesti koulut ja harrastuspaikat lähimmässä taajamassa. Suurin osa syrjäkylien nuorten tilasta on olemisen tilaa, ”väljää tilaa”, jota nuorille edustaa erityisesti kodin ympäristö: piha ja luonto. Tavallisesti nuoruuden väljät, olemisen tilat ajatellaan hengailun tiloina, joihin sijoittuu lasten ja nuorten sosiaalista yhdessäoloa ilman suunniteltua tekemistä. Syrjäkylien

nuorille tämä suunnittelematon hengailu tarkoittaa olemista pihapiirissä tai lähimetsissä perheen tai lemmikkien kanssa.

”Tiukoista” olemisen tiloista tutkimuksemme nuorilla on vain vähän kokemuksia. Tiukoilla tiloilla tarkoitetaan tiloja, joista pyritään sulkemaan ulos ei-toivotuksi koettua toimintaa, kuten kauppakeskukset, jotka eivät aina salli tiloissaan nuorten ei-kaupallista ajanviettoa. (mt.) Kaupungeissa nuorten arkea pyritään kontrolloimaan erilaisissa tiloissa, mutta tätä tilojen kontrollia syrjäkylien nuoret kohtaavat harvoin. Syrjäkylien nuoret ovat tottuneet omaan väljään tilaansa, jossa he kokevat olevansa vapaita ja joka on kontrolloimatonta olemisen tilaa (ks. myös Farrugia 2015).

7 Sosiaaliset suhteet: kaverit kilometrien päässä

Nuorisotutkimuksessa on korostettu vertaisten merkitystä nuorten sosiaalisissa suhteissa (esim. Korkiamäki 2013). Keskustelussa taka-alalle ovat jääneet nuorten vertaissuhteita raamittavat rakenteelliset tekijät, joista konkreettisimpia ovat syrjäseutunuorten osalta jälleen pitkät välimatkat taajamiin, harrastuksiin ja kavereiden luo.

Nuorille kaverit ovat tärkeitä, ja tärkeitä he ovat myös tämän tutkimuksen nuorille (vrt. esim. Merimaa 2015). Kaverisuhteiden merkitystä ei vähennä se, että syrjäkylissä asuvat nuoret tapaavat kavereitaan harvoin kouluajan ulkopuolella, koska he saattavat asua useiden kymmenien kilometrien etäisyydellä toisistaan. Kavereita tavataan koulussa, ja monen kohdalla myös vanhemmat pyrkivät tukemaan nuorten tapaamisia kyytejä järjestämällä.

Tutkimuksemme tässä luvussa kysymme: Miten pitkien välimatkojen raamittamassa kehyksessä ylläpidetään nuoruudessa tärkeiksi koettuja sosiaalisia suhteita? Mitkä suhteet ovat nuorelle erityisen merkityksellisiä syrjäseudun kontekstissa?

7.1 Kaverit koulussa ja verkossa

Syrjäkylänuorten kaverisuhteet rakentuvat pitkien välimatkojen puitteissa, eikä kavereita välttämättä tavata kouluajan ulkopuolella. Tutkimuksemme

nuorten seurustelu vertaisten kanssa painottuu pääosin koulupäivään, ja merkittävin arkinen kenttä, jolla jutellaan ja ollaan kavereiden kanssa, on koulu. Tämä korostaa edelleen koulun merkitystä näille nuorille tärkeimpänä hyvinvointipalveluna (ks. luku 4). Yhteinen oleminen kavereiden kanssa on sovitettava koulukyytien aikatauluihin, jolloin vapaata aikaa kavereiden kanssa on niukasti.

On sillä tavalla, että miun vanhemmat niinku on luvannu sen miulle, että kun myö asutaan niin syrjässä, että ne aina kuljettaa minnuu, kun on vaan mahdollista...että ei oo mitenkään silleen, että ne ei halluis tehdä sitä, ne halluu tehdä sen miun takii, että mie pääsen näkemään kavereita.

Syrjäkylänuorille vanhempien tuki kavereiden tapaamisessa on lähes välttämätöntä. Vanhempien osuutta tässä helpottaa, jos he esimerkiksi tekevät työtä, joka mahdollistaa nuorten hakemisen tai mukaan ottamisen omalla työmatkalla. Vanhempien halukkuus tukea nuorensa mahdollisuuksia tavata kavereita on myös tärkeää. Näin ei kaikkien nuorien kohdalla ole, ja syrjäseudulla asuvat nuoret ovat keskenään eriarvoisessa asemassa mahdollisuuksissaan ylläpitää kaverisuhteita.

N: Niin, paras kaveri on 37 kilometrin päässä.

H: Onks se ihan eri ilmansuuntaan tästä Suometsästä sitten?

N: Joo kyllä oikeestaan.

H: Okei, työ näätte varmaan...onks se koulussa sitten?

N: Joo, samalla luokalla.

H: Näättekös työ vapaa-ajalla sitten, pystyttekö näkemään tai?

N: Se on joskus että mennee yöksi, ei muuta oikeestaan.

H: Tulleeko miten usein sitten käytyy jossain yökylässä tai?

N: Ehkä kerran kuukaudessa, jopa harvemmin...mutta eipä se nyt paljoo haittaa, onhan se kiva käydä, mutta ei sitä itekään jaksu niinku joka viikonloppu olla menossa yöksi.

Yhtäältä pitkät välimatkat tekevät kavereiden näkemisestä kouluajan ulkopuolella vaikeaa, mutta toisaalta syrjäinen asuinpaikka yhteisenä ”kohtalona” yhdistää syrjäkylissä asuvia nuoria. He joutuvat järjestämään yhteiskyytejä esimerkiksi harrastuksiin samasta suunnasta tulevien kanssa, jolloin yhdessä matkattaessa voidaan viettää yhteistä aikaa (vrt. Harinen 2012).

Syrjäkylissä asuvat nuoret tuntuvatkin viihtyvän parhaiten toisten samantyyppisissä oloissa asuvien nuorten kanssa. Kyse on yhteisestä historiasta: nuoret ovat tyypillisesti käyneet alakoulun kotipaikkansa liepeillä sijaitsevassa kyläkoulussa, jossa tavatut kaverit ovat pysyneet kavereina siirryttäessä lähimmän taajaman yläkouluun. Kyse on myös toisenlaisesta nuorisokulttuurista kuin kaupunkimaiseen elämäntapaan liitetystä (vrt. Farrugia 2015) sekä kollektiivisesta ja tietoisesta eronteosta suhteessa kaupunkilaisnuoriin. Myös koulujen luokkajärjestelyt sitovat joissakin tapauksissa syrjäkylissä asuvia nuoria yhteen. Monissa kouluissa kyyditysten piirissä olevat oppilaat sijoitetaan samaan luokkaan. Yleensä taajamassa asuvista nuorista koostuva luokka aloittaa ja lopettaa koulupäivänsä eri aikoihin kuin sellaiset luokat, joissa on kyyditysten piirissä olevia oppilaita.

Koulukyytien ja välimatkojen raamittamasta sosiaalisesta kehiksestä huolimatta tutkimuksemme nuoret eivät koe itseään yksinäisiksi. Tätä vakuutettiin lähes kaikissa nuorten kanssa käymissämme keskusteluissa. Se, että kavereita nähdään vain vähän vapaa-ajalla kasvokkain, ei näyttäisi johtavan yksinäisyyden kokemuksiin. Nuoret viihtyvät hyvin kotonaan, ja siellä ovat läsnä kavereiden sijasta perhe, kotieläimet ja sukulaiset. Myös teknologialla oli keskeinen rooli nuorten yhteydenpidossa, ja he ovatkin miltei jatkuvasti yhteydessä kavereihinsa puhelimen tai netin välityksellä.

H: *No se että ku ne kaverit asuu niin kaukana, ni ooksä koskaa tuntenu, että oot yksinäine?*

N: *_E_ (painokkaasti)*

Paitsi kaverisuhteille, syrjäseudulla on vain niukasti mahdollisuuksia nuorten romanttisille seurustelusuhteille. Monet nuoret pitivät kysymystä seurustelusta jo lähtökohtaisesti omituisena, ja heillä on hyvin vähän kokemusta tai tietoa paikallisten nuorten seurustelusuhteista. Nuorten kaveripiirissä

on vain vähän varteen otettavia ”seurustelukandidaatteja”, ainakin jos tilanetta verrataan kaupunkilaisnuoriin. ”Kandidaattien” liiallinen tuttuus on yksi keskeinen tekijä siinä, miksi nuoret eivät koe seurustelua heidän kanssaan mahdolliseksi. Nuorten voi olla vaikea löytää samanhenkistä seuraa seurustelutarkoituksissa myös siksi, että alueella asuvia nuoria on yksinkertaisesti vähän – romanttiset ”suhdemarkkinat” kotikylässä ovat hyvin kapeat. Syrjäkylässä asuva Maisa kuvasi meille oman paikkakuntansa ei-potentiaalisia seurustelukumppaneita seuraavasti:

H: *Onks ne liian tuttuja, vai onks niissä muuten vaan paljon vikkaa?*

N: *Ne on joko juoppoja, mopojengiläisiä tai sit ne on mulle serkkuja.*

Seurustelun mahdottomuus rakentuu nuorten näkökulmasta myös suhteessa leimautumisen uhkaan. Osalla haastattelemistamme nuorista on seurustelusuhteita, mutta poika- tai tyttöystävä asuu yhtä poikkeusta lukuun ottamatta muualla kuin omassa kylässä. Liiallisen tuttuuden ja leimautumisen pelon edessä seurustelukumppania on etsittävä vähintäänkin eri luokalta, mikä ei ole pienissä taajamissa kovinkaan usein mahdollista.

N1: *Joo siis on meidänkin luokalla varmaan kolme neljä jotka seurustelee.*

H: *Niinku keskenään sitten?*

N: *Eei...*

N2: *Ett siellä just on eri luokka-asteilta tai ryhmistä...*

N1: *Tai sitten Joensuusta tai jostakin.*

H: *Niin niin joo, mut teidän luokalla ei oo niinku pareja?*

N: *Ei.*

Yläkoulussa ilmapiiri on jokseenkin tiivis, ja leimautuminen on nuorelle iso uhka (ks. esim. Harinen & Halme 2012). Yläkoulusta toiselle asteelle siirtyneiden tutkimuksemme nuorten kohdalla on kuitenkin havaittavissa, miten nuorten piirit laajenevat, mikä heidän elämässään merkitsee myös tietynlaista sosiaalista vapautumista ja valinnanvaraa.

7.2 Sosiaalinen teknologia

Internet on keskeisessä roolissa syrjäseutunuorten sosiaalisissa suhteissa, aivan kuten muuallakin asuvien suomalaisnuorten elämässä. Internetin avulla muodostetaan uusia kaverisuhteita ja ennen kaikkea ylläpidetään niitä (Aaltonen ym. 2011, 40). Tämä näkyy myös tutkimuksemme nuorten maailmassa: uusia kaverisuhteita muodostetaan netissä selvästi harvemmin kuin vanhoihin pidetään yhteyttä.

N: *Et samalla sit pystyy pitää yhteyttä, ja sit pelata yhdessä, et semmosta yhdessä pelaamista, mut sen netin kautta.*

H: *Onks se sit sellanen, mitä teet mielellää vapaa-ajalla?*

N: *No se on periaatteessa ainut, mitä on niinku on tekemistä. Sit niinku muun tään kotona touhuumisen sijasta.*

Digitaalinen hengailu on tutkimuksemme nuorille tapa viettää aikaa yhdessä. Tämä näkyy ennen kaikkea poikien kohdalla. He viettävät paljon vapaa-aikaa pelaamalla keskenään verkon välityksellä. Tämä ei sinällään ole poikkeuksellista: Suomessa asuvista nuorista 33 prosenttia pelaa päivittäin tai lähes päivittäin pelejä tietokoneella, pelikonsolilla tai älypuhelimella (Myllyniemi & Berg 2013, 41). Pelaamisella on kuitenkin syrjäseutupoikien arjessa erityislaatuinen asema, koska se mahdollistaa heille yhteisen tekemisen ja harrastamisen ilman, että tarvitsee olla fyysisesti samassa paikassa. Syrjäseutuajat eivät välttämättä pelaa silkasta pelaamisen innosta vaan siksi, että heidän kotipaikkakunnillaan on huomattavasti vähemmän muita yhdessä tekemisen ja olemisen mahdollisuuksia kuin kaupungeissa. Kriittisesti voikin kysyä, onko pelaaminen tutkimuksemme poikien vai rakenteiden (välimatkan) valitsema harrastus. Niin tai näin, pelaaminen on haastattelemllemme pojille merkityksellistä juuri arkisen yhdessä tekemisen ja oleilun mielessä.

Tytöt ovat keskenään aktiivisesti yhteydessä esimerkiksi WhatsAppin kautta ja sosiaalisessa mediassa. Internet on nuorille yhdessä tekemisen lisäksi keskeinen tapa olla yhteydessä toisiinsa. Tutkimuksemme nuoret nosivat haastatteluisia esiin sen, kuinka puhelin on heille monessa suhteessa tietokonetta tärkeämpi kommunikaatioväline. Sen lisäksi, että puhelinta käytetään paljon kavereiden keskinäiseen yhteydenpitoon vapaa-aikana,

sillä ollaan yhteydessä samanhenkisiin kavereihin myös koulupäivän kuluessa. Nuoret ovat toisiinsa yhteydessä selvästi yleisimmin puhelimen WhatsApp-sovelluksen kautta, koska siinä voi muodostaa itse valittujen henkilöiden kanssa ryhmäkeskusteluja ja keskustella myös yksityisviestein yhden henkilön kanssa kerrallaan. Aktiivinen WhatsApp-sovelluksella keskustelu ei rajoitu ainoastaan kaveripiiriin, vaan nuorilla on WhatsApp-ryhmiä myös perheen tai sukulaisten kanssa.

H: *Joo. No käytätkö paljo sit puhelinta, onks se tärke osa..?*

N: *No kyllä se on aika tärke. En vois kuvitella, että ei ois puhelinta.*

H: *Nii et sen kans pystyy just pitää yhteyttä että..?*

N: *Nii ja sit saa yhteyden niihi kauempanakii asuvii kavereihi, ku ei tuu kuitenkaa nähtyy niin ku joka viikko tai joka kuukauskaa.*

Teknologia voi mahdollistaa nuorten sosiaalisten suhteiden luomisen sellaisiin verkostoihin, joihin on vaikea liittyä syrjäisen asuinpaikan vuoksi. Erilaiset nuorten alakulttuurit eivät näy oikeastaan millään tavoin tutkimuksemme paikkakunnilla, vaikka nuorilla olisi mahdollisuus liittyä monenlaisiin vaihtoehtoharrastusryhmiin (myös) internetin välityksellä. Internet mahdollistaa keskustelufoorumit samanhenkisten kanssa, harvinaisemman ”alokulttuurirekvisiitan” tilaamisen sekä harrastusblogien seuraamisen. Teknologia voi toimia välimatkan pehmentäjänä sellaiselle nuorelle, jolla on vaikeuksia löytää samanhenkistä seuraa lähialueelta. Haastattelumatkoillamme kohtasimme tällä tavoin teknologiaa hyödyntäviä nuoria kuitenkin varsin vähän.

Ennakkoon oletimme reunojen nuorten olevan syrjässä vertaisyhteisöistään muun muassa toimimattomien internetyhteyksien vuoksi. Tämä oletus osoittautui kuitenkin vääräksi: nettiyhteydet toimivat haastateltujen nuorten kylissä vähintään kohtalaisesti niin, että kavereihin pystytään pitämään yhteyttä. Internetyhteys toimii riittävästi myös ”normipelaamiseen”, joten kukaan haastattelemistamme nuorista ei jää ulos peliyhteisöistä huonojen yhteyksien vuoksi. Nuorten vanhemmat ovat myös panostaneet internetyhteyksien toimivuuteen niin taloudellisesti kuin ajallisesti kokeilemalla

erilaisia yhteyslaitteita. Tämä osaltaan vahvistaa tulkintoja vanhempien tuen ja avun merkityksestä syrjäkylänuoren arkisessa hyvinvoinnissa.

7.3 Perheen arki: yhteinen projekti

Tutkimuksemme nuorten arkea värittää vahvalta vaikuttava perhekeskeisyys. Tämä lienee luonteva seuraus siitä, että nuoret viettävät valtaosan vapaa-ajastaan kotona. Kyse on myös siitä, että syrjäseudulla perheen arjen sujumisesta tulee kaikkien yhteinen projekti, haluttiin tätä tai ei (ks. myös Kiilakoski 2016, 29).

Kaupungeissa ja muissa keskuksissa asuvien nuorten vapaa-ajan sosiaaliset suhteet muovautuvat erilaisiksi, koska kaupungeissa perheiden yhteinen aika on usein vähäistä (Merimaa 2015, 50). Syrjäkylästä ei lähdetä iltaisin ”omille teille”, onhan välimatkojen taittaminen keskeinen osa maaseudun arkisia toimia (Hämeenaho 2014, 94). Säännöllisesti ja pysyvästi taitettavat välimatkat sitovat perhettä ja sen jäsenten aikatauluja yhteen, koska muuten arjesta ei selvitä sopuisasti. Usein tässä projektissa ovat mukana myös lähellä asuvat sukulaiset. Perheen kanssa eletään, koetaan ja ollaan paljon jo pelkästään rakenteellisten syiden takia. Syrjäkylissä nuorten perhearkea raamittavat aikataulujen ja kyytien yhteensovittelut, kompromissit ja odottelut.

Perheprojektin sujumisessa keskeisessä roolissa ovat vanhemmat ja heidän työpaikkansa ja työaikansa, jotka määrittelevät paljon sitä, missä määrin ylimääräistä, koulukyytien aikatauluja laajentavaa liikkumavaraa nuorella on. Tutkimuksemme nuorten vanhempien ammatit ovat perinteisillä tavoilla sukupuolittuneita: Äidit työskentelevät pääosin hoiva- tai opetus-alalla, siivoojina ja myyjinä, mutta harvemmin johtotehtävissä tai korkeaa koulutusta vaativissa toimissa. Isät puolestaan työskentelevät perinteisiksi miesten töiksi miellettyissä ammateissa, esimerkiksi metsureina, kuorma-autonkuljettajina, puuseppinä, automekaanikkoina, sähkö- ja korjausmiehinä. Monet vanhemmista käyvät työssä lähimmissä taajamissa tai kaupungeissa. Osa perheistä on maallemuuttajia tai paluumuuttajia. Perheisiin kuuluu usein myös sisaruksia ja lemmikkejä, erityisesti koiria, joiden kanssa vietetään paljon vapaa-aikaa.

Tutkimuksemme nuorten perheiden toimintakulttuurit ovat yhdessä tekemisten ja olemisten näkökulmasta tarkasteltuina sukupuolittuneita. Tämä näkyy paitsi vanhempien ammateissa, myös perheiden tavoissa viettää aikaa. Nuorten elämäkuvauksissa isät ovat nuorten kanssa aktiivisia ja toiminnallisia: isien kanssa käydään metsälentäillä ja metsästämisessä, tehdään pihalla fyysisiä töitä, käydään kalassa ja luontokuvaamassa. Äitien kanssa tehdään ruokaa ja kotitöitä sekä käydään ostamassa vaatteita kaupungista.

Vaikka syrjäkyläperheissä vanhemmilla näyttää olevan vahvasti sukupuolittuneet roolit, sukupuolirepresentaatiot eivät näy nuorten arjessa ahdasmielisyytenä tai pakkona harrastaa miehiseksi tai naiselliseksi miellettyjä asioita. Kaikki haastattelemamme pojat eivät halua metsästä, vaan jotkut heistä nauttivat enemmän luonnossa kävelemisestä koirien kanssa. Osa tytöistä puolestaan metsästä ja auttaa isiään fyysisissä töissä. Nuorten näkökulmasta tarkasteltuna kotona vietetty aika ei ole sukupuoliroolien raamittamaa, vaan heillä on paljon liikkumatilaa toteuttaa omia kiinnostuksen kohteitaan.

Velvoittavasta ja kompromisseja vaativasta yhteisestä perheprojektista huolimatta nuoret kertoivat olevansa tyytyväisiä ja onnellisia perhekeskeiseen arkeensa syrjäisissä asuinpaikoissaan. Perhettä ei koeta rajoittavaksi tai velvoittavaksi vaan yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi omassa elämässä. Nuoret eivät kritisoineet tai tee sukupolvikonfliktihenkistä eroa vanhempiensa tapaan elää arkea.

...mie rakastan miun vanhempia ja ne rakastaa minua ja miulla on siis kaikki hyvin ja mie tykkää siinä paikasta missä mie asun...

Haastatteluissa esiin tuotu vilpitiön, aito ja avoin rakkaus vanhempia kohtaan on kiinnostava ilmiö, kun se asetetaan nuoruuteen yleisesti liitettyjen ominaisuuksien kehyksiin – niihin, joissa nuoruuteen yhdistetään eronteot vanhempiin ja yleinen aikuisiin kohdistuva kapinointi (esim. Aaltonen ym. 2011, 51). Nämä nuoruusominaisuudet näyttävät puuttuvan tutkimuksemme nuorilta, tai niitä ei ainakaan tuotu esille haastattelutilanteissa edes implisiittisinä vihjeinä. Nuoret eivät kritisoineet tai kyseenalaistaneet vanhempiaan, eikä meille paljastettu muunkaanlaista ”pahantapaisuutta”.

N: *No tehään kaikkee ja että niinku ei vaan istuta.*

H: *Ettekä pahojanne tee?*

N: *Ei.*

H: *Potki mummoja ja?*

N: *Ei.*

Tutkimuksemme nuorten ”kunnollisuus” eksplikoituu muun muassa eron-tekoina päihteisiin ja ”turhanpäiväiseen” hengailuun taajamassa. ”Kunnollisuus” on näille nuorille myös eräänlainen pakko: päästäkseen lähimpään taajamaan kavereitaan tapaamaan he joutuvat käymään kyytineuvotteluja vanhempiensa kanssa, ja nämä neuvottelut päättyivät suotuisampaan lopputulokseen, jos taajamassa tehdään aikuisnäkökulmasta hyödyllistä, turvallista tai ohjattua. Näissä perheneuvotteluissa nuorelle voi jäädä niukasti mahdollisuuksia kاپinoida vanhempiaan vastaan. Tällaista ”kunnollisuuden” pakkoluonnetta tutkimuksemme nuoret eivät kuitenkaan tunnista tai tunnusta:

...koska kuiteskin kun miettii, että mie oon aika lailla kiinni siellä kotona, siis niinku silleen vappaasta tahosta, että niinku ei kukkaan pakota minnuu olemaan siellä, mutta mie ite haluun olla siellä, kun siellä on niinku... kaikki turva, tuki ja turva että.

7.4 Juuret paikassa ja suku lähellä

Perhekeskeisyyden lisäksi syrjäkylissä asuvien nuorten elämä on myös sukukeskeistä. Nuoret arvostavat sukulaisiaan, ja heidän kertomuksissaan sukulaisista esiintyvät erityisesti isovanhemmat ja serkut. Sukulaisten merkitys arjessa on olennainen osa syrjäseutunuoruutta.

Suvun merkitys tutkimuksemme nuorten elämässä paikantuu lähes poikkeuksetta sen pitkään historiaan samassa kylässä tai sen liepeillä. Melkein kaikkien haastateltujen nuorten vanhemmista ainakin toisella on sukujuuret paikassa, jossa nyt asutaan. Monen nuoren perhe on päätynyt asumaan jossain muualla asumisen jälkeen suvun (erityisesti isovanhempien) entisiin taloihin, kun isovanhemmat ovat muuttaneet lähemmäs palveluja

lähimpään taajamaan tai kaupunkiin. Isovanhempien entisiä taloja huolletaan, asutetaan ja käytetään uudestaan (vrt. Tedre & Pöysä 2015, 496).

H: *Onks tää paikka mihin työ muutitte, niin onks tää siun äitin kotipaikka sitten?*

N: *Joo on.*

H: *Just joo, onks ukki ja mummo vielä siellä?*

N: *Ei oo että kun just sen takii, että ukki ja mummi ei enää jaksanu niinku hoitaa sitä, ku siinä on kuitenkin sitä pihaa ja sit on kaikki puutyöt ja kaikki.*

Suku on syrjäkylänuorille merkityksellinen sosiaalinen piiri myös siksi, että sukulaiset asuvat usein huomattavasti lähempänä heitä kuin kaverit. Nuorten puheessa kaverit ovat harvoin mukana syrjäseudun luontoon liittyvissä harrastuksissa (esimerkiksi kalastuksessa), mutta isovanhemmat, sedät ja serkut esiintyvät niissä toistuvasti. Lyhyt välimatka sukulaisten luo tekee heidän näkemisestään helpompaa kuin kavereiden tapaamisesta. Eriytisesti isovanhempien läheisyys näkyy nuorten arjessa niin, että isovanhemmat ottavat osittain saman roolin kuin vanhemmat ja osallistuvat nuorten kyyditsemiseen, jos suinkin pystyvät.

H: *Joo, mites kesäaikaan sit kun ei oo koulua niin..?*

N: *No sillon mä en oikeestaan hirveesti käytä bussia, sillon vanhemmillakin on kesäloma tai sitten isovanhemmat kuskaa.*

Monen nuoren isovanhemmat ovat saattaneet muuttaa palvelujen perässä lähimpään taajamaan. Myös tämä mahdollistaa vahvan suhteen kehittymisen isovanhempien ja nuorten välille. Isovanhempien luo on kätevää jäädä esimerkiksi koeviikolla tai harrastuksista. Nuorten ja isovanhempien suhteessa on kyse myös molemminpuolisesta hoivasta, jossa nuoret pitävät isovanhemmille seuraa ja auttavat heitä tarvittaessa (ks. myös Armila 2016b) saaden samalla taajamasta ”tukikohdan”, jossa he voivat tarvittaessa myös yöpyä. Nuoret ovat kiinnostuneita viettämään aikaa isovanhempiensa kanssa, tosin osittain velvollisuudentuntoisesti ja huolta kantaen.

No minähän oon aika aktiivinen kulkemaan ja nyt kun sain mopokortin niin tuota aika lailla melkein päivittäin tuloo siellä käytyy ihan, kuhan tarinoimassa, että heilläähi on muutakin tekemistä ku aina istuu television ääressä että jos kävisi siellä.

Sukulaiset mahdollistavat nuorille myös pehmeän itsenäistymisen asetelmassa, jossa heillä on niukasti mahdollisuuksia tehdä eroa lapsuudenkotiin muulla tavoin. Useille tutkimuksemme nuorista muutto pois kotoa toisen asteen opintoja varten kuulostaa jyrkältä muutokselta ja on monessa tapauksessa myös taloudellisesti mahdotonta. Sukulaiset (etupäässä isovanhemmat) antavat nuorille mahdollisuuden liukua itsenäiseen asumiseen asteittain: nuori asuu ensin ”ankkurisukulaisen” (ks. Lampela ym. 2016) eli taajamassa tai kaupungissa asuvan sukulaisen luona.

H: ...miltä semmonen ajatus tuntus, jos pitäs lähtee asumaan jonnekin muualla?

N: En mä tiää, mut sit kun mä alotan lukion, niin mä muutun tohon ukin luokse mahdollisesti.

H: Okei joo...oot sie ukin kaa puhunu tästä?

N: Oon.

H: Ja ottaisi siut?

N: Ottaa se minut.

7.5 Lopuksi: ”Kaverit. Vanhemmat. Mitäs muuta. Kaikki semmoset. Et niin ku läheiset.”

Tässä luvussa on tarkasteltu, miten nuorten sosiaalinen elämä rakentuu syrjäseudun kontekstissa. Kavereita tavataan kasvokkain pääosin vain koulussa sekä koulukyytien raameissa ja aikatauluissa; kaukaa ei pääse kavereiden luo ilman suunnittelua ja aikataulutusta. Teknologia kuitenkin kutistaa fyysistä välimatkaa, ja esimerkiksi pojilla yhteisten tietokonepelien pelaaminen verkossa mahdollistaa yhdessä tekemisen ja olemisen digitaalisena hengailuna. Sekä pojat että tytöt käyttävät aktiivisesti puhelinta fyysisen välimatkan peittoamiseen. Nuorilla on paljon WhatsApp-ryhmiä, tilejä sosiaalisessa mediassa sekä puheluita kavereiden kesken.

Vaikka kavereita nähdään lähinnä koulussa, arki syrjäseudulla ei ole nuorten näkökulmasta yksinäistä. Tähän auttaa teknologia sekä perheen, suvun ja kotieläinten läsnäolo. Etenkin isovanhemmat näkyvät nuorten elämässä paljon ja esiintyvät heidän arkensa kuvauksissa toistuvasti niin kalakavereina kuin harrastuksiin kuljettajina. Taajamassa asuvat sukulaiset toimivat nuorille tukikohtina ja pehmeän perheestä itsenäistymisen mahdollistajina.

Syrjäkylänuorten sosiaaliset suhteet ja verkostot eroavat paljon kaupungissa asuvien nuorten vastaavista. Olennaisin ero kaupunkinuoriin on syrjäkylänuorten perhekeskeisyys. Perheen sujuva arki on kaikkien sen jäsenten yhdessä toteuttama projekti, joka vaatii yhteen hiileen puhaltamista, aikataulujen yhteensovittelua ja kompromisseja. Nuoret ovat perhekeskeiseen arkeensa tyytyväisiä ja onnellisia – vailla suurempaa tarvetta tai halua asettua jatkuvaan konfliktiin suhteessaan aikuisiin sukupolviin.

8 Miltä näyttää tulevaisuus?

Tulevaisuudesta puhuessaan nuoret yleensä asettuvat suhteeseen konventionaalisten hyvän elämän käsitysten kanssa ja suhteuttavat omia valintojaan yleisesti hyvinä ja järkevinä pidettyihin valintoihin. Tutkimuksissa on havaittu, kuinka nuorten tulevaisuuden toiveet ovat suhteellisen kaavamaisia ja ”järkevien valintojen” mukaisia. (Ollila 2008, 197.) Myös tätä tutkimusta varten haastatellut nuoret toivovat, että he ”löytäisivät oman paikkansa elämässä”, tekisivät työtä, josta pitäisivät, asuisivat mukavasti ja perustaisivat kenties perheen. Nuoret ajattelevat tulevaisuudessa asuvansa joko kaupungissa tai maalla riippuen ammatista ja työstä.

Haastatteluissa suunniteltiin paljon lähitulevaisuutta eli sitä, mitä nuoret aikovat tehdä koulun jälkeen joko peruskoulun tai lukion käytyään. Lähitulevaisuuden opiskeluvaihtoehtoja nuoret ovat joutuneet miettimään paljon, sillä he elävät nivelvaihetta peruskoulun ja jatkokoulutuksen vaiheilla. Haastatteluissa tulevaisuuden pohdinnat keskittyivät pitkälti opiskelujen ja ammattihaaveiden ympärille. Lähitulevaisuutta ja opintoja peruskoulun tai lukion jälkeen on käsitelty tarkemmin koulutusmahdollisuuksia käsittelevässä luvussa. Tässä luvussa kysymme, millaisia ovat tutkimuksemme osallistuneiden nuorten unelmat, haaveet ja toiveet.

Syrjäkylien nuorten tulevaisuus näyttää sitä koskevissa unelmissa samalla tavalla perinteiseltä kuin nuorten yleensä: se noudattaa kaavaa, jossa perhe-

elämä on keskeisellä sijalla ja siteet vanhempiin ja omaan perheeseen ovat kiinteät. Nuorten tulevaisuuskuvin on havaittu myös eroja maaseudun ja kaupungin välillä, jolloin maaseudulla asuvien nuorten tulevaisuuden on nähty sijoittuvan maalle ja ”omaan rauhaan”.

8.1 Syrjäkylänuorten haaveet

Tämän tutkimuksen haastatteluissa nuoria pyydettiin miettimään tulevaisuuttaan 25-vuotiaana eli kysyttiin, missä he näkevät itsensä noin kymmenen vuoden kuluttua. Tarkoituksena oli siirtää odotushorisonttia vähän lähitulevaisuutta kauemmas ja pohtia tulevaisuuteen sijoittuvia ajatuksia myös opiskelusuunnitelmia laajemmin. Millaisena syrjäkylänuoret näkevät tulevaisuutensa?

H: *Maija 25vee?*

N: *No varmaan ois kiva assuu jossain omakotitalossa tai sit ois joku semmonen oma pikku kämpä ja...no varmaan jos miehen löytäsin miun rinnalle tai semmosen luotettavan miehen, että pystys elämään ja ois just ehkä niinku reissattu tai ois jo yhteisii hyviä muistoja ja sitten ois jossain töissä just jossain koulussa tai tämmösessä minne johattas ja...*

H: *Sie saattasit olla jo valmistunutkin sit tuohon mennessä...*

N: *Joo...semmonen että ois hyvä olla.*

Tulevaisuuteen nuoret sijoittavat työn, asumisen ja perheen. Syrjäkylänuorten kuvauksissa tulevat esiin myös perinteisiin sitoutuminen sekä tulevaisuuden ajattelu kotipaikalla pysymisen tai ainakin opintojen jälkeisen sinne palaamisen kautta. Muutaman haastattelemamme nuoren koti on maatila. Maatilojen jatkuvuus ja suvun paikkojen säilyminen edellyttävät jatkuvuutta. Nuoret eivät kuitenkaan pohtineet kotikylään palaamista kotitalan sellaisenaan jatkamisen kannalta.

H: *Mitä maatilajutussa on, ett se kiinnostaa?*

N: *No koneet, ei mua ne eläimet niinkään...tänhetkinen suunnitelma on, että oma urakointiyritys joskus...pienkoneurakointia.*

H: *Minkästyypisiä juttuja ne sitten on? Ku ei itelle sano hirveesti että...?*

N: *No siis talvella tienhoitoa ja kaikkee tämmöstä...enpä oo paljon niinku perehtynyt vielä, mutta kaikkee jonkun pihan siivousta ja tällaista talvisin ja sitten kesäsin totta kai peltotöitä, pääosin...ja sitten oon ajatellu, että niinku kaivurihommia kanssa, sillä on kysyntää kummiskin jonkin verran.*

H: *Onkos sulla haavetta, että minne sie sitten lähtisit yritystä perustamaan, ett minnepäin niinku?*

N: *Se on tuota että mieluiten mä tekisin sen tohon ihan kotiin, siinä on paljon tillaa, siinä vois mutta sitten se on, että onko täällä tarpeeks menekkiä sille.*

Tutkimuksemme nuoret ovat tottuneet asumaan väljästi ja lähellä luontoa. Eläimet ja lemmikit sekä luontoon sijoittuneet harrastukset ja tekemiset ovat heille tärkeitä. Luonto ja luonnonläheisyys ovat nuorten ajatuksissa myös tulevaisuutta pohdittaessa.

No lähinnä mie oon vaan miettiny sitä, ett mie saan jotkut hyvät koulutukset hankittuu ja sitten saan niinku kaikki kohalleen, että muuten se on ihan sama suurinpiirtein että...ett kun on tottunu elämään kuiteskin eläinten kanssa niin...silti että mie haluisin koiran ainakin, että kun se on niinku... en mie pysty elää ilman koiria että...ihan vaan sen takkii, kun ne ossaa pittää seuraa ja sitten jotenkin vaan sulosii kattoo, kun jossain pihallakin juoksevat ja hyppivät hangessa ja tälleesti niin.

Monelle tutkimuksemme nuorelle kotiseudun kaltaisessa ympäristössä pysyminen on yksi keskeinen tulevaisuuden haave. Tulevaisuus sijoitetaan tavallisimmin samankaltaiselle pienelle paikkakunnalle, mieluiten oman maakunnan sisään. Suurin osa haastatelluista nuorista kertoi ajatlevansa tulevaisuuttaan lähellä kotiseutua. Vaikka opiskelut ja työt veisivätkin kauemmas, monet heistä pitävät tärkeänä sitä, että yhteydet kotiin säilyisivät. Siteet kotiin ja yhteys kotiseutuun liittyvät vahvasti siihen, että tulevaisuus nähdään jossain, mistä ei olisi mahdoton matka nykyiselle kotiseudulle.

No jos ei mulla vielä perhettä oo, niin ainakii naisystävä semmonen ihan vakituinen ollu vaikka pari vuotta jo ja oma kämppä tai talo jossai. En tiää missä mutta sillee, että Karhulahdelle (kotipaikkakunta) ei oo ihan tuhoton matka ainakaa. Toivottavasti on tänne jotku yhteydet vielä ja, ja... työelämässä. Vakaa perusta elämälle.

Kaikissa haastatteluissa painottuva kotiseudun turvallisuus sekä suvun ja perheen merkitys näkyvät myös nuorten tulevaisuuden toiveissa.

N: Mie haluun, et mie oon hyvä työs ja miullon perhe ja sit... ei ku mie asun maalla. Mut lähempän kaupunkii sillee, et bussit kulkis sillee fikusti.

H: (naurahdus) Asut sie Takametsässä (kotipaikka) vai jossai muualla?

N: No en Takametsässä välttämättä.

H: Entäs Etelä-Karjalassa?

N: Saattas vaiks olla. Ku kaikki sukulaiset o suuri osa täällä ni. Vois olla. Iha hyvä. Mut ei sitä tiää ikin mihi tulevaisuus vie. Ja ammatti.

Nuoret toivovat kiinnostavaa työtä, jossa he viihtyisivät. He eivät välttämättä nimenneet itselleen tiettyä toiveammattia, vaan yleisemmän toiveen kiinnostavasta työstä (ks. myös Merimaa 2015, 77). Työelämä määrittyy heille vielä kaukaiseksi, ja he pohtivatkin tulevaisuuttaan enemmän opiskelujen kautta. Opiskelujen vuoksi nuorten on lähdettävä kotikylästään, usein kauaskin. Monille nuorille on itsestään selvää muuttaa ja lähteä.

H: Mitä toivot tulevaisuudesta?

N: No sen et pystyisin tekee sitä työtä mitä tekee. Se riippuu ihan mun opiskeluista. Et niin ku sen verra et. Sais niin ku hyvän toimeentulon ja sais vaiks jossai vaiheessa oman asunnon. Mut en mä ainakaa itelleni nää tulevaisuutta Karhulahdella (kotipaikka) (naurahtuen). Valitettavasti. Et kuitenkin jos mä haluun yliopistoo lähtee, ni se on heti johonki muualle. Ei Karhulahdella oo mitään. Kunnon työ. Ja et tykkää siit mitä tekee. Ni se tulee eka mielee.

8.2 Muuttaminen opintojen pariin

H: *Tykkäät sie siitä kylästä, Koivulasta?*

N: *Tykkään.*

H: *Tuntuuks se kodilta?*

N: *Joo.*

H: *Mites sitte, ku sie tota kirjotat ylioppilaaks, niin mitäs sitten tapahtuu suhteessa Koivulaan?*

N: *Se on lähettävä varmaan (naurahtaa), todennäköisesti.*

Koulutusvalintojen aikaan syrjäseudulla asuminen tarkoittaa nuorille lähes-tulkoon aina muuttosuunnitelmia jonnekin muualle, ainakin väliaikaisesti. Syrjäseuduilla asuvien nuorten muuttohalukkuutta on tutkittu runsaasti, ja yleisesti ajatellaan, että nuoret pääsääntöisesti haluavat muuttaa pois kotikylistään (esim. Tuhkunen 2007; Ollila 2008). Poismuuttaminen on syrjäseuduilla asuville nuorille itsestäänselvyys ja suunnitelmia läpäisevä imperatiivi (ks. myös Farrugia 2015). Tästä itsestäänselvyydestä huolimatta tutkimuksemme nuorilla ei tunnu olevan välitöntä hinkua suureen maailmaan tai uusiin mahdollisuuksiin suurissa kaupungeissa.

Kokonaan muualle muuttamista suunnittelee haastatteluihimme osallistuneista nuorista vain muutama (seitsemän nuorta). Nämä nuoret suunnittelevat opintoja ja elämistä oman kotimaakunnan ulkopuolella tai ulkomailla. Sekä tytöt että pojat suunnittelevat muuttamista yhtä lailla, eikä muuttohalukkuus jakaannu sukupuolen mukaan.

H: *No ootko ajatellu et minne päin (kouluun ja töihin)?*

N: *En. Luulisin, että joutuu lähtee johonki kauas, mutta saa nähä.*

Muuttamisen imperatiivi konkretisoituu syrjäseutujen nuorille opintojen myötä. Kukaan tutkimuksemme nuorista ei maininnut muuttavansa pois kotikylistään työn perässä, mutta opiskelut ja koulutusmahdollisuudet tekevät muuttamisesta ainakin väliaikaisesti välttämätöntä. Opiskelujen lisäksi muuttohalukkuutta lisäävät syrjäisen paikan vertaisten vähäinen määrä ja

ajatus siitä, että haluaisi tulevaisuudessa asua siellä, missä asuu muitakin samanikäisiä. Syrjäisestä paikasta joitakuista poistyöntävä tekijä ei ole pelkästään opiskelupaikkojen tai työpaikkojen puuttuminen, vaan ylipäätään ”elämän” puuttuminen (ks. Farrugia 2015).

Omaltani toivon varmaan niinku... varmasti muutan täältä pois (naurua)... niin teen niinku kaikkien näitten palveluitten ja muitten takii ja sitten kun mie tykkään olla ihmisten ilmoilla, niin se semmonen että on paljon ihmisiä ympärillä niin on semmonen asia miulle, mikä minnuu niinku mie tykkään siitä ja sitten niinku... varmaan niinku ois kiva kyllä muuttaa johonkin isoon kaupunkiin, ja tietysti sit kaupungeissa on paljon niinku mahdollisuuksia opiskella, on mahdollisuus valita hyvä työpaikka ja tämmösiä... mut sit jos mieltii kanssa, niin en mie ikinä niinku unohtas tätä paikkaa, että tää on kuitenkin osa minuu aina ollu tähän päivään asti ja tulee varmasti aina olemaan... mutta toisaalta mie kyllä muutan varmasti kaupunkiin.

Nuoret myös pohtivat muuttamista laajemmin kuin vain omalta kohdaltaan. Syrjäkyliltä on välttämätöntä muuttaa erityisesti silloin, jos nuori lähtee peruskoulun jälkeen ammatilliseen koulutukseen. Nämä lähtijät ovat meille kerrotun perusteella olleet useimmiten poikia. Monet näistä pojista asuvat asuntoloissa ja saattavat suunnitella palaavansa opintojen jälkeen takaisin kotipaikalleen. Nuoret tunnistavat hyvin ajatuksen siitä, että on nuoria, jotka haluavat muuttaa pois heti kun se on mahdollista, ja samoin on nuoria, joille kotiseudulla pysyminen on mahdollista.

H: *No onks semmosia, jotka sanoo, että ne haluaa heti pois, ett täältä täytyy lähteä? Onks semmosta?*

N: *No kyllä mie tunnen semmosia ihmisiä, jotka on justiinsa silleen, ett Valkeamäki on ihan paska paikka, ett siellä ei oo yhtään mittään ja ihan tylsää ja kaikki on ihan kökköä mutta niin...mie en ite hirveesti tunne semmosia ihmisiä...kyllä miullakin niinku kavereissa on semmosia, ett ne halluu mahdollisimman pian pois, mutta en sitten niinku tiiä, mistä se johtuu, varmaan justiinsa siitä, että Valkeamäki on niin tämmönen eristynyt paikka ehkä heidän mielestään...niinku se ehkä vähän onkin (naurahtaa).*

Nuorista suurin osa miettii muuttoa jonnekin lähelle. Lähelle halutaan opiskelemaan, ja opiskelujen jälkeenkin on tarkoitus pysytellä lähiseudulla. Tutkimuksessamme 19 nuoren muuttoajatukset suuntautuvat oman kotimaakunnan sisäpuolelle. Myös Itä-Suomen nuorisopuntari osoittaa, että nuorten toive mieluisimmasta asuinpaikasta noudattelee pääsääntöisesti nykyisen asuinpaikan luonnetta (39,6 %) eikä esimerkiksi pääkaupunkiseutu ole nuorten muuttotoiveissa yleinen. Nuoria miellyttää asuminen nykyisen kokoisella tai hieman suuremmalla paikkakunnalla, mutta ei pääkaupunkiseudulla, jota esimerkiksi Nuorisopuntarin mukaan toivottuna asuinpaikkana pitää vain 7,3 prosenttia itäsuomalaisista nuorista (Penttinen & Ronkainen 2013, 31–33) – ja jonne muuttotilastojen mukaan suuri osa suomalaisista nuorista aikuisista lopulta päätyy muuttamaan.

H: *Tuntuukos sitten, että ois kiva assuu just vaikka täällä Suometsässä (kotipaikka Kainuussa) tai? Ett sie ihan viihtyisit silleen, jos töitä löytyy niin?*

N: *Niin joo kyllä viihtyisin.*

H: *Ett ei oo hirveetä poltetta jonnekin Helsinkiin?*

N: *Ei oo ei.*

Kotipaikalle jäämisen tausta ja idea kiteytyvät hyvin kahden haastatteluihimme osallistuneen pojan elämämaailman kuvauksissa. Molemmat suunnittelevat lähtevänsä opiskelemaan ja palaavansa opiskelujen jälkeen. Poikia yhdistävät vahvat juuret: molemmat asuvat vanhempiensa kotipaikalla. Toisen pojan koti on isän suvun maatila, ja toisen pojan koti on äidin kotipaikka, jossa isä harjoittaa metsätaloutta. Kotipaikat ovat hyvin syrjäisiä kolkkia vailla palveluja, ja toinen pojista sanoikin meille asuvansa ”kirjaimellisesti metän keskellä”. Välimatkat ovat pitkiä, kaverit asuvat kaukana. Toinen pojista kertoi parhaan kaverinsa asuvan 37 kilometrin päässä. Pojilla on useita sisaruksia, joista osa on muuttanut muualle. Pojat ovat paljon vanhempiensa mukana maatila- tai metsätöissä ja haaveilevat tekevänsä samoja töitä myös tulevaisuudessa. Molemmat pojat ovat lähdössä opiskelemaan muualle, sillä opintoja ei ole mahdollista jatkaa kotoa käsin. Haastattelun aikaan toinen pojista ei ollut vielä suunnitellut opintoja sen tarkemmin,

mutta toisen pojan suunnitelmana on hakea maatalousoppilaitokseen. Siellä on mahdollisuus ilmaiseen asuntolaan ja kouluviikot ovat nelipäiväisiä, joten osa viikosta on mahdollista viettää kotona. Opintojen jälkeen pojan suunnitelmissa on palata kotipaikalle.

H: *No mites jos mietitään tulevaisuutta, niin tuntuuko siusta, että Peräkylässä ois kiva asuu joskus, vaikka käviskin jossain opiskelemissa vai tuota?*

N: *No kyllä mie meinasin, että jos mie nytten siirryn ysin jälkeen jonnekin opiskelee jonnekin kauemmas, niin kyllä mie nyt ainakin viikonloput ja tälleen just meinaan olla kotona tai silleen, että pääsee sielläkin olemaan... ja niinku en mie nyt nää sitä ihan mahottomana ajatuksena, että jos joskus opiskeluitten ja kaikkien jälkeen niinku tekee vaan mieli takas tänne, ett en mie nää sitä mahottomaks, ettenkö mie vois joskus asuukin Peräkylässä johonkin aikaa, se tietysti riippuu ihan, että miten on lähteny menemään opiskelut ja kaikki tämmöset.*

Tutkimukseemme osallistuneita nuoria voi pitää yllättävän kotiseutu-uskollisina, vaikka esimerkiksi Itä-Suomen nuorisopuntarissa onkin havaittu, että nuoret ovat kiinnittyneet kotipaikkakunnilleen (Penttinen & Ronkainen 2013, 36). Kotipaikkakunnille kiinnittyminen ei välttämättä tarkoita tutkimuksemme kontekstissa omaa syrjäistä kotikylää tai kotipaikkaa vaan kotipaikkakuntaa laajemmin. Kotiseutu-uskollisuus on haastattelimme nuorille myös tietynlaista maakuntauskollisuutta, sillä tulevaisuus nähdään useimmiten oman maakunnan sisäpuolella. Kokonaan muualle muuttamista nuoret suunnittelevat vain harvoin.

8.3 Pakko lähteä

Syrjäkyläisten ja maaseudun nuorten elämää leimaa muuttamisen ja liikkuvuuden välttämättömyys. David Farrugia (2015) nimittää tätä välttämättömyyttä liikkuvuuden imperatiiviksi (mobility imperative). Kuten keskusteluissamme nuorten kanssa tuli esiin, heille lähteminen ja muuttaminen ovat välttämättömiä elämänvaiheita ja tulevaisuuden miettiminen on aina myös muuttamisen ja lähtemisen miettimistä. Farrugia näkee tässä pakossa

sekä rakenteellisia tekijöitä, symbolisia pakkoja että affektiivisiä tekijöitä. Rakenteellisilla tekijöillä Farrugia tarkoittaa materiaalista eriarvoisuutta: koulutus- ja työmahdollisuudet ovat kaupungeissa, jolloin syrjäkylänuoret ovat rakenteellisesti huonossa asemassa suhteessa niihin. Näiden mahdollisuuksien puuttuminen on haitta nuorten elämässä, ja työ- ja koulutusmahdollisuudet ovat yleisin syy nuorten muuttoon pois kotiseudultaan. Se ei kuitenkaan ole yksiselitteinen tai ainoa syy syrjäkylänuorten liikkuvuuteen.

Myös symboliset tekijät, mielikuvat ja diskurssit ohjaavat liikkuvuutta luoden pakkoja ja välttämättömyyksiä. Farrugian (2015) mukaan keskeisin symbolinen pakko syntyy maaseudun (rural) ja kaupungin (urban) jaottelusta: kaupunki on modernin elämän tapahtumapaikka. Maaseutu sen sijaan rakentuu diskursiivisesti konservatiivisuuden kautta ja tarjoaa eräänlaisen suojan modernilta ja monimutkaiselta. Ruraali, maaseutumainen assosioituu luontoon, urbaani puolestaan kulttuuriin. Nuorison kuluttamiseen ja vapaa-aikaan liittyvä kulttuuri on läpeensä urbaania, ja nuorison kulttuuriset symbolit ja ”cooliuden” ja mukana pysymisen hierarkiat ovat kaupunkimaisia. Tässä jaottelussa maaseudun tai syrjäkylänuoret ovat kulttuurisesti ulkona. Kulttuuriset ja symboliset hierarkiat ja erottelut tekevät kaupungista paikan, johon nuoruus ja nuorten toiveet ja kuviteltu tulevaisuus sijoittuvat.

Syrjäkylänuorten asuin ympäristön tarjoama tekeminen määrittyy yleisissä diskursseissa ei-tekemiseksi, sillä nuorison kulttuurisesti kiinteä yhteys kaupunkiin tekee maaseutumaisesta elämäntavasta ja luontoon ja perheeseen kiinnittyvästä tekemisestä nuoruuden kannalta ”ei-mitään”. Kulttuurisesti nuoruus syrjäkylässä on ei-mitään ja assosioituu todellisen ”nuoruuden” poissaoloon ja mahdollisuuksien puutteeseen. Jos nuori haluaa osallistua ”nuoruuteen” ja olla osa nuorisoa ja nuorisokulttuuria, hänen täytyy kyetä vastaamaan liikkuvuuden vaatimukseen. Liikkuvuuden vaatimukseen vastaaminen voi olla joko ei-materiaalista, virtuaalista ja digitaalista osallisuutta tai useimmiten myös konkreettista liikkuvuutta ja muuttamista. (Farrugia 2015.)

Muuttamisen paktoon liittyy Farrugian (2015) mukaan myös affektiivisiä tekijöitä, joita hän nimittää ei-representoiduiksi (non-representational). Kyse ei ole vain kotiin ja kotiseutuun kiinnittymisen tunteesta vaan kokonaisvaltaisesta kuulumisesta. Nuorten paikallisuuden kokemukseen liittyy tunne

maisemaan kuulumisesta ja ruumiillisesta sijoittumisesta, olemisen helpoudesta ja mukavuudesta (comfort and belonging). Ruumiillinen mielihyvä ja maisemaan kuulumisen tunne ovat yhteydessä ruumiillisiin käytäntöihin, kuten maatilan töihin tai vapaa-aikaan liittyviin tekemisiin ja olemissiin eli lenkkeilyyn tai puissa kiipeilyyn. Tutkimuksemme nuoret kuvasivat tätä kertomalla olevansa vapaita omassa ympäristössään. Tilan tunne synnyttää olemisen vapautta, viihtyisyyttä ja helppoutta. Tilassa olemisen vapaus tulee Farrugian mukaan esiin erityisesti suhteessa urbaaniin tilaan, jossa nuoret eivät koe samaa vapautta, koska se on järjestyneempi ja vaatii olemiselta toisenlaista järjestystä. Näitä tiloja nuoret kuvaavat niin, etteivät he ole niissä ”paikallaan” tai kotonaan. Nuoret tuntevat olonsa epämukavaksi ja ”pois paikoiltaan” olevaksi kaupunkimaisessa ympäristössä. Kaupunki on liian iso, jotta siellä voisi tuntea olonsa mukavaksi, eikä siellä pysty muokkaamaan hyvää tilallista järjestystä, hallitsemaan tilaa.

N: Kyllä mie oon miettiny, että kun nuoruuteni asunu tämmösessä rauhallisessa paikassa, niin joko Lappiin tai Suometsään (kotipaikka Kainuussa) muutan, että en minä, mulla ei pää kestä itellä assuu tuolla etelässä...sen minä oon huomannu, ett niinku kesäreissuillahi viikko oltiin Helsingissä, niin kun tulin Suometsään, niin lähin pariksi päiväksi mehtään sitten retkelle istumaan tuonne eräkämpille ja kiertelemään maastoo, kun oli pakko päästä rauhottumaan...se on tietysti...jotkut tykkevvää, jotkut ei, ett se on ihan henkilökohtaista, miten haluaa sen nähä.

H: Mites liikut sie paljon siinä sitten tota metsässä tai luonnossa tai onks siulla koiria tai?

N: On, on meillä koiria ja sitten kyllä mie paljonkin metästän.

H: Ihan vaan kävelet vai teetsie siellä erityistä?

N: Kävelen ja mietin ja tykkään kiipeillä paljon puissa, niin joskus vaan kiipeen vaan puuhun ja istun siellä ja ajattelen.

Muuttaminen vaatii nuorilta kykyä sopeutua erilaisiin tiloihin ja paikkoihin. Sopeutuminen edellyttää kulttuurista pääomaa, resursseja ja kyvykkyyttä (Käyhkö 2016). Farrugian (2015) mukaan sopeutumisessa on kyse

kyvyistä ja taidoista tulla osaksi urbaania tilaa ja rytmiä sekä kykyä liikkuvuuteen ja lähtemiseen. Muuttaminen tarkoittaa selviytymistä ja sopeutumista elämään ilman perheen ja yhteisön verkostoja. Affektiivisuus siis muodostaa esteen liikkuvuudelle ja muokkaa käsitystä siitä, miten rakenteellisiin puutteisiin halutaan tai kyetään vastaamaan. Syrjäkylänuorille lähteminen, muuttaminen ja liikkuvuus (mobility) määrittyvät pakoiksi, mutta yksiselitteinen koulutuksen ja työmahdollisuuksien puuttuminen ei riitä kuvaamaan ilmiötä. Muuttaminen, liikkuvuus ja palaaminen eivät ole vain rationaalisia valintoja.

Vaikka lähteminen ja muuttaminen tuntuvat olevan syrjäkylänuorille elämän välttämättömyys, kuva tästä välttämättömyydestä ei ole selvärajainen. Suurin osa tutkimuksemme nuorista suunnittelee opiskelujen perässä muuttamista, mutta suurin osa myös kuvaa juurtumista ja haluaa elää edelleen samoilla seuduilla. Monet haastattelemamme nuoret kuvasivat olevansa ”pienien paikkojen” ihmisiä ja haluaan olla lähellä omia sosiaalisia verkostojaan, perheitään ja sukujaan. Haastatteluaineistomme kertoo halusta pysytellä totutuissa kuvioissa.

H: *Jyväskylän yliopistoon lähtemistä sitte, kun sulla on siellä jo tuttuja, onko käyny mielessä?*

N: *No ei oikeestaan, itse asiassa, Joensuuta mie oon miettiny, se ois tarpeeks lähellä, mie en halluu kovin kauas muuttaa, mie en oo hirveen yksinäinen ihminen varsinkaan, jos ei oo tuttuja paljoo, ni.*

H: *Sie haluat, että on tuttavias lähellä?*

N: *Joo.*

8.4 Lopuksi: ”Se eläis jossain kivassa paikassa, jossain ei välttämättä kaupungissa mutta jossain kaupungin laitamilakin.”

Tässä luvussa on tarkasteltu, miten haastattelemamme nuoret näkevät tulevaisuutensa. Nuorilta kysyttiin muun muassa, missä he haluaisivat olla ja mitä tehdä 25-vuotiaina. Nuorten puheessa korostuvat perinteiset haaveet

perheestä, työstä ja asumisesta. He ovat tottuneet asumaan läheisessä yhteydessä luontoon ja eläimiin, joten nämä esiintyvät myös heidän tulevaisuudenunelmissaan. Nuoret kokevat suhteet perheeseen ja kotipaikkaan tärkeiksi, mutta ovat epäileviä paluumuuton suhteen ennen kaikkea siksi, että kotipaikan lähellä on niukasti töitä tarjolla.

Muuttamisen osalta nuorilla ei ole palavaa hinkua kaupunkeihin, vaikka tilastot osoittavat, että suurin osa heistä lopulta päätyy asumaan niihin (ks. Hyyryläinen & Katajamäki 2002). Tulevaa ja lähes välttämätöntä muuttamista ideoidaan ennen kaikkea opiskelumielessä, ei tulevista työpaikoista haaveillen. Tämä konkretisoituu erityisesti ammattikoulun valitsevilla, koska ammatillisia opintoja löytyy enää vain suuremmista kaupungeista. Osalla paikkakunnista on (vielä) lukio, joten lukioon lähtijöillä tilanne ei ole aivan samanlainen. Muuttamisessa mielenkiintoista on nuorten haaveiden sijoittuminen oman maakunnan sisälle, ei esimerkiksi suuriin kasvukeskuksiin. Vaikka suomalaiset samaistuvat tilastojen mukaan heikoimmin omaan maakuntaansa (KAKS 2016), nuoret tekevät tiedostamattaan valintoja, jotka sijoittuvat oman maakunnan sisään.

Kun tarkastellaan syrjäkylien nuorten muuttoaikeita, on syytä muistaa, että nuoret eivät tee valintojaan ”vapaina yksilöinä” niin kuin koulutuspolitiikassa usein oletetaan (Käyhkö 2016). Nuorten muuttamiseen liittyy lähtemisen pakko, joka perustuu rakenteellisiin, symbolisiin ja affektiivisiin syihin (Farrugia 2015). Nuorille lähtemisen pakko syntyy siitä, ettei koulutusta ole tarjolla lähellä ja myös työpaikkoja on tarjolla niukasti. Tästä huolimatta monet nuoret myös haluaisivat asua kotiseudullaan, jos se vain olisi mahdollista.

9 Lopuksi: ”Tyhjän tien paratiisit”

Viimeisimmässä (8.12.2011) lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa luvataan muun muassa seuraavaa:

- Kunnan tarjoamat nuorisopalvelut (esimerkiksi nuorisotilat, työpajat ja nuorten tieto- ja neuvontapalvelut) ovat tasa-arvoisia ja myös erilaisten vähemmistöjen on mahdollista osallistua toimintaan. Palveluihin on mahdollista päästä julkisilla liikennevälineillä.
- Jokaisella nuorella on asuinpaikasta riippumatta mahdollisuus omaan harrastukseen.
- Kunnan sisällä tukia on jaettava tasaisesti – sukupuolen mukaan joko tyttöjä tai poikia enemmän kiinnostavien harrastusten julkisia tukia jaettaessa on pidettävä huolta siitä, että tuki kohdentuu tasapuolisesti.
- Alueellisen tasa-arvon on toteuduttava oppilas- ja opiskelijahuollossa. Myös nuorilla, jotka asuvat syrjäseuduilla, on oikeus laadukkaaseen terveydenhuoltoon.

Tässä pääluvussa on aika vastata tutkimukselle asetettuihin tehtäviin ja pohtia näiden vastausten perusteella johdettujen nuorisopoliittisten implikaatioiden tarvetta. Pohdintaa on syytä tehdä myös suhteessa edellä listattuihin lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman periaatteisiin, samoin

kuin nuorten koulunkäyntiä koskeviin lakeihin ja asetuksiin. Ulottuvatko suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan yhdenvertaisuusideologiaan perustuvat tarjoumat maamme syrjäisiin kolkkiin ja niissä asuvien nuorten tavoitettaviin?

Koulu on eittämättä suomalaisessa yhteiskunnassa keskeisin nuoruutta raamittava instituutio: palvelu ja pakko. Koulutuksessa onnistuminen on koulutukseen uskovassa yhteiskunnassa (Keep & Mayhew 1996) tärkeä hyvän elämän mittari ja ennustaja. Syrjäkylistä käsin koulunkäynti, koulutusvalinnat ja koulutuksiin hakeutuminen edellyttävät kuitenkin monenlaisten käytännöllisten ongelmien ratkomista perheen ja lähiverkoston tuella. Kouluihin on pitkä matka, ja koulunkäyntiin ja koulumatkoihin kuuluu iso osa syrjäkylänuorten arkisesta ajasta. Heidän kotikulmiltaan puuttuvat koulutusmahdollisuudet, ja sekä yläkoulut että toisen asteen oppilaitokset sijaitsevat aina heistä kaukana. Ammatilliseen koulutukseen lähtijät joutuvat lähes aina muuttamaan pois kotoaan koulupaikkakunnilleen. Koulutusyhteiskunnan diskursiivisten vaatimusten keskellä syrjäkylissä jäädään usein paitsioon – joko valitsemaan olemattomasta tarjonnasta, tyytymään ainoaan kyytijärjestelymielessä realistiseen vaihtoehtoon tai taipumaan lähtemisen imperatiivin edessä (Farrugia 2015; Käyhkö 2016).

Sama niukkuuden tarjonta leimaa syrjäkylänuorten harrastamista ja muuta vapaa-ajantoimintaa, erityisesti kun kyse on toiminnasta, joka on tarkoitettu kokonaisille nuorisoryhmille. Nuorisotiloihin on matkaa, julkisen liikenteen tarjonta rajoittuu koulukyyteihin, ja kavereista suurin osa asuu useiden kymmenien kilometrien päässä, joten ohjatut harrastukset, spontaanit vapaa-aikatapaamiset, kouluajan ulkopuolinen vertaisten kanssa hengailu ja muu vapaamuotoinen yhdessäoleskelu ovat heille harvinaisia. Päämäärätön kauppakeskuksissa ja ostareilla kuljeskelu sekä shoppailukiertely erilaisissa putiikeissa ovat syrjäseutunuorille vieraita ajanviettopaikoja (vrt. esim. Kivijärvi 2014). Osittain tätä välimatkojen pituuden ja kulkuyhteyksien puuttumisen tuottamaa ja syrjäkylänuorten vapaa-aikaa leimaavaa sosiaalista eristäytyneisyyttä paikkaa informaatioteknologia ja älypuhelimet sovelluksineen. Digitaalinen hengailu ei ole millään muotoa syrjäseutunuorten erityinen vertaissuhteiden ylläpitotapa (vrt. esim. Kangas & Kuure 2003), mutta heille sen merkitys on keskeinen: kun kavereita tapaa

vapaa-ajallaan vain harvoin, informaatioteknologiasta muodostuu hyvin tärkeä kommunikoinnin mahdollistaja. Digitaalinen hengailu tuo näille nuorille omanlaisensa yhdessä viettämisen tilan, virtuaalisen paikan, jossa kavereita tavataan.

Arkiset elinolosuhteet sitovat syrjäkyllissä asuvia nuoria kotiin ja sen lähiympäristöön. Heille koti ei ole vain paikka, jossa käydään lepäämässä ja ”lataamassa akkuja”. Syrjäkyläkodeissa vietetään paljon aikaa yhdessä muiden perheenjäsenten kanssa, ja niiden ympäristössä puuhailtaan monenlaisia tilaa tarvitsevia asioita. Palveluverkko harrastustarjontoineen on syrjäkyllien nuorten ympärillä tyhjä ja jättää tilaa omaehtoiselle toiminnalle ja kenties myös haastaa siihen. Kotiympäristönsä kiintyneille nuorille luonto ja kodin ympäristö eivät kuitenkaan ole ”tyhjää tilaa” vaan tarjoavat maiseman ja resursseja mielekkäälle ja tyytyväisenä pitävälle tekemiselle.

Kotikeskeisyys merkitsee syrjäkyllien nuorten elämässä myös sitä, että vanhemmat (monilla myös isovanhemmat) ovat vahvasti läsnä heidän arjessaan ja sen käytännön järjestelyissä. Vanhempia tarvitaan kuljettajiksi silloin, kun nuoren on päästävä paikasta toiseen koulukyyditysten raameihin mahtumattomaan aikaan. Heitä tarvitaan kumppaneiksi vaateostoksille, jotka on tehtävä harkiten ja kaukana. Vanhemmat ovat mukana luontoretkillä, teatteriharrastuksessa, yhteisissä metsästysporukoissa ja kalastusmatkoilla. Tässä tiiviissä yhteydessä nuorten oma liikkumavara jää vähäiseksi, ja se jättää vain vähän tilaa sukupolvien välisille salaisuuksille: harrastuskavereina ja kuljettajina toimivat vanhemmat tietävät nuortensa tulemiset, menemiset ja tekemiset, mikä joissakin tapauksissa saattaa johtaa jopa liian vahvana pidettyyn keskinäisriippuvuuteen (Kiilakoski 2016, 30). Tutkimuksemme osallistuneet nuoret eivät kuitenkaan kertoneet perhesuhteisiinsa liittyvistä mahdollisista konflikteista.

Nuorille syrjäinen asuinpaikka määrittyy samanaikaisesti sekä rikkaana ja omaksi koettuna mielenmaisemana että symbolisen tyhjyyden näyttämönä (vrt. Farrugia 2015). Tietoisuus siitä, että koulutus- ja palkkatyöyhteiskunnan normittama elämänpolku ennemmin tai myöhemmin johdattaa syrjäkylänuoret pois kotikonnuilta, tuo heidän kotiseutukuvauksiinsa negatiivisia sävyjä. Pienuus, tuttuus ja turvallisuus sen sijaan ovat positiivisia, rakastavia määreitä, joita kiinnitetään omaan kylään, sen toimintaan ja

kyläyhteisöön. Nuorten puheissa ja tulkinnoissa kuuluu ”paikkatapaisuus” eli tieto siitä, miten kulloinkin on toimittava tai puhuttava, jotta toimii omasta kotipaikastaan käsin ”oikein” (Ollila 2009).

Nuorten tulkinnoissa on näkyvissä tietty maaseudulle sopeutunut elämäntapa, jossa on totuttu pitkiin välimatkoihin ja puuttuviin palveluihin. Niitä on opittu paikkaamaan vahvalla pärjäämisen eetoksella, perheen, suvun ja muiden lähiresurssien panostuksella. (Ks. esim. Hämeenaho 2014.) Tämä eetos näyttää vallitsevan edelleen vahvana ja konkreettisiksi käytännöiksi muuttavana elämän elettäväksi tekemisen sapluunana tutkimuksemme nuorten arkisissa todellisuuksissa.

Lähteet

- Aaltonen, S., Kivijärvi, A., Peltola, M. & Tolonen, T. (2011). Ystävydet. -Määttä, M. & Tolonen, T. (toim.), Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. 29–56.
- Alasuutari, P. (2011). Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. (2013). Kasvatussosiologia. Helsinki: Wsoy.
- Armila, P. (2016a). Hylkysyrjäläisnuorten arjen rytmit ja piirit. -Armila, P., Halonen, T. & Käyhkö, M. (toim.), Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 178. 60–73.
- Armila, P., Halonen, T. & Käyhkö, M. (toim.) (2016a). Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 178.
- Armila, P., Käyhkö, M. & Pöysä, V. (2016b). Syrjäkylien pojat: Kaveruutta ja kilometrejä. Artikkelin käsikirjoitus.
- Autio, M. & Paju, P. (toim.) (2005). Kuluttava nuoruus. Nuorten elinot vuosikirja V. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 32 & Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 62. Stakes. Helsinki: Yliopistopaino.
- Baizerman, M. & Magnuson, D. (2001). Do we still need as a social stage? Saatavissa: <http://www.alli.fi/nyri/young/3-96/artikkelBaizerman3-96.htm>
- Barker, J., Ademolu, E. & Bowlby, S. (2014). Moulding Mobility? Young People, Public Transport Initiatives and Mobility Patterns. Esitelmä konferenssissa Children, Young People and Families in Changing Urban Spaces. University of Northampton, 4.9.2014.
- Eriksson, S. (2015). Julkisen sektorin palvelut ja viranomaispalvelut. -Eriksson, S. (toim.), ”On hyvä, että täällä edes jotain on”. Nuorten näkemykset Itä-Suomen palveluista.

- Itä-Suomen nuorisopuntari 2015. Mikkeli: Juvenia - Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Mikkelin ammattikorkeakoulu. 8–19.
- Farrugia, D. (2015). The Mobility Imperative for Rural Youth: The Structural, Symbolic and Non-representational Dimensions of Rural Youth Mobilities. -*Journal of Youth Studies*. Routledge. 1–16.
- Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (1997). Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino.
- Hangasmaa, L. (2007). Maaseudun romantisointi ja nostalgian retoriikka. -Knuuttila, M., Lappi, T.-R., Ruotsala, H. & Salminen, E. (toim.), *Hei muistatkos...? Pirjo Korkiakankaalle omistettu 60-vuotisjuhlakirja 10.7.2007*. Jyväskylä: Ethnos ry. 59–86.
- Hannerz, U. (1996). *Transnational Connections. Culture, People, Places*. London: Routledge.
- Halonen, T. (2016). Maan korvesta kulkevi lapsosen tie: ammattilaisinterventioita. -Armila, P., Halonen, T. & Käyhkö, M. (toim.), *Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 178. 111–124.
- Harinen, P. (2012). Mennään bussilla. Pitkä koulumatka nuorten vapaa-ajan puitteistajana. -Pekkarinen, E., Vehkalahti, K. & Myllyniemi, S. (toim.), *Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2012*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta. 170–179.
- Harinen, P. (2013). Matto- ja maitolaitureilla. Hylkysyrjän nuoret ja vapaa-ajan ongelma. -Ronkainen, J. & Punamäki, M. (toim.), *Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa*. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. A: Tutkimuksia ja raportteja 78. Juvenia & Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 131–150.
- Harinen, P. (2014). Takuuksien takana. -Gretshel, A., Paakkunainen, K., Souto, A.-M. & Suurpää, L. (toim.), *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 150. 154–157.
- Harinen, P. & Halme, J. (2012). Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa. Helsinki: Suomen UNICEF Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkajulkaisu 56.
- Harinen, P., Honkasalo, V., Souto A.-M. & Suurpää, L. (toim.) (2009). *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Hartikainen, E. (2016). Keskustelun keskellä syrjä: Syrjäseutukeskustelu Suomessa vuodesta 1945. -Armila, P., Halonen, T. & Käyhkö, M. (toim.), *Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 178. 23–40.
- Herranen, J. & Harinen, P. (2008). Kohti hyvää aikuisuutta. ”Omilleen asettumisen” kulttuurinen kuva. *Aikuiskasvatus* 28 (1). 4–14.

- Helminen, V., Nurmio, K., Rehunen, A., Ristimäki, M., Oinonen, K., Tiitu, M., Kotavaara, O., Antikainen, H. & Rusanen, J. (2014). Kaupunki-maaseutu-alueuokitus. Paikkatietoihin perustuvan alueuokituksen muodostamisperiaatteet. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 25. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/135861> (viitattu 25.4.2016)
- Hoikkala, T. & Paju, P. (2013). Apina pulpetissa: ysiluokan yhteisöllisyys. Helsinki: Gaudeamus.
- Holloway, L. & Hubbard, P. (2001). People and Place: The Extraordinary Geographies of Everyday Life. New York: Prentice Hall.
- Honkasalo, M.-L. (2008). Reikä sydämessä. Sairaus pohjoiskarjalaisessa maisemassa. Tampere: Vastapaino.
- Hyyryläinen, T. & Katajamäki, H. (2002). Muutoksen maaseutu. Artikkelikokoelma. Mikkeli: Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. http://www.ruralstudies.fi/wp-content/uploads/2011/04/muutoksen_maaseutu.pdf#page=11
- Hämeenaho, P. (2014). Hyvinvoinnin verkostot maaseudulla asuvien äitien arjessa. Etnologinen tutkimus palvelujen käytöstä ja hyvän arjen rakentumisesta. Jyväskylä: Terveystieteiden tutkimuskeskus, tutkimus 129.
- Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (2001). Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia.
- Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. (2004). Johdanto: Neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. -Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. (toim.), Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, A. (2000). Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.
- Kaivola, T. & Rikkinen, H. (2003). Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat. Helsinki: Tietolipas 199. SKS.
- KAKS 2016: <http://kaks.fi/uutiset/suomalaiset-samaistuvat-suomeen/> (viitattu 26.4.2016)
- Kangas, S. & Kuure, T. (2003). Teknologisoituvuus. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisosaian neuvottelukunta/Stakes.
- Keep, E. & Mayhew, K. (1996). Towards a learning society. Definition and Measurement. Policy studies. London: Routledge.
- Kiilakoski, T. (2016). I am fire but my environment is the lighter. Study on localities, mobilities and youth engagements in the Barents Region. Helsinki: The Finnish Youth Research Society Publications 179.
- Kivijärvi, A. (2014). Piilossa kasvattajilta. Nuoret ja hengailutilojen viehätys. -Harinen, P., Käyhkö, M. & Rannikko, A. (toim.), Mutta mikä on tutkimuksen teoreettinen kysymys. Joensuu: University Press of Eastern Finland. 120–136.
- Korkiamäki, R. (2013). Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press ja Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 137.

- Koulukuljetusopas (2011). <http://docplayer.fi/7755623-Koulukuljetus-opas-2011.html> (viitattu 9.5.2016)
- Kuronen, I. (2010). Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 26.
- Kuusisto-Arponen, A.-K. & Tani, S. (2009). Kuinka tutkia lasten ja nuorten arjen maantiedettä? *Terra* 121: 1/2009.
- Käyhkö, M. (2006). Siivoojaksi oppimassa: Etnografinen tutkimus työläistyöistä puhdistuspalvelualan koulutuksessa. Joensuu: Joensuu University Press.
- Käyhkö, M. (2016). Kotoa pois pakotetut? Syrjäseutujen nuorten toiselle asteelle siirtyminen ja koulutuksen alueellinen eriarvoisuus. -Armila, P., Halonen, T. & Käyhkö, M. (toim.), Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 178. 74–96.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015. <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf> (Viitattu 9.5.2016)
- Lampela, M., Moilanen, E., Armila, P. & Halonen, T. (2016). Oppilaanohjaajadilemmoja: "...on seurattava tähtää. -Armila, P., Halonen, T. & Käyhkö, M. (toim.), Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 178. 99–110.
- Lavapuro, J., Ojanen, T., Rautiainen, P. & Valtonen, V. (2016). Sivistykselliset ja sosiaaliset perusoikeudet syrjäkunnissa. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 97. http://kaks.fi/wp-content/uploads/2016/04/Sivistykselliset_ja_sosiaaliset_perusoikeudet_syrj%C3%A4kunnissa.pdf (viitattu 26.4.2016)
- Lehtola, I. (2001). Palvelujen muutos ja syrjäkyläläisten arki. Joensuu: Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 50.
- Lehtola, I. (2008). Matka maalta markettiin. Liikkuminen ja palvelujen muutos itäsuomalaisella maaseudulla. *Tiehallinnon selvityksiä* 25/2008. Kuopio: Tiehallinto.
- Lehtola, I. & Tedre, S. (2014). Kulkeminen maaseutututkimuksessa. *Janus* 22 (3) 2014. 279–287.
- Leinonen, M. (toim.) (2010). Puheenvuoroja nuorten hyvinvoinnista Itä-Suomessa. Kuopio, Mikkeli: Itä-Suomen yliopisto/Mikkelin ammattikorkeakoulu-Juvenia osaamiskeskittymä.
- Lyytimäki, J. & Rinne, J. (2013). Valon varjopuolet. Valosaaste ympäristöongelmana. Helsinki: Gaudeamus.
- Maaseudun syke nuoren mieleen: nuorisoteemaryhmän ohjelma. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2000. Helsinki.
- Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the World System: The Emergence of Multi-Sited Ethnography. *Annual Review of Anthropology*. Vol. 24, 1995. 95–117.

- Merimaa, M. (2015). Kaverit keskiössä. Raportti nuorten havainnointi ja haastattelut (NuHa) -hankkeesta. Helsinki: Nuorisosiainkeskus. Helsingin kaupunki. Julkaisuja 1/2015.
- Myllyniemi, S. (2009). Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, S. & Berg, P. (2013). Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myrskylä, P. (2012). Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA Analyysi No 19. Helsinki: EVA.
- Mäkinen, S. (2015). Näköaloja toimijuuteen nuoruuden siirtymissä ja suunnanotoissa. -Kauppila, P., Silvonen, J. & Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.), Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology. 103–128.
- Määttä, M. & Tolonen, T. (toim.) (2011). Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Nieminen-Sundell, R. (2011). Maisema on, työ puuttuu. Helsinki: Sitra.
- Ollila, A. (2008). Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Rovaniemi: Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 76.
- Ollila, A. K. (2009). ”Ihan väärien” mielikuvien leimat ja leimasimen väistökeinot. Terra 121: 1/2009.
- Paju, P. (2004). Samaan aikaan toisaalla. Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot vuosikirja IV. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Penttinen, P. & Ronkainen, J. (toim.) (2013). Itä-Suomen nuorisopuntari. Katsaus nuorten hyvinvointiin Itä-Suomen maakunnissa 2010–2012. Mikkelin ammattikorkeakoulu. A Tutkimuksia ja raportteja 81. Mikkelin.
- Peruspalvelujen tila 2011. Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen peruspalvelujen arviointi. Itä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja 13/2012. https://www.avi.fi/documents/10191/56501/Julkaistu_2012_13.pdf/0ea06675-be8f-4098-9794-e3d9e3c62c42
- Peruspalvelujen tila 2013. Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2013. Oulu: Pohjois-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja. 2014. <https://www.avi.fi/documents/10191/1056378/Aluehallintovirastojen+keskeiset+arviot+peruspalvelujen+tilasta+2013/8f3ce5bb-147f-4f30-b8b1-44c353d53385> (Viitattu 9.5.2016)
- Peräkylä, A. (1999). Vuorovaikutustutkimuksen kaksi traditiota. Sosiologia 36(1). 41–48.
- Ponnikas, J., Korhonen, S., Kuhmonen, H.-M., Leinamo, K., Lundström, N., Rehunen, A. & Siirilä, H. (2011). Maaseutukatsaus 2011. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 3/2011.
- Ponnikas, J., Voutilainen, O., Korhonen, S. & Kuhmonen, H.-M. (2014). Maaseutukatsaus 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2/2014.

- Pöysä, V. (2013). Aktiivisten havainnoinnista ulkopuolisten kuuntelemiseen? Nuorisotyön tutkimuksen sisällöt, menetelmät ja katvealueet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 59. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/aktiivisten_havainnoinnista_ulkopuolisten_kuuntelemiseen.pdf (viitattu 7.5.2016)
- Rantamäki-Lahtinen, L., Vesala, H., Vesala, K., Karttunen, J. & Tuure V.-M. (2008). Muuttuva maaseutuyrittäjyys – Monialaisten tilojen, perusmaatilojen ja maaseudun muiden yritysten yrittäjyys ja resurssienhallinta 2000–2006. Helsinki: MTT:n selvityksiä 169. <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts169.pdf>
- Relph, E (1976). Place and Placelessness. London: Pion Limited.
- Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, A., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Merikukka, M., Hautakoski, A., Pekkarinen, E. & Gissler, M. (2016). Suomi nuorten kasvuypäristönä – 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Raportti 9/2016. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos ja Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Sinulla on oikeus – vaadi sen toteuttamista! Eli mihin valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015 velvoittaa. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/SinullaOnOikeus21.3._web.pdf (viitattu 9.5.2016.)
- Studentum: <http://www.studentum.fi/search/ammattilliset-oppilaitokset-joensuu/a40-d85886>. (Viitattu 9.4.2016)
- Suomen kuntaliitto. (<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/opetus/perusopetus/koulukuljetus/Sivut/default.aspx>) (Viitattu 9.5.2016)
- Tani, S. (2011). Oikeus oleskella? Hengailua kauppakeskuksen näkyvillä ja näkymättömillä rajoilla. *Alue ja ympäristö* 40 (2). 3–16.
- Tedre, S. & Pöysä, V. (2015). Opetus lähtee, koulu jää. *Maalaiskoulut paikallisyhteisöissään. Yhteiskuntapolitiikka* 80 (5). 490–498.
- Tolonen, T. (2008). Menestys, pärjääminen ja syrjäytyminen. Nuorten elämäntyylit ja luokkaerot. -Tolonen, T. (toim.), *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 83 & Tampere: Vastapaino. 226–254.
- Toteutuvatko lasten ja nuorten osallistumisoikeudet Suomessa? Selvitys lasten ja nuorten osallistumisoikeuksien edistämisestä. Oikeusministeriö. *Selvityksiä ja ohjeita* 6/2014. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Tuhkunen, A. (2007). Between Location and a Sense of Place – Observations Regarding Young People’s Migration Alacrity in Northern Europe. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis; 1207, Tampereen yliopisto.
- Uusitalo, E. (2012). Beyond the Village and Across Borders. Experiences of Mobility in Rural Northern Finland. *Ethnologia Scandinavica*, 42. 101–120.
- Valtiovarainministeriö 2/2013: Kunnan tehtävien kartoitus http://vm.fi/documents/10623/357692/7+Kuntien_tehtaevien_kartoitus_finaali_NETTI.pdf/d3e1adc6-9350-46d9-8ebf-21f17699ea56 (Viitattu 9.5.2016)

- Virtanen, T. (2005). Maistuuko kulttuuri? Nuoret aikuiset kulttuurin kuluttajina. -Autio, M. & Paju, P. (toim.), Kuluttava nuoruus. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta ja Stakes. 66–79.
- Väyrynen, R. (2012). Katsaus itäsuomalaisten nuorten ja aikuisten hyvinvointiin. Joensuu: Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. <http://www.isonet.fi/documents/10510/31325/Hyvinvointiraportti.pdf/6dc0bd5f-8591-428d-ab1a-f35100c44efb>

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko

TAUSTATIEDOT

- nimi, ikä, asuinpaikka, miten luonnehtisit kotipaikkaasi ja miten lähintä keskusta

PERHE

- Ketä perheeseesi kuuluu?
- Missä vanhempasi ovat töissä?
- Ovatko vanhempasi käyneet lukion tai ammattikoulun?
Ovatko he olleet korkeakoulussa?
- Miten vietät isän kanssa aikaa?
- Miten vietät äitin kanssa aikaa?
- Millaiset suhteet sinulla on sisaruksiin?

HARRASTUKSET & VAPAA-AIKA

- Mitä harrastat, missä? Kenen kanssa?
- Mitä haluaisit harrastaa, jos se olisi mahdollista?
- Mitä muuta teet vapaa-ajalla?
- Kuulutko johonkin harrastusporukkaan (yhdistykseen, miittiin, ryhmään?) (Osallisuus, kuuluminen, vertaistoiminta? Identifioitumisen ja kuulumisen tilat?)

KOULUTUSMAHDOLLISUUDET

- Missä käyt koulua?
- Miten pitkä koulumatka sinulla on? Kauan sinulla menee koulumatkaan aikaa? Kerro matkasi kouluun?
Vaikuttaako tähän eri vuodenaajat?

- Miten viihdyt koulussa?
- Onko sinulla kavereita koulussa?
- Tet-paikat?

(Yläkoululaisille:)

- Tiedätkö, mitä teet peruskoulun jälkeen? Miksi?
- Aiotko asua kotona vai muuttaa? Miksi?
- Miten kaverisi ovat valinneet?
- Kenen kanssa olet keskustellut eniten valinnasta?
- Miten pitkä matka on lähimpään ammattikouluun tai lukioon?
Vaikuttaako tämä päätökseesi?

LIKKUMINEN & LÄHIYMPÄRISTÖ

- Miten liikut lähialueilla? Entä kauemmaksi? Itsenäisen liikkumisen mahdollisuus?
- Onko sinulla mopoa tai skootteria? Aiotko hankkia sellaisen?
- Miten usein käyt kaupungissa? Haluaisitko käydä useammin?
- Muuttuuko liikkumisesi talviaikaan? Miten? Onko vuodenaajoilla vaikutusta?
- Mitä sinulle tärkeitä asioita on lähellä? (perhe, suku, ystävät, luonto yms.)
- Mikä merkitys kotipaikalla on sinulle? (rajan läheisyys myös osalle?)
- Naapurit? Miten lähellä, mikä merkitys heillä?
- Oletteko aina asuneet täällä? Onko sinun suku tältä seudulta?
- Mitä haluaisit muuttaa kotipaikassasi?
- Ketkä täältä lähtee pois? Millaiset nuoret jää tänne asumaan? Pojat & tytöt tasaisesti? Entä miten omat sisarukset tekevät/ovat tehneet?
- Eroaako täällä asuvat nuoret kaupunkilaisnuorista jotenkin?

SOSIAALISET SUHTEET

- Missä näet kavereitasi? Sovitteko tapaamisista? Miten?
- Onko sinulla poikia kavereina? Entä tyttöjä?
- Miten kuljet kavereiden luokse? Miten kaverisi kulkevat?
- Miten usein näet kavereitasi arkena? Entä viikonloppuna?
Loma-aikaan?

- Ketkä ovat sinulle tärkeimmät ihmiset? (tarvittaessa voidaan tehdä haastattelun aikana sosiogrammia)
- Seurusteletko tällä hetkellä? Jos et, niin haluaisitko seurustella?
  - Missä olet tavannut henkilön?
  - Onko teillä pitkä välimatka?
- Oletko kokenut itsesi yksinäiseksi? Missä tilanteissa?

TEKNOLOGIA

- Käytätkö paljon puhelinta? Mihin ja miten?
- Käytätkö paljon internetiä? Miten?
- Toimiiko internet kotona tai koulumatkalla? Onko ollut ongelmia?
- Sähköiset palvelut?

HYVINVOINTIPALVELUT

- Järjestetäänkö kylällä tai lähistöllä jotain nuorille?
- Mitä nuorisopalveluita sinulla on käytävissä? (tiloja tekemiselle, tapahtumia, retkiä, muuta toimintaa esim. teatterikerhoja)
- Onko täällä miten kesätyöpaikkoja?
- Oletko käyttänyt nuorisopalveluita netissä? (esim. Netari, neuvontapalvelut yms.) Millaisia?
- Tukeeko kunta jotenkin kylällä järjestettävää harrastustoimintaa? Järjestävätkö kyläläiset itse harrastuspaikkoja, kuten pururatoja yms.
- Onko lähistöllä kirjastoa? Käytätkö sitä? Entä nuorisotaloa?
- Miten saat hoitoa, jos sairastut?
- Missä ovat lähimmät palvelut? Kaupat, postit, liikuntapaikat, harrastuspaikat, koulut?
- Pitäisikö maaseudulla olla enemmän apua tarjolla?
- Yhdenvertaisuus palveluihin nähden? Miten palveluita voitaisiin kehittää? Mitä palveluita kaipaisit lähelle?

UNELMAT

- Mitä toivot tulevaisuudelta?
- Minä 25v?

SINULLA ON OIKEUS

Suomen hallituksen hyväksymässä (8.12.2011) lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa luvataan muun muassa seuraavaa:

- Kunnan tarjoamat nuorisopalvelut (esimerkiksi nuorisotilat, työpajat ja nuorten tieto- ja neuvontapalvelut) ovat tasa-arvoisia ja myös erilaisten vähemmistöjen on mahdollista osallistua toimintaan.
Palveluihin on mahdollista päästä julkisilla liikennevälineillä.
- Jokaisella nuorella on **asuinpaikasta riippumatta mahdollisuus omaan harrastukseen.**
- Kunnan sisällä tukia on jaettava tasaisesti – sukupuolen mukaan joko tyttöjä tai poikia enemmän kiinnostavien harrastusten julkisia tukia jaettaessa on pidettävä huolta siitä, että **tuki kohdentuu tasapuolisesti.**
- Alueellisen tasa-arvon on toteuduttava oppilas- ja opiskelija-huollossa. Myös nuorilla, jotka asuvat **syrjäseuduilla, on oikeus laadukkaaseen terveydenhuoltoon.**

Liite 2: Tutkimuslupahakemus sivistystoimelle

Millaista on nuorten elämä syrjäkylissä?

Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Itä-Suomen yliopisto ovat syksyllä käynnistäneet tutkimushankkeen ”Unohdettu vähemmistö – syrjäkylänuoret ja kuntien hyvinvointipalvelut”, joka pyrkii kartoittamaan syrjäkylissä asuvien nuorten arkea. Tutkimushankkeen kohteena ovat syrjäkylänuorten arki ja kokemukset erilaisista palveluista, koulunkäynnistä, hyvästä elämästä ja tulevaisuudesta. Hankkeessa kerätään syksyn aikana elämäkerralliset haastatteluaineistot. Tutkimukseen on valittu mukaan nuoria viideltä eri alueelta Etelä-Savosta, Etelä-Karjalasta, Pohjois-Karjalasta ja Kainuusta. Tulokset julkaistaan ensi syksynä.

Haastatteluissa keskustellaan harrastuksista ja vapaa-ajasta, koulutusmahdollisuuksista, liikkumisesta lähiympäristössä, kavereista, internetin käytöstä ja palveluista. Haastattelut tehdään nimettöminä, eikä paikkakuntaa mainita tutkimuksessa.

Hankkeessa tutkijoina ovat FT Sari Tuuva-Hongisto Mikkelin ammattikorkeakoulusta ja YTM Ville Pöysä Itä-Suomen yliopistosta haastattelevat kylillä asuvia nuoria. Tutkimusryhmässä ovat mukana myös Juvienian (Mamk) tutkimusjohtaja Jussi Ronkainen sekä Itä-Suomen yliopiston yliopistonlehtori Päivi Harinen. Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Itä-Suomen yliopiston yhteistyönä toteuttavaa hanketta rahoittavat Kunnallisalan kehittämissäätiö sekä Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Lisätietoja:

Sari Tuuva-Hongisto

sari.tuuva-hongisto@mamk.fi

p. 040-149 5378

Ville Pöysä

ville.poyasa@uef.fi

p. 050-5926361

www.mamk.fi/unohdettu

Tutkimuslupa:

Tarvitsemme sivistystoimelta tutkimusluvan [tutkimuspaikan nimi] lukiolaisten ja yläkoululaisten haastatteluille. Tämän lisäksi tutkijat pyytävät jokaiselta haastateltavalta erikseen vanhempien kirjallisen suostumuksen. Hankkeessa kootaan arvokasta tietoa kylillä asuvista nuorista, jota on tutkittu vähän. Syrjäseutujen nuorten suhteellisen pieni lukumäärä on johtanut siihen, että he putoavat pois kuntapalveluiden kansallisista analyyseistä sekä nuorisopoliittisista ja nuorisokulttuurisista keskusteluista.

Pyydämme ystävällisesti palauttamaan tutkimusluvan allekirjoitettuna!

Päivämäärä ja aika

Luvan myöntäjän allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 3: Tutkimuslupapyyntö vanhemmille

Millaista on nuorten elämä syrjäkylissä?

Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Itä-Suomen yliopisto ovat syksyllä käynnistäneet tutkimushankkeen ”Unohtettu vähemmistö – syrjäkyliden nuoret ja kuntien hyvinvointipalvelut”, joka pyrkii kartoittamaan syrjäkylissä asuvien nuorten arkea. Tutkimushankkeen kohteena ovat syrjäkyliden nuorten arki ja kokemukset erilaisista palveluista, koulunkäynnistä, hyvästä elämästä ja tulevaisuudesta. Hankkeessa kerätään syksyn aikana elämäkerralliset haastatteluaineistot. Tutkimukseen on valittu mukaan nuoria viideltä eri alueelta Etelä-Savosta, Etelä-Karjalasta, Pohjois-Karjalasta ja Kainuusta. Tulokset julkaistaan ensi syksynä.

Haastatteluissa keskustellaan harrastuksista ja vapaa-ajasta, koulutusmahdollisuuksista, liikkumisesta lähiympäristössä, kavereista, internetin käytöstä ja palveluista. Haastattelut tehdään nimettöminä, eikä paikkakuntaa mainita tutkimuksessa.

Hankkeessa tutkijoina ovat FT Sari Tuuva-Hongisto Mikkelin ammattikorkeakoulusta ja YTM Ville Pöysä Itä-Suomen yliopistosta haastattelevat kylillä asuvia nuoria. Tutkimusryhmässä ovat mukana myös Juvienian (Mamk) tutkimusjohtaja Jussi Ronkainen sekä Itä-Suomen yliopiston yliopistonlehtori Päivi Harinen. Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Itä-Suomen yliopiston yhteistyönä toteuttavaa hanketta rahoittavat Kunnallissalan kehittämissäätiö sekä Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Lisätietoja:

Sari Tuuva-Hongisto

sari.tuuva-hongisto@mamk.fi

p. 040-149 5378

Ville Pöysä

ville.poysa@uef.fi

p. 050-5926361

www.mamk.fi/unohtettu

Tutkimuslupa:

Tarvitsemme vanhempien suostumuksen haastatteluaineistojen käyttöön. Hankkeessa kootaan arvokasta tietoa kylillä asuvista nuorista, jota on tutkittu vähän. Syrjäseutujen nuorten suhteellisen pieni lukumäärä on johtanut siihen, että he putoavat pois kuntapalveluiden kansallisista analyyseistä sekä nuorisopoliittisista ja nuorisokulttuurisista keskusteluista.

Pyydämme ystävällisesti palauttamaan tutkimusluvan allekirjoitettuna!

Tutkimukseen osallistuvan nuoren nimi

Päivämäärä ja aika

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Kunnallisan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisujen sarjassa ovat ilmestyneet

- 1 Pirjo Mäkinen
KUNTARAKENNESELVITYS (1992)
- 2 HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN TULEVAISUUS
Kolme näkökulmaa (1992)
- 3 Maria Lindbom
KUNNAT JA EUROOPPALAINEN ALUEKEHITYS (1994)
- 4 Jukka Jääskeläinen
KUNTA, KÄYTTÄJÄ, MARKKINAVOIMA
Kunnallisen monopolin ohjaus ja johtaminen (1994)
- 5 Torsti Kivistö
KEHITYKSEN MEGATRENDIT JA KUNTIEN TULEVAISUUS
Kohti ihmisläheistä kansalaisyhteiskuntaa (1995)
- 6 Kari Ilmonen–Jouni Kaipainen–Timo Tohmo
KUNTA JA MUSIIKKIJUHLAT (1995)
- 7 Juhani Laurinkari–Pauli Niemelä–Olli Pusa–Sakari Kainulainen
KUNTA VALINTATILANTEESSA
Kuka tuottaa ja rahoittaa palvelut? (1995)
- 8 Pirjo Mäkinen
KUNNALLISEN ITSEHALLINNON JÄLJILLÄ (1995)
- 9 Arvo Myllymäki–Asko Uoti
LEIKKAUKSET KUNTIEN UHKANA
Vaikeutuuko peruspalvelujen järjestäminen? (1995)
- 10 Heikki Helin–Markku Hyypiä–Markku Lankinen
ERILAISET KUNNAT
Kustannuserojen taustat (1996)
- 11 Juhani Laurinkari–Tuula Laukkanen–Antti Miettinen–Olli Pusa
VAIHTOEHDOKSI OSUUSKUNTA
– yhteisö kunnan palvelutuotannossa (1997)
- 12 Jari Hyvärinen–Paavo Okko
EMU – ALUEELLISET VAIKUTUKSET JA KUNTATALOUS (1997)
- 13 Arvo Myllymäki–Juha Salomaa–Virpi Poikkeus
MUUTTUMATON – MUUTTUVA KANSANELÄKELAITOS (1997)

- 14 Petri Böckerman
ALUEET TYÖTTÖMYYDEN KURIMUKSESSA (1998)
- 15 Heikki Helin–Seppo Laakso–Markku Lankinen–Ilkka Susiluoto
MUUTTOLIIKE JA KUNNAT (1998)
- 16 Kari Neilimo
STRATEGIAPROSESSIN KEHITTÄMINEN MAAKUNTATASOLLA
– case Pirkanmaa (1998)
- 17 Hannu Pirkola
RAKENNERAHASTOT
– ohjelmien valmistelu, täytäntöönpano ja valvonta (1998)
- 18 Marja-Liisa Nyholm–Heikki Suominen
PALVELUVERKOSSA YÖTÄPÄIVÄÄ (1999)
- 19 Jarmo J. Hukka–Tapio S. Katko
YKSITYISTÄMINEN VESIHUOLLOSSA? (1999)
- 20 Salme Näsi–Juha Keurulainen
KUNNAN KIRJANPITOUUDISTUS (1999)
- 21 Heikki Heikkilä–Risto Kunelius
JULKISUUSKOE
Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille (2000)
- 22 Marjaana Kopperi
VASTUU HYVINVOINNISTA (2000)
- 23 Lauri Hautamäki
MAASEUDUN MENESTYJÄT
Yritykset kehityksen vetureina (2000)
- 24 Paavo Okko–Asko Miettälä–Elias Oikarinen
MUUTTOLIIKE PAKOTTAA RAKENNEMUUTOKSEEN (2000)
- 25 Olavi Borg
TIEDON VAJE KUNNISSA (2000)
- 26 Max Arhippainen–Perttu Pyykkönen
KIINTEISTÖVERO KUNNALLISTALOUESSA (2000)
- 27 Petri Böckerman
TYÖPAIKKOJEN SYNTYMINEN
JA HÄVIÄMINEN MAAKUNNISSA (2001)
- 28 Aimo Rynnänen
KUNTAYHTEISÖN JOHTAMINEN (2001)

- 29 Ilkka Ruostetsaari–Jari Holttinen
LUOTTAMUSHENKILÖ JA VALTA
Edustuksellisen kunnallisdemokratian mahdollisuudet (2001)
- 30 Terho Pursiainen
KUNTAETIIKKA
Kunnallisen arvokeskustelun kritiikkiä (2001)
- 31 Timo Tohmo–Jari Ritsilä–Tuomo Nenonen–Mika Haapanen
JARRUA MUUTTOLIIKKEELLE (2001)
- 32 Arvo Myllymäki–Eija Tetri
RAHA-AUTOMAATTIYHDISTYS KANSALAISSPÄLVELUJEN
RAHOITTAJANA (2001)
- 33 Anu Pekki–Tuula Tamminen
LAPSEN EHDOKKAILLA (2002)
- 34 Lauri Hautamäki
TEOLLISTUVA MAASEUTU
– menestyvät yritykset maaseudun voimavarana (2002)
- 35 Pertti Kettunen
KUNTIEN ELOONJÄÄMISEN TAITO (2002)
- 36 MAAKUNTIEN MERKITYS JA TEHTÄVÄT (2003)
- 37 Marko Taipale–Max Arhippainen
ANSIOTULOVAHENNYS, JAETTAVAT YRITYSTULOT
JA KUNTIEN VEROPOHJA (2003)
- 38 Jukka Lassila–Tarmo Valkonen
HOIVARAHASTO (2003)
- 39 Pekka Kettunen
OSALLISTUA VAI VAIKUTTAA? (2004)
- 40 Arto Ikola–Timo Rothovius–Petri Sahlström
YRITYSVOIMINNAN TUKEMINEN KUNNISSA (2004)
- 41 Päivi Kuosmanen–Pentti Meklin–Tuija Rajala–Maarit Sihvonen
KUNNAT ERIKOISSAIRAANHOIDOSTA SOPIMASSA (2004)
- 42 Pauli Niemelä
SOSIAALINEN PÄÄOMA SUOMEN KUNNISSA (2004)
- 43 Ilkka Ruostetsaari–Jari Holttinen
TARKASTUSLAUTAKUNTA KUNNAN PÄÄTÖKSENTEOSSA (2004)
- 44 Aimo Ryytänen
KUNNAT VALTION VALVONNASSA (2004)

- 45 Antti Peltokorpi–Jaakko Kujala–Paul Lillrank
KESKENERÄISEN POTILAAN KUSTANNUKSET
Menetelmä kunnille terveystalouksien tuotannon suunnitteluun ja ohjaukseen (2004)
- 46 Pentti Puoskari
KUNTA JA AMMATTIKORKEAKOULU (2004)
- 47 Timo Nurmi
KUNTIEN ARVOPERHEET (2005)
- 48 Jarna Heinonen–Kaisu Paasio
SISÄINEN YRITTÄJYYS KUNTATYÖSSÄ (2005)
- 49 Soili Keskinen
TUTKIMUS ALAISTAIDOISTA KUNNISSA
(verkkojulkaisu 2005)
- 50 Heikki A. Loikkanen–Ilkka Susiluoto
PALJONKO VERORAHOILLA SAA? (2005)
- 51 Arvo Myllymäki–Päivi Kalliokoski
VALTIO, KUNTA JA EUROOPAN UNIONI
Unionijäsenyyden vaikutus valtion ja kuntien taloudelliseen päätösvaltaan (2006)
- 52 Aini Pehkonen
MAAHANMUUTTAJAN KOTIKUNTA (2006)
- 53 Toivo Pihlajaniemi
KUNTARAKENNE MURROKSESSA
(verkkojulkaisu 2006)
- 54 Satu Nivalainen
PENDELÖINKÖ VAI MUUTANKO?
Työvoiman liikkuvuus kuntien välillä (2006)
- 55 Jouni Kaipainen
KUNTIEN ROSKASOTA (2006)
- 56 Vesa Vesterinen
KUNTA JA YHTIÖITTÄMINEN (2006)
- 57 Maria Solakivi–Matti Virén
KUNTIEN HENKILÖSTÖ, TEHOKKUUS JA KUNTAKOKO (2006)
- 58 Jarmo J. Hukka–Tapio S. Katko
VESIHUOLLON HAAVOITTUVUUS
(verkkojulkaisu 2007)

- 59 Elina Viitanen–Lauri Kokkinen–Anne Konu–Outi Simonen–
Juha V. Virtanen–Juhani Lehto
JOHTAJANA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA (2007)
- 60 Jouni Ponnikas–Timo Tiainen–Johanna Hätälä–Jarmo Rusanen
SUOMI JA ALUEET 2030
– toteutunut kehitys, ennakkointia ja skenaariot (2010)
- 61 Ritva Pihlaja
KOLMAS SEKTORI JA JULKINEN VALTA (2010)
- 62 Pekka Pietilä–Tapio Katko–Vuokko Kurki
VESI KUNTAYHTEISTYÖN VOITELUAINEENA (2010)
- 63 Pasi Holm–Janne Huovari
KUNNAT VEROUUDISTUKSEN MAKSAJINA? (2011)
- 64 Irene Roivainen–Jari Heinonen–Satu Ylinen
KÖYHÄ BYROKRATIAN RATTAISSA (2011)
- 65 Anu Hakonen–Kiisa Hulkko–Nyman
KUNNASTA HOUKUTTELEVA TYÖPAIKKA? (2011)
- 66 Markku Sotarauta–Toni Saarivirta–Jari Kolehmainen
MIKÄ ESTÄÄ KUNTIEN UUDISTUMISTA? (2012)
- 67 Eero Lehto
VOIKO ÄÄNESTÄMÄLLÄ VAIKUTTAA KUNTAVEROIHIN? (2012)
- 68 Kirsi Kuusinen–James
TUOKO PALVELUSETELI VALINNANVAPAUTTA? (2012)
- 69 Leena Forma–Marja Jylhä–Mari Aaltonen–Jani Raitanen–
Pekka Rissanen
VANHUUDEN VIIMEISET VUODET
– pitkäaikaishoito ja siirtymät hoitopaikkojen välillä (2012)
- 70 Niina Mäntylä–Jonna Kivelä–Seija Ollila–Laura Perttola
PELASTAKAA KOULUKIUSATTU!
– koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa
tarkastelussa (2013)
- 71 Juhani Laurinkari–Kirsi Rönkä–Anja Saarinen–Veli-Matti Poutanen
PALVELUT TOIMIMAAN
– tapaturmissa vammautuneiden nuorten puheenvuoro (2013)
- 72 Signe Jauhiainen–Janne Huovari
KUNTARAKENNE JA ALUEIDEN ELINVOIMA
– laskelmia väestöstä, työpaikoista ja kuntataloudesta (2013)

- 73 Riitta Laakso
MISTÄ KOTI HUOSTAANOTETULLE LAPSELLE?
(verkkojulkaisu 2013)
- 74 Vuokko Niiranen–Minna Joensuu–Mika Martikainen
MILLÄ TIEDOLLA KUNTIA JOHDETAAN? (2013)
- 75 Niko Hatakka–Erkka Railo–Sini Ruohonen
KUNTAVAALIT 2012 MEDIASSA (2013)
- 76 Hannu Kytö ja Monika Kral-Leszczynska
MUUTTOLIIKKEEN VOITTAJAT JA HÄVIÄJÄT
– tutkimus alueiden välisistä muuttovirroista (2013)
- 77 Sakarias Sokka, Anita Kangas, Hannu Itkonen, Pertti Matilainen &
Petteri Räisänen
HYVINVOINTIA MYÖS KULTTUURI- JA LIIKUNTAPALVELUISTA
(2014)
- 78 Petra Kinnula, Teemu Malmi & Erkki Vauramo
SISÄLTÖÄ SOTE-UUDISTUKSEEN
Tunnuslukuja terveydenhuollon suunnitteluun (2014)
- 79 Hagen Henry, Jarmo Hänninen, Seija Paksu ja Päivi Pylkkänen
OSUUSTOIMINNASTA VALOA VANHUSPALVELUIHIN (2014)
- 80 Toni Mättö, Jukka Pellinen, Antti Rautiainen ja Kari Sippola
TALOUSOHJAUS TERVEYSASEMILLA
– näennäisohjaus luo näennäistehokkuutta (2014)
- 81 Tuija Rajala ja Jari Tammi
BUDJETOINTIA KUNTIEN MUUTOSKIERTEESSÄ (2014)
- 82 Petra Kinnula, Teemu Malmi & Erkki Vauramo
SAADAANKO SOTE-UUDISTUKSELLA TASALAATUA? (2014)
- 83 Maria Ohisalo & Juho Saari
KUKA SEISOO LEIPÄJONOSSA?
Ruoka-apu 2010-luvun Suomessa (2014)
- 84 Anna-Maria Isola, Elina Turunen, Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen
ja Heikki Hiilamo
SYRJÄYTYNYT IHMINEN JA KUNTA (2015)
- 85 Heli Sjöblom-Immala
PUOLISONA MAAHANMUUTTAJA –
Monikulttuuristen perheiden viihtyminen Suomessa ja muutto-
suunnitelmat (2015)

- 86 Arttu Saarinen, Mervi Ruokolainen, Heikki Taimio, Jukka Pirttilä ja Saija Mauno
PALVELUMOTIVAATIO JA TYÖHYVINVOINTI TERVEYDEN-
HUOLLOSSA (2015)
- 87 Olli-Pekka Viinamäki ja Maria Katajamäki
LUOTTAMUKSESTA ELINVOIMAA KUNNILLE (2015)
- 88 Seppo Penttilä, Janne Ruohonen, Asko Uoti ja Veikko Vahtera
KUNTAYHTIÖT LAINSÄÄDÄNNÖN RISTIAALLOKOSSA (2015)
- 89 Paula Saikkonen, Sanna Blomgren, Pekka Karjalainen ja Minna Kivipelto
POISTAAKO SOSIAALITYÖ HUONO-OSAISUUTTA? (2015)
- 90 Eija Kauppi, Niku Määttänen, Tomi Salminen ja Tarmo Valkonen
VANHUSTEN PITKÄAIKAISHOIDON TARVE VUOTEEN 2040
(2015)
- 91 Petra Kinnula, Teemu Malmi ja Erkki Vauramo
MITEN SOTE-UUDISTUS TOTEUTETAAN? (2015)
- 92 Jaana-Piia Mäkinie, Kirsi Heikkilä-Tammi ja Marja-Liisa Manka
MITEN KUNTAESIMIES VOI PARANTAA TYÖHYVINVOINTIA?
(2015)
- 93 Matti Rimpelä ja Markku Rimpelä (toimittajat)
SÄÄSTÖJÄ LAPSIPERHEIDEN PALVELUREMONTILLA (2015)
- 94 Tomi Venho
RAHASTAA, EI RAHASTA, RAHASTAA
– suomalaisen vaalirahoituksen seurantatutkimus (2015)
- 95 Riku Thilman, Timo Rothovius ja Jussi Nikkinen
KUNNAN SIJOITUSVARALLISUUDESTA JA SEN HALLINNASTA
(2016)
- 96 Tiina Rättilä ja Jarmo Rinne
KUNTADEMOKRATIA KAKSILLA RAITEILLA (2016)
- 97 Juha Lavapuro, Tuomas Ojanen, Pauli Rautiainen ja Virve Valtonen
SIVISTYKSELLISET JA SOSIAALISET PERUSOIKEUDET
SYRJÄKUNNISSA (2016)
- 98 Aleksi Koski ja Heikki Kuutti
LÄPINÄKYVYYS KUNNAN TOIMINNASSA
– tietopyyntöihin vastaaminen (2016)
- 99 Sari Tuuva-Hongisto, Ville Pöysä ja Päivi Armila
SYRJÄKYLIEN NUORET – unohdetut kuntalaiset? (2016)

KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö rahoittaa kuntia palvelevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tavoitteena on tukea ja parantaa kuntien ja niiden organisaatioiden toimintamahdollisuuksia.

Rahoitamme hankkeita ja tutkimuksia, joiden arvioimme olevan kuntien tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä. Tuloksien tulee olla sovellettavissa käytäntöön. Rahoitettavilta hankkeilta edellytetään ennakkoluulotonta ja uutta uraa luovaa otetta.

Säätiöllä on *Polemiikki*-niminen asiakaslehti ja kaksi julkaisusarjaa:

Polemia-sarja, jossa käsitellään kunnille tärkeitä strategisia kysymyksiä ajattelua herättävällä tavalla.

Tutkimusjulkaisut-sarja, jossa julkaistaan osa säätiön rahoittamista tutkimuksista. Pääosa säätiön rahoittamista tutkimuksista julkaistaan tekijätahon omissa julkaisusarjoissa.

Toimintamme ja julkaisumme esitellään tarkasti kotisivuillamme www.kaks.fi.

Vuonna 1990 perustettu itsenäinen säätiö rahoittaa toimintansa sijoitustuotoilla.

Osoite	Fredrikinkatu 61 A 00100 Helsinki
Asiamies	Antti Mykkänen, antti.mykkanen@kaks.fi , p. 0400 570 087
Tutkimusasiamies	Veli Pelkonen, veli.pelkonen@kaks.fi , p. 0400 815 527
Taloudenhoitaja	Anja Kirves, anja.kirves@kaks.fi , p. 0400 722 682

Tutustu kotisivuihimme (www.kaks.fi)!

Sari Tuuva-Hongisto, Ville Pöysä ja Päivi Armila

Syrjäkyläin nuoret – unohdetut kuntalaiset?

Millaista on nuoren elämä syrjäkylällä, josta puuttuvat kuntapalvelut ja osallistumismahdollisuudet?

Julkisessa keskustelussa ja palveluiden suunnittelussa syrjäseutua tarkastellaan usein vanhuuden elinympäristönä. Siellä asuu myös nuoria.

Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Itä-Suomen yliopisto tekivät tämän tutkimuksen. Kohteena olivat syrjäkylissä asuvien nuorten kokemukset palveluista, koulutusmahdollisuuksista, hyvän elämän edellytyksistä, sosiaalisista suhteista ja tulevaisuuden unelmista.

Tutkimuksessa haastateltiin 14–17-vuotiaita nuoria Etelä- ja Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Etelä-Savossa.

9 789527 072646

Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2016
ISBN 978-952-7072-64-6 nid.
ISBN 978-952-7072-65-3 pdf